

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KMETIJSTVO,
GOZDARSTVO IN PREHRANO

STRATEŠKI NAČRT SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE 2023-2027 KRATEK POVZETEK

Gradivo za javno razpravo
November 2021

SKUPNA
KMETIJSKA
POLITIKA

Evropski kmetijski jamstveni sklad / Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja

Ta dokument predstavlja kratek povzetek posameznih elementov Strateškega načrta 2023-2027 in je zgolj pripomoček. Ostale informacije so podane v Strateškem načrtu 2023-2027. Gre za delovni dokument, pripravljen za namen javne razprave in kot podlaga za nadaljnje delo. Besedilo ni lektorirano. Vsebine, predstavljene v tem dokumentu, se bodo še spreminjale in dopolnjevale, v skladu s prejetimi pripombami iz javne razprave in neformalnega usklajevanja z Evropsko komisijo, ter zaradi uskladitve z evropskim zakonodajnim okvirjem, ko bo le-ta sprejet.

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

1. UVOD

Zagotavljanje sinergij za uspešno uresničevanje ciljev kmetijske politike

Strateški načrt za obdobje 2023–2027 (v nadaljevanju: SN 2023–2027) vsebuje **ključne strateške usmeritve za izvajanje Skupne kmetijske politike** (v nadaljevanju: SKP) v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: RS) in podaja nabor ukrepov (intervencij) za njihovo uspešno in učinkovito izvajanje. Prvič je v enotnem dokumentu opredeljena celotna SKP, tako I. steber, ki obsega neposredna plačila in sektorske ukrepe, kot tudi II. steber, ki obsega politiko razvoja podeželja. Skupna strateška obravnava obeh stebrov prinaša novo dimenzijo in pozitivno vpliva na zagotavljanje **sinergij** in dopolnjevanja med intervencijami, s tem pa prinaša tudi **večje učinke** obeh stebrov pri uresničevanju zastavljenih ciljev celotne SKP. In prav velik poudarek na doseganju ciljev ter preverjanju rezultatov in uspešnosti, predstavlja vodilo nove SKP.

Reforma SKP za obdobje 2023–2027 temelji na treh splošnih ciljih in devetih specifičnih ciljih, ki so podkrepjeni s horizontalnim ciljem spodbujanja prenosa znanja, inovacij in digitalizacije v kmetijstvu in na podeželskih območjih.

Spodbujanje pametnega, konkurenčnega, odpornega in raznolikega kmetijskega sektorja, ki zagotavlja dolgoročno prehransko varnost	Podpora in krepitev varstva okolja, vključno z biotsko raznovrstnostjo, in podnebnih ukrepov ter prispevanje k doseganju okoljskih in podnebnih ciljev Unije, vključno z njenimi zavezami iz Pariškega sporazuma	Krepitev socialno-ekonomskega tkiva podeželja
(1) Podpora vzdržnim dohodkom kmetij in odpornosti kmetijskega sektorja po vsej Uniji, da se poveča dolgoročna prehranska varnost in kmetijska raznolikost ter zagotovi gospodarska trajnostnost kmetijske proizvodnje v Uniji	(4) Prispevanje k blaženju podnebnih sprememb in prilagajanju nanje, vključno z zmanjšanjem emisij toplogrednih plinov in povečanjem sekvestracije ogljika, ter spodbujanje trajnostne energije	(7) Privabljanje in zadrževanje mladih kmetov in drugih novih kmetov v tem poklicu ter spodbujanje trajnostnega razvoja podjetij na podeželju
(2) Krepitev tržne usmerjenosti in povečanje tako kratko- kot dolgoročne konkurenčnosti kmetij, tudi z večjim poudarkom na raziskavah, tehnologiji in digitalizaciji	(5) Spodbujanje trajnostnega razvoja in učinkovitega upravljanja naravnih virov, kot so voda, tla in zrak, vključno z zmanjšanjem odvisnosti od kemikalij	(8) Spodbujanje zaposlovanja, rasti, enakosti spolov, vključno s participacijo žensk v kmetovanju, socialne vključenosti in lokalnega razvoja na podeželju, vključno s krožnim biogospodarstvom in trajnostnim gozdarstvom
(3) Izboljšanje položaja kmetov v vrednostni verigi	(6) Prispevanje k zaustavitvi in obratu trenda izgube biotske raznovrstnosti, krepitev ekosistemskih storitev ter ohranjanje habitatov in krajine	9) Izboljšanje odziva kmetijstva Unije na zahteve družbe glede hrane in zdravja, vključno z visokokakovostno, varno in hranljivo hrano, pridelano na trajnostni način, zmanjšanje živilskih odpadkov ter izboljšanje dobrobiti živali in zatiranje protimikrobne odpornosti
Horizontalni cilj Modernizacija kmetijstva in podeželja s spodbujanjem in razširjanjem znanja, inovacij in digitalizacije		

Uspešno uresničevanje ciljev SKP sicer predstavlja velik izziv, vendar verjamemo, da ga bomo s predlaganim SN 2023–2027 uspešno opravili in zagotavljali varno in kakovostno hrano, varovali naravne vire in se ustrezno odzivali na podnebne spremembe ter ohranjali vitalno podeželje.

SN 2023–2027 zagotavlja pogoje za **odporno in konkurenčno pridelavo in predelavo hrane**, predvsem preko ohranjanja proizvodnega potenciala in obsega kmetijskih zemljišč ter zagotavljanja primerne in stabilne dohodka kmetijskih gospodarstev, tudi na OMD območjih in v sektorjih v težavah, preko zagotavljanja varne in kakovostne hrane, krepitev agroživilskih verig in izboljšanja položaja kmeta v verigi, spodbujanjem pridelave hrane z višjo dodano vrednostjo ter generacijske pomladitve.

Bolj kot kdarkoli doslej je SN 2023–2027 usmerjen v **varovanje in trajnostno upravljanje z naravnimi viri**, blaženje in prilagajanje na **podnebne spremembe** ter **ohranjanje biotske raznovrstnosti**. Celotna okoljska arhitektura, z okrepljeno pogojenostjo kot osnovo, shemo za podnebje in okolje ter zelo ciljno naravnanimi kmetijsko okoljsko podnebnimi ukrepi, ekološkim kmetovanjem in okoljskimi naložbami, je okoljsko veliko bolj ambiciozna. Zelo pomembno in v SN 2023–2027 zelo poudarjeno je tudi zagotavljanje višjih standardov dobrobiti živali. Prvič uvajamo tudi plačila NATURA 2000.

Pomemben cilj SN 2023–2027 je tudi **dvig kakovosti življenja in krepitev gospodarske aktivnosti na podeželju** s

čimer želimo ohraniti vitalno podeželje in podeželsko gospodarstvo s spodbujanjem zaposlovanja v kmetijstvu ter agroživilskem sektorju in drugih povezanih sektorjih. Poleg kmetijskih dejavnosti bomo na teh območjih razvijali tudi dopolnilne dejavnosti, vključno z biogospodarstvom, ki pomembno pripomorejo k dvigu in stabilnosti dohodka kmetijskih gospodarstev. Nadaljevali bomo tudi s podporo večji socialni vključenosti prebivalcev in lokalnemu razvoju podeželskih območij, medtem ko se bodo podpore za razvoj infrastrukture na podeželju, predvsem širokopasovnega interneta, zagotovile v okviru kohezijske politike.

Z znanjem, inovacijami in vlaganji bomo podprli **zeleno in digitalno transformacijo** v kmetijskem, živilskem in gozdarskem sektorju ter **prehod v podnebno nevtralno družbo in gospodarstvo**.

Pri pripravi SN 2023–2027 smo izhajali iz trenutnega stanja ter trendov in v največji možni meri upoštevali naravne in strukturne danosti slovenskega podeželja ter dejanske potrebe kmetijstva, živilstva, gozdarstva, podeželja, potrošnika in širše družbe. Upoštevali smo relevantne evropske in nacionalne dokumente, ki se nanašajo na področje, ki ga pokriva SN 2023–2027. Ključna strateška evropska usmeritev prihodnje SKP temelji na ciljih **Zelenega dogovora**¹ v okviru Strategije od vil do vilic², Strategije za biotsko raznovrstnost³ ter leta 2021 objavljeno Dolgoročno vizijo za podeželska območja⁴. Na operativni ravni so za doseganje teh ciljev pomembna predvsem **priporočila Evropske komisije** (v nadaljevanju: EK) za strateški načrt za Slovenijo⁵, na podlagi katerih bo EK presojala SN 2023–2027. **Resolucija »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021«**⁶ je strateška podlaga za enovit SN 2023–2027, upoštevali smo tudi številne druge strateške dokumente, predvsem s področja varovanja okolja in podnebnih sprememb. V tem kontekstu je pomembna tudi julija 2021 sprejeta nova strategija EU za gozdove⁷.

V SN 2023–2027 bo RS morala nasloviti vsa priporočila EK.

Spodbujanje pametnega, odpornega in raznolikega kmetijskega sektorja, ki zagotavlja prehransko varnost

- *Zmanjševanje neugodne strukture kmetij z močno krepitvijo sodelovanja med proizvajalci in organizacijami proizvajalcev, povečanjem tržne usmerjenosti proizvodnje in podporo primarnemu sektorju pri zajetju večjega deleža dodane vrednosti v vrednostni verigi s povečanjem raznolikosti proizvodov na proizvode z večjo dodano vrednostjo, kot so ekološki proizvodi.*
- *Izboljševanje sposobnosti preživetja kmetij z izboljšanjem ciljne usmerjenosti in porazdelitve neposrednih plačil, zlasti s posebnim upoštevanjem malih kmetij in delno samooskrbnih kmetij (na primer z uporabo dopolnilne prerazporeditvene dohodkovne podpore za trajnostnost in zmanjšanje plačil) ter območij z naravnimi ali drugimi specifičnimi omejitvami, ter z napredkom v procesu notranje konvergence. Upoštevati je treba tudi druge načine za ohranitev bistvene kmetijske dejavnosti, da se ohranijo naravne značilnosti.*
- *Odpravljanje velike finančne vrzeli, ugotovljene za kmetijstvo in v manjši meri za agroživilski sektor, z ustreznimi instrumenti, vključno z naložbami v zmogljivosti za predelavo kmetijskih proizvodov, ter podpiranje odpornosti kmetijstva z izboljšanjem stabilnosti kmetijskih dohodkov, prizadetih zaradi pogostih in hudih ekstremnih vremenskih dogodkov ter izpostavljenosti kmetijske proizvodnje nestanovitnim cenam kmetijskih proizvodov, z razvojem ustreznih orodij za upravljanje tveganj.*

Krepitev skrbi za okolje in podnebnih ukrepov ter prispevanje k doseganju ciljev Unije, povezanih z okoljem in podnebjem

- *Izboljševanje stanja biotske raznovrstnosti zavarovanih habitatov in vrst, tudi divjih opraševalcev, s spodbujanjem ustreznega upravljanja kmetijskih površin, s podporo praksam upravljanja, katerih namen je vzdrževati ali obnoviti ugodno stanje ohranjenosti habitatov in vrst ter povečati kmetijske površine z visokoraznovrstnimi značilnostmi krajine, s čimer se prispeva k cilju zelenega dogovora EU glede minimalne površine z visokoraznovrstnimi značilnostmi krajine. Nadaljnja krepitev okoljskih in podnebnih zavez, razvitih in podprtih v okviru SKP, z uporabo različnih instrumentov za izboljšanje njihove učinkovitosti in v skladu s potrebami, opredeljenimi v prednostnem okviru ukrepanja.*
- *Spodbujanje trajnostnega gospodarjenja z gozdovi na gozdnih zemljiščih, krepitev večfunkcionalnosti, varstvo gozdov in obnova gozdnih ekosistemov, zlasti po katastrofičnih dogodkih, za doseganje dobrega stanja habitatov in vrst, povezanih z gozdovi, da se okrepijo ekološke storitve in biotska raznovrstnost ter vzpostavi odpornost na grožnje, kot so vplivi podnebnih sprememb na gozdove.*
- *Spodbujanje kmetijskih praks, namenjenih izboljševanju upravljanja hranil (dušik, fosfor, kalij itd.), kot sta zmanjšano in izboljšano gnojenje (tudi s preciznim kmetovanjem) ter ustrezno ravnanje z gnojem, da se zmanjšajo presežki hranil, vključno s fosforjem, in prispeva k cilju zelenega dogovora EU glede zmanjšanja izgub hranil. Prilagoditev sistema za spremljanje kakovosti vode instrumentom SKP, ki se uporabljajo za izboljšanje kakovosti vode, da se omogoči popolnejše ocenjevanje njihovih vplivov.*
- *Ohranjanje sedanjega trenda ekološke pridelave ob izboljševanju podpore za spodbujanje nadaljnega uvajanja metod in praks ekološkega kmetovanja na podlagi izkušenj iz izvajanja sedanje SKP, da se prispeva k cilju zelenega dogovora EU glede doseganja 25 % kmetijskih površin, namenjenih ekološkemu kmetovanju, v EU. Za doseganje cilja strategije „od vil do vilic“ glede trajnostnih prehranskih sistemov bo potrebna ustrežna in prilagojena strategija za povečanje povpraševanja po ekološki hrani in njene ponudbe, k čemur lahko prispeva SKP. To bi moralo vključevati razvoj lokalne ekološke proizvodnje hrane in krepitev struktur prehranske verige ter širjenje inovativnih pristopov in informacij o ekološkem kmetovanju.*

¹ Sporočilo Komisije Evropski Zeleni dogovor, 11.12.2019, COM(2019) 640 final

² Strategija »od vil do vilic«, za pravičen, zdrav in okolju prijazen prehranski sistem, 20.5.2020, COM(2020) 381 final

³ Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2030, 20.5.2020, COM(2020) 380 final

⁴ Dolgoročna vizija za podeželska območja, 2.6.2021

⁵ Priporočila Komisije za strateški načrt SKP Slovenije, 18.12.2020, SWD(2020) 394 final

⁶ Resolucija o nacionalnem programu o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva »Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021« (Uradni list RS, št. 8/20)

⁷ Nova strategija EU za gozdove do leta 2030, 16.7.2021, COM(2021) 572 final

- Povečevanje odpornosti proti podnebnim spremembam s krepitvijo ukrepov za prilagajanje podnebnim spremembam, da se obravnavajo tveganja suše in toče ter močna erozija prsti, hkrati pa ohrani stanje vodnih virov. Ukrepi bi morali vključevati krepitev zmogljivosti za prilagajanje podnebnim spremembam, podporo praksam za izboljšanje zdravja tal in vzpostavitev sistema za spremljanje kakovosti tal ter naložbe v kmetijske rastline, odporne proti suši, in učinkovitost namakalne infrastrukture.
- Blažitev sedanjega trenda povečevanja emisij TGP iz kmetijstva s ciljno usmerjenostjo v glavne vire TGP in krepitvijo dolgoročne zmogljivosti gozdov, da delujejo kot ponori ogljika, zlasti z vlaganjem v ustrezno ohranjanje gozdov in pridobljeni lesni sortiment, pravočasnim ponovnim pogozdovanjem ob upoštevanju pričakovanih podnebnih trendov za ustrezno izbiro vrst ter uvajanjem zmogljivosti za obdelavo lesa.
- Krepitev prizadevanj za zmanjšanje emisij amoniaka in metana v skladu s strategijo za metan, zlasti iz živinorejskega sektorja, tudi z izboljšanjem ravnanja z gnojem.

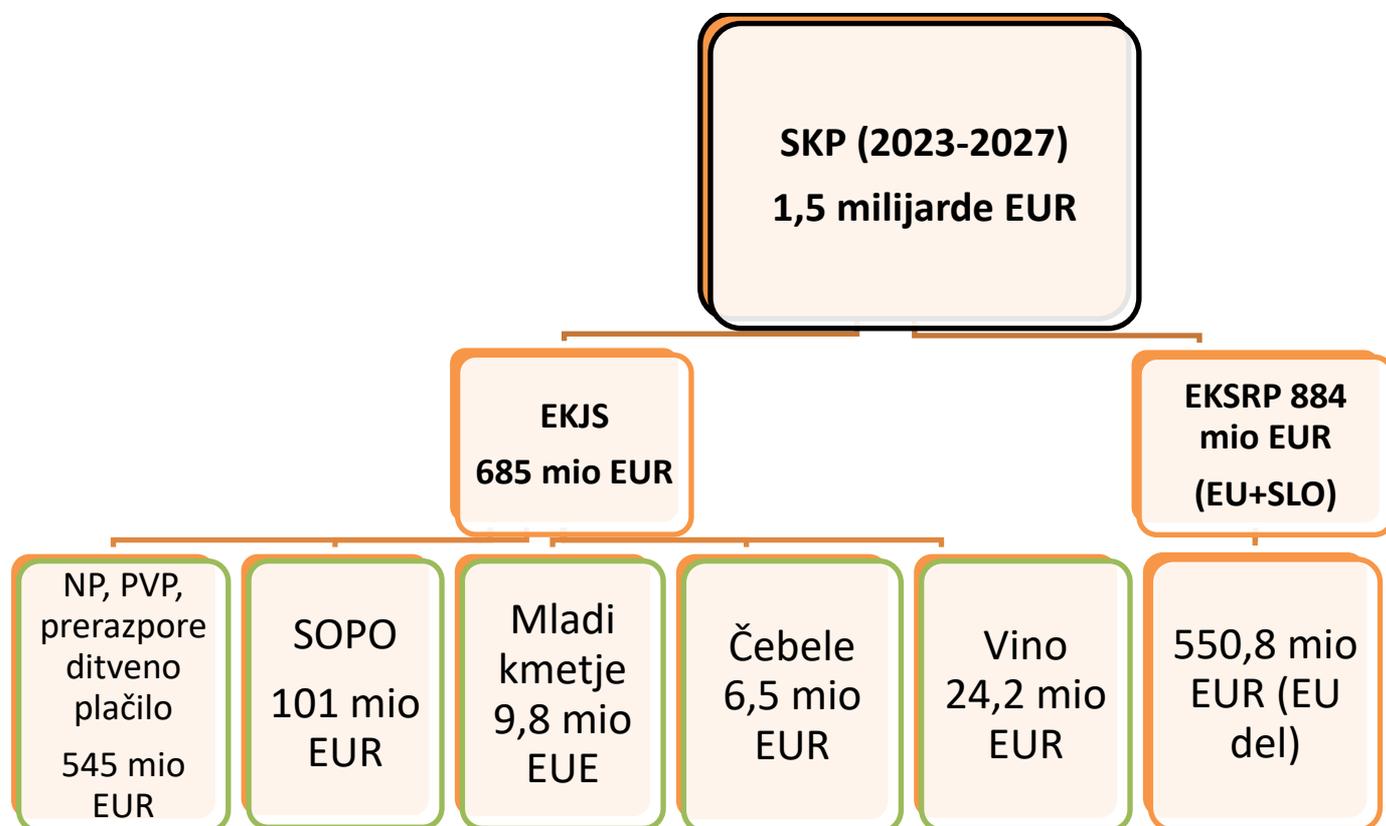
Krepitev družbenogospodarskega tkiva podeželskih območij in obravnavanje družbenih potreb

- Izboljševanje potenciala za rast na podeželskih območjih s spodbujanjem razvoja obstoječih podjetij in ustanavljanjem zagonskih podjetij na podeželskih območjih, tudi z razvojem potenciala biogospodarstva in gozdarstva. Pri tem bo pomembno zagotoviti sinergije z drugimi skladi EU in nacionalnimi skladi.
- Ciljno usmerjanje v učinkovito generacijsko pomladitev v kmetijskem sektorju z ukrepi, namenjenimi izboljšanju poslovnih in finančnih znanj in spretnosti, dostopu do financiranja ter svetovanju glede prenosa in dedovanja kmetij.
- Močno prizadevanje za zmanjšanje uporabe kemičnih pesticidov in tveganja zaradi njih, da se prispeva k zadevnemu cilju zelenega dogovora s spodbujanjem varstva rastlin pred škodljivimi organizmi z nizko uporabo pesticidov in krepitvijo izvajanja integriranega varstva rastlin pred škodljivimi organizmi pri poklicnih uporabnikih.

Spodbujanje in izmenjava znanja, inovacij in digitalizacije v kmetijstvu in na podeželskih območjih ter njihovega prevzemanja

- Obravnavanje nezadostnih naložb v AKIS ter krepitev njegovega povezovanja in skupne uspešnosti z zagotavljanjem ustrezne podpore za pospešitev izmenjave znanja, usposabljanja, obveščanja in inovacijskih projektov. To vključuje strukturiranje in krepitev obstoječih povezav med raziskavami, izobraževanjem, svetovanjem in kmetovanjem ter zagotavljanje dostopa do strokovnega svetovanja in inovacijske podpore v vsej kmetijski skupnosti.
- Pospeševanje sedanjih pobud in sprejemanje novih ukrepov za izboljšanje pokritosti s hitrimi širokopasovnimi povezavami v skladu s ciljem strategije „od vil do vilic“ glede širokopasovnih povezav, vključno z zmanjševanjem razlik med podeželskimi in mestnimi območji ter podporo krepitvi digitalnih znanj in spretnosti. Pri tem bo pomembno zagotoviti sinergije z drugimi skladi EU in nacionalnimi skladi.

V SN 2023–2027 so, na podlagi analize stanja in ocene potreb, določeni cilji in finančna sredstva ter intervencije za doseganje omenjenih ciljev. Na podlagi kazalnikov, ki jih določa evropska zakonodaja, bodo države članice in EK spremljale **uspešnost in učinkovitost** izvajanja načrta. Skupni okvir spremljanja in ocenjevanja smotrnosti SKP je vzpostavljen z namenom prikaza napredka ter ocene vpliva in učinkovitosti izvajanja politike. EK bo, v primeru odstopanja od zastavljenih kazalnikov, od držav članic zahtevala akcijske načrte za izboljšanje stanja, kar bi lahko privedlo tudi dočasne ustavitve plačil in na koncu zmanjšanja finančnih sredstev, če načrtovani rezultati ne bodo doseženi. Tudi zaradi tega so pripravljene intervencije zelo **ciljno usmerjene**.

Slovenija ima v okviru SN 2023–2027, torej za petletno obdobje, na voljo **1,2 mrd EUR** sredstev iz Evropskega kmetijskega jamstvenega sklada (EKJS) in Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP). Za I. steber SKP (EKJS), ki vključuje neposredna plačila ter sektorske podpore za vino in čebele, je na voljo 685 mio, za II. steber SKP (EKSRP), ki obsega politiko razvoja podeželja, pa je na voljo 550 mio EUR. Slovenija dodatno zagotavlja **334 mio EUR iz nacionalnega proračuna**. **25 % sredstev I. stebra** mora država nameniti Shemi za podnebje in okolje, ukrepom, ki prispevajo k ciljem ohranjanja naravnih virov in narave, podnebnih sprememb ter biodiverzitete. Tem ciljem pa mora država tudi v okviru II. stebra nameniti vsaj **35 % sredstev** tega stebra. Te zakonodajne obveze kažejo na višjo okoljsko in podnebno ambicioznost nove SKP v primerjavi s trenutno ravni.

Izziv priprave pričujočega SN 2023–2027 je ob vsej kompleksnosti ciljev bodoče SKP, okoljskih, zdravstvenih in prehranskih zahtev in omejitev, kot tudi zahtev EK in pričakovanih pridelovalcev ter širše družbe, tokrat še posebej **velik**. Prizadevamo si doseči pravo ravnovesje med pričakovanji in zahtevami in hkrati skrbeti, da bo izvajanje SN 2023–2027 **učinkovito, usmerjeno v cilje in rezultate in da bo storjen ambiciozen korak naprej pri razvoju slovenskega kmetijstva in dosežene poenostavitve izvajanja za končne upravičence**. Zavedamo se pomembnosti dokumenta, saj se posredno in pa neposredno dotika slehernega prebivalca Slovenije.

Dokument je strateške narave. Vsi elementi za izvedbo tega dokumenta bodo sledili v okviru izvedbenih predpisov.

2. DEFINICIJE

V skladu z Uredbo o strateškem načrtu SKP⁸ (v nadaljnjem besedilu: Uredba EU o SN) države določijo elemente, ki so skupni vsem intervencijam pa tudi določene definicije.

AKTIVNI KMET

Definicija aktivnega kmeta je za DČ po letu 2023 obvezna in DČ jo mora v SN določiti na podlagi objektivnih in nediskriminatornih meril. **Definicija aktivnega kmeta, ki jo dopolni DČ je opredeljena v členu 4 Uredbe EU o SN:** in določa, da je aktivni kmet tisti, ki opravlja najmanj minimalno raven kmetijske dejavnosti, pri tem pa definicija ne sme izločiti t.i. pol kmete (temu je zlasti namenjen finančni prag do katerega se vsi kmetje štejejo kot aktivni kmetje).

Pri določanju, kdo bo „aktiven“ kmet države članice lahko uporabljajo objektivna in nediskriminatorna merila, kot so: dohodki, vložke dela na kmetiji, poslovni namen in/ali vpis v registre.

V SN 2023–2027 je **definicija aktivnega kmeta** naslednja:

Nosilec kmetijskega gospodarstva, ki je za preteklo leto prejel več kot 5.000 eurov neposrednih plačil in upravlja letališča, železniške storitve, vodne objekte, nepremičninske storitve ali stalna športna in rekreacijska igrišča, ali upravlja odvetniško, farmacevtsko ali nepremičninsko družbo, ni upravičen do neposrednih plačil, razen če dokaže, da njegova kmetijska dejavnost ni nezanemarljiva, s tem, da dokaže, da njegov letni prihodek iz kmetijske dejavnosti predstavlja najmanj tretjino njegovih skupnih prihodkov vseh dejavnosti, prejetih v zadnjem obračunskem letu, za katero so takšni dokazi na voljo.

–

MLADI KMET – skupna definicija za I. in II. steber SKP

Mladi kmet pomeni fizično ali pravno osebo, ki je:

- vodja KMG, kar pomeni, da je nosilec KMG in izvaja učinkovit in dolgotrajni nadzor nad KMG v smislu odločitev, povezanih z upravljanjem, ugodnostmi in finančnimi tveganji in je odgovoren za izvajanje kmetijske dejavnosti na KMG in
- v letu predložitve vloge na dan oddaje ni starejši od 40 let in
- ima ustrezno usposobljenost, znanje in spretnosti.

NOSILEC KMETIJSKEGA GOSPODARSTVA

Nosilec kmetijskega gospodarstva je pravna oseba, fizična oseba, samostojni podjetnik posameznik, agrarna skupnost ali pašna skupnost, ki upravlja kmetijsko gospodarstvo in je odgovoren za izvajanje kmetijske dejavnosti na kmetijskem gospodarstvu, ima pravico za kmetijsko gospodarstvo vlagati vloge iz naslova ukrepov kmetijske politike in je dolžen posredovati podatke v evidence z delovnega področja ministrstva, pristojnega za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. Nosilec kmetije je v svojem imenu in za svoj račun odgovoren za izvajanje kmetijske dejavnosti na kmetiji.

KMETIJSKA DEJAVNOST

Kmetijska dejavnost je:

- proizvodnja, reja ali gojenje kmetijskih proizvodov, vključno z žetvijo, molžo, vzrejo živali in kmetijsko rejo živali ali
- vzdrževanje kmetijskih zemljišč v stanju, primernem za pašo ali pridelavo, brez pripravljalnih ukrepov, ki presegajo uporabo običajnih kmetijskih metod in strojev, in sicer:
 - katerikoli agrotehnični ukrep, ki preprečuje semenitev plevelov, kadar gre za orno zemljišče,
 - košnja vsaj enkrat do 15. oktobra v tekočem letu, kadar gre za trajne nasade,
 - košnja vsaj enkrat do 15. oktobra v tekočem letu, kadar gre za trajno travinje,
 - ne glede na prejšnjo točko, košnja vsaj enkrat do 15. oktobra naslednjega leta, kadar gre za trajno travinje, za katero se v tekočem letu uveljavlja ukrep kmetijsko–okoljska–podnebna plačila v okviru podintervencij »Posebni traviščni habitati«, »Traviščni habitati metuljev«, »Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov« oziroma intervencija Izvajanje ukrepov iz načrtov upravljanja zavarovanih območij.;

⁸ Uredba (EU) Evropskega parlamenta in Sveta z dne ... o določitvi pravil o podpori za strateške načrte, ki jih pripravijo države članice v okviru skupne kmetijske politike (strateški načrti SKP) in se financirajo iz Evropskega kmetijskega jamstvenega sklada (EKJS) in Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), ter o razveljavitvi uredb (EU) št. 1305/2013 in (EU) št. 1307/2013

KMETIJSKA POVRŠINA

Kmetijska površina je orno, trajno travinje ali trajni nasadi

ORNO ZEMLJIŠČE

„Orno zemljišče“ pomeni zemljišče, ki se obdeluje za namene pridelave kmetijskih rastlin, ali območja, ki so na voljo za pridelavo kmetijskih rastlin, pa so neobdelana, vključno s površinami pod praho v skladu s členi 31 in 70 Uredbe o SN, členi 22, 23 in 24 Uredbe (ES) št. 1257/1999, členom 39 Uredbe (ES) št. 1698/2005 ter členom 28 Uredbe (EU) št. 1305/2013, ne glede na to, ali gre za zemljišče pod rastlinjaki ali s pritrjeno ali premično zaščito.

TRAJNI NASAD

Trajni nasad“ pomeni nasad rastlin, ki niso vključene v kolobar in niso trajno travinje in trajni pašnik, ki je na istem zemljišču najmanj pet let in daje večkratne pridelke, vključno z drevesnicami in hitro rastočimi panjevci

TRAJNO TRAVINJE IN TRAJNI PAŠNIKI

„Trajno travinje in trajni pašniki“ pomeni zemljišče, ki se uporablja za gojenje trav ali drugih zelenih krmnih rastlin na naraven način (samozasejane) ali s setvijo (posejane) in ki najmanj pet let ni bilo vključeno v kolobarjenje kmetijskega gospodarstva.

UPRAVIČENI HEKTAR

Kmetijska površina kmetijskega gospodarstva, ki se v letu, za katero se zahteva podpora, uporablja za kmetijsko dejavnost ali ki se v obdobju vegetacije uporablja za nekmetijsko dejavnost za obdobje, ki ni daljše od 30 dni. Kadar gre za trajno travinje, za katero se v tekočem letu uveljavlja podintervencij »Posebni traviščni habitati«, »Traviščni habitati metuljev«, »Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov« oziroma intervencija Izvajanje ukrepov iz načrtov upravljanja zavarovanih območij upravičeni hektarji vsebujejo tudi vsaka drugo leto določena območja, ki se uporabljajo za kmetijske dejavnosti.

Pod upravičeni hektar se štejejo tudi krajinske zračilnosti in neproizvodni elementi, ki izhajajo iz pogojenosti. Prav tako se pod upravičen hektar štejejo krajinske značilnosti, ki se, za čas trajanja zadevne obveznosti kmeta, določijo ali ohranjajo na podlagi Sheme za podnebje in okolje iz člena 31.

Upravičena površina pri trajnem travinju z razpršenimi neupravičenimi značilnostmi, kot so grmovja in/ali drevesa, ob upoštevanju, da trave in druge zelene krmne rastline še naprej prevladujejo, se določi z uporabo sorazmernega sistema, ki vključuje različne kategorije homogenega tipa pokrovnosti tal, za katere se uporablja določen koeficient znižanja, določen na podlagi odstotka neupravičene površine

3. STRATEŠKI POUDARKI

PAMETNO, ODPORNO IN KONKURENČNO KMETIJSTVO

Eden od glavnih ciljev SN 2023–2027 je doseganje ustrezne in stabilne dohodkovne ravni kmetijskih pridelovalcev, večja odpornost kmetij in višja konkurenčnost kmetijstva, živilskopredelovalne industrije in gozdarstva. Pri tem so pomembne predvsem močne verige vrednosti in oskrbe s hrano. Pri razvoju slovenskega kmetijstva je potrebno upoštevati raznolikosti in dualno strukturo kmetijskih gospodarstev, z izrazito tržno usmerjenimi kmetijami na eni strani in samooskrbnimi kmetijami na drugi strani.

Neposredna plačila v obliki osnovne dohodkovne podpore za trajnost zagotavljajo osnovno raven prihodka in imajo s tem tudi pomembno stabilizacijsko vlogo, preko okrepljene pogojenosti pa se krepi tudi vloga neposrednih plačil pri ohranjanju javnih dobrin ter ekosistemskih storitev. Del neposrednih plačil se preko okoljsko naravnane sheme za okolje in podnebje usmerja v spodbujanje prevzemanja bolj trajnostnih kmetijskih praks.

*Resolucija "Naša hrana, podeželje in naravni viri od leta 2021" že nakazuje, da se z novim modelom SKP zavzemamo za **ukinitev plačilnih pravic in uvedbo enotnega plačila na hektar**, čemur sedaj tudi sledimo. Ukinitev plačilnih pravic pomeni ukinitev zgodovinskih dodatkov, ki so se skozi leta vezali na plačilne pravice in katerih glavna vrednosti izvira iz leta 2006. Ker je v vseh teh letih prišlo do drugačne proizvodne usmeritve na kmetijah, kjer ima nosilec v lasti plačilne pravice z zgodovinskimi dodatki, vrednost plačilnih pravic velikokrat ni ujemajoča z dejanskim stanjem na kmetiji. Enotno plačilo na hektar pomeni tudi bolj odprt, razumljiv in pregleden sistem, enotno obravnavo, saj vsi kmetje prejmejo enako plačilo na hektar in plačilo za vse upravičene površin. Pomeni tudi boljši izkoristek EU sredstev, saj ni več neuveljavljenih plačilnih pravic, preprečuje pa tudi anomalije, ki so se pri plačilnih pravicah lahko pojavile v smislu velike vrednosti plačilnih pravic na malem številu hektarjev na kmetiji.*

Proizvodno vezana plačila, s katerimi ciljno naslavljamo specifične probleme za sektorje v težavah, so namenjena ohranjanju kmetovanja, ekonomičnosti in obsega proizvodnje v teh sektorjih. V SN 2023–2027 predlagamo, da se proizvodno vezana plačila usmeri predvsem v **rejo govedu** po celotni Sloveniji, **rejo kraj dojilj** prav tako po celotni Sloveniji, **prirajo mleka v gorskem območju** in **rejo drobnice**. Predlogi izhajajo iz analize, ki jo je opravila Biotehniška fakulteta⁹. Dodatno bomo v Sloveniji spodbujali proizvodnjo **beljakovinskih rastlin** in 2 % ovojnice namenili temu deficitarnemu sektorju.

Tudi plačila za **območja z naravnimi in drugimi omejitvami**, ki v RS obsegajo 76,2 % vseh kmetijskih zemljišč v rabi, predstavljajo izrazito velik in pomemben dejavnik stabilnosti dohodka na kmetijah in pozitivno vplivajo na ohranjanje obdelanosti tega občutljivega prostora in s tem na ohranjanje naravnih virov, biodiverzitete ter tudi poseljenosti podeželja. Za plačila OMD ohranjamo podoben nivo podpore kot v sedanjem obdobju.

Razvoja slovenskega kmetijstva ni mogoče pričakovati brez **generacijske pomladitve**, na kateri temeljijo visoka pričakovanja po hitrejšem uvajanju novosti, znanja, tehnologij, digitalizacije v prakso. V tem delu SN 2023–2027 predstavlja celovito podporo, s kombinacijo različnih podpor za mlade kmete: od zagonskih, naložbenih, pa vse do podpor, povezanih s prenosom znanja in inovacijami. Ohranjamo tudi plačilo za mlade kmete v okviru shem neposrednih plačil, kar predstavlja pomembno dohodkovno podporo za mlade kmete, ki začenjajo s kmetijsko dejavnostjo.

SN 2023–2027 je usmerjen v **trajnostno, tehnološko napredno in konkurenčno kmetijstvo in agroživilstvo**, s poudarkom na digitalizaciji. V okviru naložb imajo možnost pridobitve podpor tudi manjša kmetijska gospodarstva, saj je njihov obstoj in razvoj pomemben predvsem zaradi okoljskih in socialnih učinkov. Spodbujali bomo rešitve v prid prehoda v krožno gospodarstvo ter doseganja višje dodane vrednosti celotne proizvodne verige, posebno pozornost bo SN 2023–2027 namenil vlaganju v **dobrobit živali**. S **finančnimi instrumenti** bomo izboljšali dostop do finančnih virov za deležnike v verigi preskrbe s hrano, predvsem za mlade kmete.

Vse bolj rastoča tveganja v kmetijstvu naslavljamo predvsem preko krepitve uporabe sodobnih tehnologij ter pravočasno rabo prilagoditvenih tehnologij in preventivnih dejavnosti v kmetijstvu. Posebna tveganja so povezana z vremenskimi vplivi, zato veliko pozornost namenjamo preventivnim ukrepom v boju proti **podnebnim spremembam**.

Poseben poudarek SN 2023–2027 je dan povezovanju osnovne pridelave in predelave hrane, **krepitvi celotnih agroživilskih verig**, vzpostavitvi dolgoročnih partnerstev in **krepitvi položaja kmeta v verigi**. Le tako se kmetijski pridelovalci lahko hitreje in lažje preusmerijo s svojo pridelavo ter na ta način krepijo svojo odpornost in odzivnost na hitro spreminjajoče se razmere na trgu. Podpora za sheme kakovosti bo nadgrajena s promocijo kmetijskih pridelkov in prehranskih proizvodov.

SN 2023–2027 je ambiciozen in usklajen z nacionalnimi in evropskimi strategijami tudi na področju spodbujanja **ekološkega kmetijstva**, kjer želimo predvsem spodbuditi izrabo potenciala slovenskega prostora z vidika konkurenčnosti, dodane vrednosti ter varovanja okolja in naravnih virov in hkrati nasloviti vedno večja prilaganja potrošnikov po dostopni, lokalno pridelani ekološki hrani.

V okviru izvajanja SN SKP 2023–2027 bo ključna osredotočenost tudi na doseganje strateški ciljev **posameznih kmetijskih sektorjev živinorejske in rastlinske proizvodnje**.

Na področju poljedelstva želimo doseči povečanje obsega pridelave in samooskrbe s ključnimi poljščinami, ki bodo prvotno namenjene za prehrano ljudi in živali. Potrebno je zagotoviti ohranjanje in izboljšanje rodovitnosti tal in deleža obdelovalnih površin. Kmetijske površine morajo biti za kmete dostopne, zato bo eden izmed ciljev tudi izboljšanje dostopnosti do kmetijskih zemljišč in izboljšanje posestne strukture. Za ohranitev kmetijske dejavnosti je pomembno zagotavljanje dohodkovne stabilnosti kmetov kot tudi povečanje konkurenčnosti in učinkovitosti, da bo obstoj na trgu možen. Za ta namen se bo vlagalo v izboljšanje tehnologij pridelave poljščin, vključno z uvajanjem trajnostnih in digitalnih tehnologij. Če želimo ohraniti oziroma povečati raven pridelave na področju poljedelstva je ključno spodbujanje rabe tehnologije in opreme za prilagajanje na podnebne spremembe, vključno z obnovo in gradnjo novih namakalnih sistemov. Za boljši izkoristek potenciala poljedelskega sektorja je pomembno tudi izboljšanje poslovnega in proizvodnega povezovanja, kar zahteva horizontalno in vertikalno povezovanje za uspešen skupen nastop na trgu znotraj panoge in v verigi. Pri tem lahko pomaga tudi vzpostavitev sheme izbrana kakovost za poljščine kot tudi druge promocijske aktivnosti v korist panoge in potrošnika. Pozitiven vpliv na razvoj poljedelstva ima lahko tudi prenos in dvig ravni znanja pridelovalcev kot tudi vzpostavitev kakovostnega svetovanja za soočanje in prilagajanje na ključne izzive sektorja.

Slovensko semenarstvo že nekaj let stagnira in je manj konkurenčno. Povečati je potrebno obseg lokalne semenske pridelave, tudi z vidika pridelave kakovostnih in varnih pridelkov ter povečanja samooskrbe. S selekcijo in

⁹ Analiza vpliva sprememb nekaterih ukrepov SKP po 2023 na kmetijske sektorje in na tipična kmetijska gospodarstva izvedena s pomočjo modela kmetijskih gospodarstev, Biotehniška fakulteta

programi žlahtnjenja izbranih vrst kmetijskih rastlin pa razvijati lastne sorte, ki bodo tudi bolj odporne. Za dvig konkurenčnosti kot tudi za večanje hektarskega donosa, tako v konvencionalni kot v ekološki pridelavi, je ključno **zagotavljanje kakovostnega in dostopnega semena produktivnih sort in hkrati spodbuditi in povečati uporabo uradno potrjenega semena za setev**. Pomembno vlogo pri tem predstavlja tudi **sodelovanje, povezovanje in prenos znanja** med ključnimi deležniki na področju semenarstva. Semenarstvo prispeva k prehranski varnosti in ohranjanju biotske raznovrstnosti v kmetijski pridelavi.

Podnebne spremembe kot tudi ostrejši okoljski in zdravstveni standardi zahtevajo prilagoditve posameznih kmetijskih sektorjev. Spreminja se podnebje, posledično pa tudi pogoji za pridelavo. Na področju **zelenjadarstva** se je treba prilagoditi hitro spreminjajočim vremenskim razmeram, če želimo ohraniti pridelek. Za ta namen bo potrebno spodbuditi vlaganja v **obnovo in tudi vzpostavitev novih objektov in opreme** kot so rastlinjaki, plastenjaki, namakalni sistemi, hladilni sistemi, zaščitne mreže in ostalo. Odzvati pa se je treba tudi na zahteve in povpraševanje potrošnika. Pri tem je ključna **promocija in dostopnost lokalno pridelane hrane**. To lahko dosežemo s **spodbujanjem sodelovanja, prenosom znanja in dobrih praks** med lokalnimi kot tudi tujimi pridelovalci, raziskovalci in drugimi strokovnjaki na področju zelenjadarstva.

Sadjarstvo se mora ravno tako **prilagoditi na podnebne spremembe in povečati odpornost na škodljive organizme**. Spreminjajo se tudi prehranske navade potrošnikov. Tudi s pomočjo uvajanja novih tehnologij je potrebno **povečati in optimizirati obseg pridelave vseh sadnih vrst ter spodbuditi porabo lokalnega sadja**. To bo privedlo tudi do **dviga ravni pridelave in izboljšanja konkurenčnosti sektorja**. Pri tem je ključna **promocija kakovostnega sadja in promocija blagovnih znamk** vezanih na organizacije prodaje – **vertikalno in horizontalno povezovanje in sodelovanju v verigi in med verigami**. Letni pridelek sadja je odvisen od vremenskih razmer, kar pa vpliva na stopnjo samooskrbe in porabe sadja. Pri tem je ključen tudi vidik shranjevanja sadja, in sicer je potrebno **zagotoviti primerne in zadostne skladiščne kapacitete ter prostore za skladiščenje in pripravo sadja** za trg.

Spodbujanje trajnostne pridelave je ključno tudi pri ohranjanju in razvoju **vinogradništva in vinarstva**. Vinogradništvo in vinarstvo je pomembno za ohranitev obdelovalne površine kot tudi za prepoznavnost Slovenije kot vinorodne dežele. **Dvig konkurenčnosti vinskega sektorja in razvoj vinogradništva** je moč doseči s spodbujanjem povezovanja in združevanja slovenskih vinarjev, kar lahko pozitivno vpliva tudi na večjo prepoznavnost in skupen nastop na trgu. Sodelovanje vinarjev lahko spodbudi tudi **ustanovitev generičnega vinskega telesa**, v katerem bodo aktivno sodelovali vinarji in z enotnim strateškim pristopom pripomogli k razvoju in promociji vinogradništva in vinarstva v Sloveniji.

Oljkarstvo v Sloveniji je v zadnjih letih v porastu. Povečujejo se površine zasajene z oljčniki, v porastu je povpraševanje in poraba oljčnega olja. K temu pripomore tudi izvajanje promocijskih in turističnih aktivnosti vezanih na pridelavo in predelavo oljk. Na podlagi navedenega je potrebno **ohraniti visoko kakovost oljk in oljčnega olja**, v skladu z okolju prijaznimi praksami pridelave in uvajanju novih tehnologij pridelave in predelave ter hkrati **povečati tržni delež slovenskega oljčnega olja**. To bo vplivalo tudi na **dvig konkurenčnosti in prepoznavnosti oljkarstva**. Oljkarstvo pozitivno vpliva na **ohranjanje identitete kulturne krajine**. Podnebne spremembe zahtevajo prilagoditev pridelave kot tudi zagotavljanje učinkovitega varstva rastlin pred vremenskimi vplivi kot tudi vplivi škodljivih organizmov kot je na primer oljčna muha.

Škodljivi organizmi, podnebne spremembe in biotski stres povzročajo preglavice tudi sektorju hmeljarstva, ki posledično zahteva **prilagoditve in spremembe v pridelavi in predelavi hmelja, z uvajanjem novih in izboljšanih tehnologij pridelave in predelave ter vpeljavo krožnega gospodarstva**. S tem se dviga tudi **raven konkurenčnosti hmeljarstva**, prepoznavnost in zastopanost slovenskih hmeljarjev na trgu ter ohranja tržni delež na svetovnem trgu. K temu lahko pripomorejo skupne promocijske aktivnosti in nastop na trgu. Ključno je **ohranjati visok delež v svetovni pridelavi hmelja s posebnim poudarkom na pridelavi, predelavi in promociji slovenskih sort in pridelka hmelja s zaščiteno geografsko označbo Styrian hops**. **Zagotavljanje zdravega in kakovostnega sadilnega materiala** ter upoštevanje vse ostrejših okoljskih zahtev pridelave hmelja, je ključnega pomena za doseganje kakovosti v hmeljarstvu.

Živinoreja ostaja prevladujoča proizvodna usmeritev slovenskega kmetijstva. Z njo se ukvarja 80 % vseh kmetijskih gospodarstev, povprečno število glav velike živine na teh gospodarstvih pa je 7,5. Največ kmetijskih gospodarstev se ukvarja s perutninarstvom, sledi pa govedoreja. (KIS, Slovensko kmetijstvo v številkah, 2020).

Govedoreja je ena najpomembnejših panog slovenske živinoreje. Prireje mleka in govejega mesa predstavljata najpomembnejši proizvodni usmeritvi slovenskega kmetijstva, zato je treba stremeti k **ohranjanju ravni proizvodnje in hkrati zagotoviti dohodkovno vzdržnost sektorja govedoreje**. Ključna je tudi **dobrobit živali kot tudi varovanje tal, vode in zraka**, kar pomeni, da je potrebno pri prireji upoštevati okoljske in zdravstvene zahteve in omejitve. To zahteva tudi določene prilagoditve, ki pa lahko privedejo do **izboljšanja konkurenčnosti sektorja in posledično tudi ohranjanja govedoreje**. **S prenosom znanja in povezovanjem** v verigi lahko proizvajalci krepijo konkurenčnost ter ublažijo dohodkovna in tržno cenovna nihanja. **Varna in kakovostna hrana ter dobrobit živali** prihajajo vedno bolj v ospredje ozaveščenega potrošnika, zato je ključna **promocija govejega mesa in mleka ter mlečnih izdelkov** tudi preko nacionalne sheme kakovosti Izbrana kakovost.

Na področju **prašičereje** je zaznati trend zmanjševanja staleža živali, kar vpliva na padec deleža samooskrbe. Sicer pa je poraba prašičjega mesa v Sloveniji večja od domače prireje, zato pomemben segment predstavlja uvoz. Višji delež samooskrbe kot tudi **izboljšanje in krepitev konkurenčnosti sektorja prašičereje** lahko dosežemo s povečanjem števila in obsega predvsem družinskih kmetij, ki redijo prašiče ter tehnološkim razvojem prašičereje ob upoštevanju standardov dobrobiti živali. Ključno je tudi **povezovanje rejcev prašičev** z namenom skupne organizirane prireje kot tudi povečanje sodelovanja rejcev z živilsko predelovalno panogo.

Kmetovanje na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, kjer se nahaja večina slovenskih kmetij, je zahtevno, vendar je tukaj še posebej pomembna ohranitev obdelanosti kmetijske krajine, da ne pride do zaraščanja, skrb za okolje in tudi poseljenost teh območij. Reja drobnice pomembno prispeva k **doseganju vzdržnih dohodkov in odpornosti kmetij in dobrobiti živali**. Poleg **spodbujanja reje drobnice** je ključno doseganje kakovostne ponudbe mesa, mleka ter mesnih in mlečnih izdelkov drobnice, ki pa jo je moč doseči tudi z **izboljšanjem tehnološke prireje in predelave mesa in mleka**. To bi pozitivno vplivalo tudi na **potrebe in zahteve družbe na področju zagotavljanja kakovostne in varne hrane**. Reja drobnice predstavlja specifično kmetovanje, zato potrebujejo rejci **prilagojeno izobraževanje potrebam sektorja ter spodbudo za nadgradnjo in prenos znanja na tem področju**.

Perutninarstvo je strokovno in tehnološko zahtevna reja industrijskega tipa, ki jo vodijo perutninska podjetja, na kmetijah je pretežno dopolnilna dejavnost. Prevladujoč način reje kokoši nesnic je baterijska in hlevska reja. Prireja perutninskega mesa sicer dosega presežke, zato je ključna **ohranitev ravni prireje ob zagotavljanju dobrobiti živali kot tudi spodbujanja trajnostne prireje**. Perutninarstvo se mora prilagoditi razmeram na trgu in upoštevati zahteve prehranske varnosti, pri tem pa je pomembna tudi **vloga in položaj kmetov v vrednostni verigi**. Kot **odziv na podnebne spremembe** je smiselno spodbujanje krožnega gospodarstva na področju perutninarstva kot tudi zmanjševanje izpustov amonijev in emisij prahu v okolje, zmanjševanje porabe energentov in dvig energetske učinkovitosti in samozadostnosti. Pomembna je tudi **posodobitev in prilagoditev objektov, opreme in tehnologij**.

Tako z vidika ohranjanja in razvoja podeželja ter diverzifikacije turističnih dejavnosti je pomembna tudi konjereja. Na pomenu dobivajo tudi **dopolnilne dejavnosti povezane s konjeništvom in rejo konj**. K izvajanju teh dejavnosti bi pripomogla **vzpostavitev novih ali prilagojenih objektov namenjenih konjereji, konjenišnemu športu**. Konjereja spada med manj intenzivno panogo, pomembno pa je tudi zagotavljanje **dobrega počutja živali**. Vse to vpliva tudi na dodano vrednost in prepoznavnost panoge. K **razvoju konjereje in promociji konjereje** bi lahko pripomogla tudi **nove raziskave na področju konjereje in prenos znanja**.

Za sektor čebelarstva je ključna ohranitev **pasemske čistosti kranjske čebele**, kar posledično zahteva **zagotavljanje ustreznih paš za čebele ter ohranitev enakomerne in zadostne poseljenosti čebeljih družin po vsej Sloveniji**. S poletno pašo in s spremembami v tehnologiji oskrbe čebeljih družin se lahko poveča tudi **odpornost čebelarstva na podnebne spremembe**. Spodbujanje sajenja medonosnih rastlin ter ohranjanja opraševalcev pripomore k **ohranjanju biotske pestrosti kot tudi k ohranjanju pestrosti opraševalcev za zanesljivo opraševanje v kmetijstvu**. Poleg **izboljšanja tehnologije in ekonomičnosti čebelarjenja ter starostne strukture čebelarjev** je za ohranitev in razvoj sektorja pomembno tudi **ohranjanje števila izobraženih čebelarjev**. Čebelarstvo zagotavlja kakovostno in pestro ponudbo medu in izdelkov iz medu, katere se vključuje tudi v sheme kakovosti. Znana je dobra organiziranost čebelarstva preko čebelarških društev in regionalnih čebelarških zvez ter podpora širše javnosti čebelarstvu.

VAROVANJE OKOLJA IN TRAJNOSTNO UPRAVLJANJE Z NARAVNIMI VIRI

Slovensko kmetijstvo ima poleg strateške funkcije pridelave hrane tudi velik prostorski in okoljski pomen. Zato si tudi v okviru SN 2023–2027 prizadevamo za **uporabo tehnologij in načinov proizvodnje, ki čim manj negativno vplivajo na naravne vire, ob sočasnem ohranjanju pestrosti živalskih in rastlinskih vrst**. SN 2023–2027 zelo jasno naslavlja tudi **podnebne spremembe**, in sicer tako blaženje kot tudi prilagajanje na podnebne spremembe. Slednje predstavlja poseben izziv, zato želimo z intervencijami delovati na ukrepih za zmanjševanje tveganja, predvsem na spodbujanju pridelave v zaprtih prostorih, namakanju, oroševanju, mrežah v trajnih nasadih, pa tudi drugih novih tehnoloških rešitvah.

Zaradi družbenih pričakovanj in okoljskih izzivov je v okviru SN 2023–2027 celovito podprto **ekološko kmetovanje**. Naš cilj je, da dosežemo večje količine slovenskih ekoloških proizvodov na trgu, kar bomo spodbujali tudi preko podpor za povezovanje ekoloških pridelovalcev in predelovalcev hrane. SN 2023–2027 namreč, skladno s Strategijo od vil do vilic, pomembno naslavlja tudi potrošnike in pričakovanja družbe kot celote. Tako dajemo velik poudarek pridelavi in predelavi ekološke hrane, **ustreznemu skrbnemu ravnanju s fitofarmacevskimi sredstvi, antibiotiki ter zagotavljanju dobrobiti živali**.

Intervencije SN 2023–2027 so namenjene tudi doseganju okoljskih in naravovarstvenih ciljev in na več ravneh tvorijo t.i. **»zeleno arhitekturo«**. Osnovno raven predstavljajo **obvezna pravila o pogojenosti** (okrepljeni in razširjeni elementi navzkrižne skladnosti), ki za prejemanje podpor od upravičenca zahteva izpolnjevanje osnovnih standardov za podnebje in okolje, javno zdravje ter zdravje živali in rastlin in dobrobit živali. **Pravila o ogojenosti predstavljajo**

standard, medtem ko plačila za sheme za podnebje in okolje v okviru neposrednih plačil ali kmetijsko-okoljska-podnebna plačila v okviru II. stebra (KOPOP) pomenijo izvajanje nadstandardnih oblik kmetovanja. Sheme za podnebje in okolje so enoletne in širše dostopne, KOPOP pa so izrazito ciljno in k rezultatom usmerjena na vsebinska področja in posamezna območja, ki zahtevajo ukrepanje zaradi vzdrževanja ali izboljševanja stanja okolja in blaženje posledic podnebnih sprememb in prilagajanje nanje. Posebna pozornost je dana ožjim naravovarstvenim (posebni habitati) in vodovarstvenim območjem ter območjem, kjer okoljski cilji niso doseženi. Prvič uvajamo tudi plačila za območja **NATURA 2000** in podporo **izvajanju ukrepov iz načrtov upravljanja zavarovanih območij**. Uvajamo tudi **neproizvodne naložbe**, ki podpirajo okoljsko funkcijo kmetijstva in spodbujajo sonaravne kmetijske prakse. Še naprej bomo podpirali tudi **ohranjanje, trajnostno rabo in razvoj rastlinskih genskih virov v kmetijstvu**.

KAKOVOST ŽIVLJENJA IN KREPITEV GOSPODARSKE AKTIVNOSTI NA PODEŽELJU

Poleg kmetijskih dejavnosti na podeželju podpiramo tudi **dopolnilne dejavnosti**, ki pomembno pripomorejo k dvigu in stabilnosti dohodka kmetijskih gospodarstev. Nadaljevali bomo tudi s podporami za aktivnosti **lokalnih pobud oziroma lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost** (pristop LEADER/CLLD), predvsem z namenom spodbujanja zaposlovanja na podeželju, večje socialne vključenosti prebivalcev, ohranjanja dediščine na podeželju, trajnostnih oblik turizma, spodbujanja medgeneracijskega sodelovanja in različnih socialnih ter »pametnih« storitev po konceptu pametnih vasi.

Posebno pozornost bomo namenili razvoju kratkih dobavnih verig z namenom vzpostavitve **»ekoregij/100% lokalno«**, kar predstavlja nov pristop v trajnostnem upravljanju lokalnih virov, katerega pomemben del je ekološko kmetovanje.

V okviru SN 2023–2027 bo podprto **biogospodarstvo**, ki prispeva h krožnemu gospodarstvu, ter spodbuja trajnostno in učinkovito izkoriščanje obnovljivih virov, predvsem lesne biomase, živinskih gnojil in nenevarnih odpadkov.

Skupaj z ostalimi EU skladi in drugimi nacionalnimi politikami si prizadevamo za celovit razvoj slovenskega podeželja, ki bo zaživel le ob usklajenem delovanju in dopolnjevanju različnih finančnih podpor. Tako bodo podpore za **širokopasovni internet**, kar je eden od osnovnih predpogojev za razvoj podeželja, na voljo v okviru drugih EU skladov, ki bodo zagotovili 100 % pokritost slovenskega podeželja s širokopasovnimi povezavami.

HORIZONTALNI CILJ SPODBUJANJA ZNANJA, INOVACIJ IN DIGITALIZACIJE V KMETIJSTVU IN NA PODEŽELJSKIH OBMOČJIH

Zavedamo se, da je uspešen razvoj slovenskega kmetijstva in podeželja mogoč le ob povezovanju in sodelovanju med vsemi deležniki pri **prenosu znanja in inovacij**. Spodbujali bomo razvojne mreže, pilotne projekte prenosa znanja ter izgradnjo demonstracijskih, poskusnih in kompetenčnih centrov ter tehnoloških središč. Prav tako želimo povečati raven usposobljenosti končnih upravičencev preko različnih oblik in metod prenosa znanja, ki vključujejo tudi lokalno uporabo znanja z ogledi in demonstracijami na terenu. Pri tem je pozornost namenjena tudi **dvigu usposobljenosti kmetijskih in gozdarskih svetovalcev**, ki so eden izmed ključnih deležnikov v sistemu prenosa znanja. S kontinuiranim usposabljanjem svetovalcev se zagotavlja kakovost svetovalnih storitev in spodbuja posodobitev sektorja z izmenjavo znanja in razširjanjem najboljših okolju prijaznih proizvodnih praks, pa tudi z inovacijami in digitalnim prehodom v kmetijstvu, gozdarstvu in na podeželju.

Kmetijska politika sama ne more zagotoviti ustrezne prenove AKIS (Agricultural Knowledge and Innovation System), zato si tudi na tem področju prizadevamo za sodelovanje in vzajemno delovanje z drugimi politikami.

* * *

* * *

4. POTREBE IN UKREPANJE

Proces, ki je vodil do pričujoče ocene potreb, ki jih SN 2023–2027 zasleduje, je bil kompleksen in temeljit. Osnova za oceno potreb je bila analiza stanja in SWOT analiza. Iz potreb so bile v naslednjih korakih izpeljane intervencije, ki zagotavljajo naslavljanje teh potreb in so širše vezane na cilje SKP.

POTREBE PO POSAMEZNIH SPECIFIČNIH CILJIH

1. Podpora vzdržnim dohodkom in odpornosti kmetij za povečanje prehranske varnosti

Potreba: Zagotavljanje prehranske varnosti
Za prehransko varnost je ključno ohranjanje in izboljšanje pridelovalnega potenciala ter obsega kmetijskih zemljišč. Na ohranjanje obseg kmetijskih zemljišč pomembno vpliva primeren dohodek KMG, ki omogoča obstoj KMG in tako preprečuje opuščanje

pridelave in zaraščanje. Zaradi spleta različnih dejavnikov (dohodkovnih, okoljskih, demografskih, socialnih in drugih) je proces opuščanja pridelave in zaraščanja bolj intenziven na OMD. Glavni instrument kmetijske politike za ohranjanje kmetovanja in tako proizvodnega potenciala ter obsega kmetijskih zemljišč so javne podpore v obliki neposrednih plačil in OMD plačil.

Potreba: Zagotavljanje primerljivega in stabilnega dohodkovnega položaja kmetijskih gospodarstev

Dohodki v kmetijstvu so bistveno nižji kot dohodki v drugih gospodarskih dejavnostih. Slovenija je glede na kazalnike podjetniškega dohodka, neto dodane vrednosti in factorskega dohodka v kmetijstvu daleč pod povprečjem EU. To je med drugim tudi posledica slabše strukture slovenskega kmetijstva. Javne podpore (predvsem neposredna in OMD plačila) so pomembno sistemsko sredstvo za zagotavljanje zadovoljivega dohodkovnega nivoja in stabilnosti dohodka.

Potreba: Ohranjanje kmetijske proizvodnje na OMD

V Sloveniji je v OMD vključenih kar 3/4 kmetijskih zemljišče v rabi. Neto dodana vrednost KMG na PDM v OMD je pod slovenskim povprečjem in bistveno pod vrednostmi območij izven OMD. Na OMD je zaznati upad kmetijske aktivnosti, počasnejšo rast povprečne velikosti KMG in zaraščanje kmetijskih površin. Kmetovanje na OMD je oteženo kar povzroča dodatne stroške in izpad prihodka. Naravne omejitve in prevladujoče trajno travinje pa pomembno omejujejo nabor možnih proizvodnih usmeritev. Ohranjanje kmetovanja na OMD je pomembno zaradi ohranitve proizvodnega potenciala, ohranjanja kulturne krajine in je bistveno za dolgoročno ohranjanje okolja in podeželja.

Potreba: Izboljšanje dohodkovnega položaja sektorjev v težavah

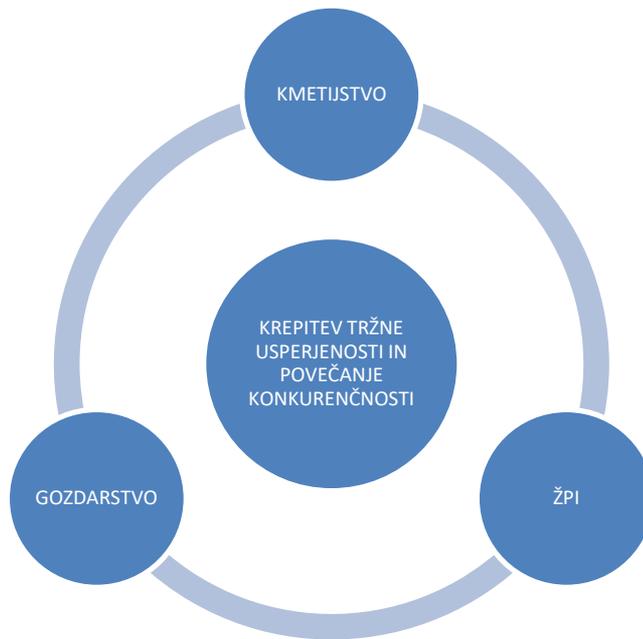
Določeni kmetijski sektorji v Sloveniji so se znašli v slabšem dohodkovnem položaju. Njihov proizvodni potencial je v upadanju oziroma zelo nestanovit. To je posledica različnih socio-ekonomskih razlogov, strukturnih razlogov in dejstva da je Slovenija majhen trg. Z dohodkovno vezanimi podporami tem sektorjem v težavah omogočimo delno nadomestitev nižjih dohodkov in s tem omilimo potencialni upad proizvodnega potenciala.

Potreba: Obvladovanje tveganj za doseganje vzdržnega dohodka in odpornosti kmetij

Kmetijstvo v Sloveniji se tako kot tudi drugje po svetu, srečuje z različnimi tveganji, ki otežujejo pridelavo in prirejo ter vplivajo na višino in stabilnost dohodka. Vedno bolj občutni so vplivi podnebnih sprememb in pogostejše je pojavljanje katastrofičnih vremenskih pojavov. Glede na nižji interes KMG po individualnih instrumentih za obvladovanje tveganj in načelni naklonjenosti po skupinskih oblikah obvladovanja tveganj, je bolj primerno, da se odpornost KMG poveča s skupinskimi instrumenti obvladovanja tveganj, ki razpršijo tveganje in stabilizirajo dohodek vključenih KMG.

Potrebe se bodo naslavljalne predvsem preko osnovne dohodkovne podpore (neposrednih plačil), dopolnilnega prerazporeditvenega plačila, plačil za območja OMD ter proizvodno vezanih plačil. Za obvladovanje tveganj v Sloveniji ni bilo izkazanega interesa za vzajemni sklad, zato tu izven strateškega načrta nadaljujemo s sofinanciranjem zavarovalnih premij in posredno problematiko naslavljammo preko specifičnega cilja 2 in drugih naložb.

2. Krepitev tržne usmerjenosti in povečanje konkurenčnosti, tudi z večjim poudarkom na raziskavah, tehnologiji in digitalizaciji

Potreba: Povečanje produktivnosti, konkurenčnosti in dodane vrednosti v kmetijstvu

Slovenija za EU zaostaja po produktivnosti dela, nižji sta bruto in neto dodana vrednost/PDM. Faktorska produktivnost je pod povprečjem EU. Slovenija ima velik del KZU na OMD, še posebej na gorskih območjih, kmetijska zemljišča so razdrobljena, kar vpliva na konkurenčnost in produktivnost KMG. Povečati je treba prisotnost majhnih kmetij na trgu in jim omogočiti boljšo dostopnost do finančnih virov, vlaganja v povečanje proizvodnje, digitalizacijo, predelavo in dopolnilne dejavnosti, kot tudi nadaljnjo krepitev tržno usmerjenih kmetijskih gospodarstev. Potrebna je modernizacija ekoloških KMG in krepitev njihove tržne usmerjenosti ter konkurenčnosti. Spodbujati je treba dualno kmetijsko strukturo.

Potreba: Povečanje konkurenčnosti in tehnološkega razvoja ŽPI

Kljub ugodnim poslovnim rezultatom v pokriznem obdobju, je za slovensko živilskopredelovalno industrijo značilna nižja neto dodana vrednost na zaposlenega in nižja produktivnost glede na ostale dejavnosti. V letu 2019 so okoli polovico neto čistega dobička ustvarili zaposleni v štirih skupinah gospodarskih družb: v proizvodnji mesa in mesnih izdelkov, proizvodnji pekarskih izdelkov, predelavi mleka ter v predelavi sadja in zelenjave. Ključen je razvoj konkurenčne živilskopredelovalne industrije, ki bo temeljila na domačih surovinah ter dolgoročnih in pravičnih ter enakopravnih povezavah v prehranski verigi. Pomemben je tudi razvoj in spodbujanje rabe sodobnih tehnoloških znanj ter sledenje trendom na področju proizvodnje in prodaje.

Potreba: Povečanje produktivnosti, konkurenčnosti ter tehnološki razvoj v gozdarstvu

Realiziran posek zaostaja za načrtovanim najvišjim možnim, predvsem zaradi zastarele mehanizacije. Z modernizacijo le te se povečata varnost pri delu in učinkovitost. Potrebno je modernizirati opremo obratov za primarno predelavo lesa ter ustanoviti nove obrate. Po obsežnih ujmah je naravna obnova gozdov močno otežena. Kjer je ta neuspešna je zaradi varovanja tal potrebno izvesti dopolnilno sadnjo sadik gozdnega drevja. Nujno je vzpostaviti zadostno mrežo gozdnih drevesnic, za vzgojo zadostne količine sadik gozdnega drevja posameznih provenienčnih območij. Določena območja v Sloveniji niso odprta z gozdnimi cestami in vlakami, kar podraži ali onemogoča spravilo lesa. Potrebna je izpopolnitev mreže gozdnih prometnic do optimalne odprtosti.

Potrebe za krepitev tržne usmerjenosti in povečanje konkurenčnosti se bodo naslavljalne predvsem preko naložbenih ukrepov za kmetije, različnih velikosti, proizvodnih usmeritev in načinov kmetovanja, kmetijska in živilska podjetja ter nosilce dopolnilnih dejavnosti. Preko t.i. sektorskih intervencij za sektor čebelarstva in vina se bodo iz lastnih finančnih ovojnic spodbujali posebni ukrepi, na podoben način kot do sedaj. Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo so ukrepi, ki se lahko financirajo preko organizacij proizvajalcev po posebnem mehanizmu EU financiranja in glede na

tržno vrednost. To je poseben program ukrepov. Sadjarji in pridelovalci zelenjave so upravičeni do podpor tudi izven teh operativnih programov.

3. Izboljšanje položaja kmetov v verigah vrednosti

Potreba: Razvoj verig vrednosti preskrbe s hrano ter spodbujanje lokalnih trgov

Ekonomski in pogajalski položaj pridelovalcev v verigi vrednosti je šibkejši glede na ostale deležnike. Treba ga je izboljšati preko kratkih dobavnih verig in boljšega povezovanja ter organiziranja kmetov in lastnikov gozdov za skupno trženje (skupine proizvajalcev za izvajanje shem kakovosti, organizacije in združenja organizacij proizvajalcev, medpanožne organizacije), s ciljem zagotavljanja zadostne, stalne in raznolike ponudbe kakovostne in varne hrane lokalnega izvora, za prodajo javnim zavodom, trgovskim verigam in lokalnim trgov. Potrošnik je vedno bolj ozaveščen in zahteven glede transparentnosti in etičnosti proizvodnje in predelave živil ter vpliva na okolje.

Potreba: Boljša prepoznavnost in organiziranost proizvajalcev za skupen nastop na trgu

Povpraševanje po ekoloških proizvodih narašča, hkrati pa narašča tudi zanimanje proizvajalcev za vključitev v sheme kakovosti ekološka pridelava ali predelava. Krepijo se kolektivne blagovne znamke in certificirane sheme. Količine ekoloških proizvodov domačih proizvajalcev niso zadostne. Povezana lokalna pridelava lahko pomaga pri spodbujanju novih poslovnih modelov in s tem krepitev lokalne samooskrbe, gospodarske rasti in kvalitete življenja na podeželju. Z različnimi oblikami sodelovanja med deležniki iz različnih gospodarskih panog prispevamo k prepoznavnosti posamezne regije - in zanj značilnih ekoloških in drugih lokalnih certificiranih proizvodov s čemer povečamo njeno turistično privlačnost.

Potreba: Krepitev vključevanja v sheme kakovosti in prepoznavnosti shem kakovosti

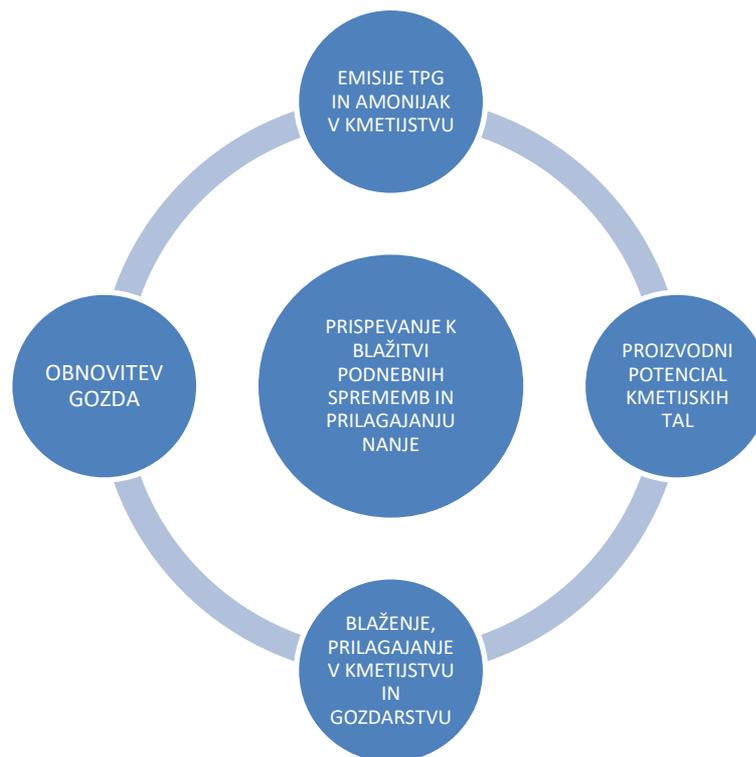
Povečanje dodane vrednosti proizvodov preko vključevanja v sheme kakovosti je ena od ključnih strateških usmeritev na področju kmetijske pridelave in predelave. Vse sheme kakovosti (evropske in nacionalne) so dostopne proizvajalcem. Spodbujanje dviga kakovosti in dodane vrednosti proizvodnje kmetijskih pridelovalcev, preko vključevanja v sheme kakovosti, bi bilo treba nadgraditi tudi s promocijo, preko katere bo možno zagotoviti večjo osveščenost potrošnikov in drugih deležnikov v verigi glede kakovosti proizvodov. Hrana vključena v shemo kakovosti je pridelana in predelana v Sloveniji. S shemami kakovosti in promocijo lokalne hrane se krepi konkurenčnost živilskopredelovalne industrije in spodbuja lokalno pridelavo in potrošnjo.

Potreba: Osveščanje potrošnikov o varni, kakovostni in lokalno pridelani hrani

Sodobni način življenja in individualne vrednote v ospredje prinašata pomen prehrane, spreminjajo se tudi prehranske navade. Hrana mora biti varna in kakovostna ter oskrba s hrano nemotena. Spodbuditi je treba zanimanje potrošnika po kakovostni hrani lokalnega izvora in osveščati o številnih prednostih, ki jih ima lokalno pridelana hrana na zdravje in okolje. Prednost lokalno pridelane hrane se odraža tudi v kratkih transportnih poteh. Poleg prepoznavnosti lokalno pridelanih živil je pomembna tudi dostopnost. Z nakupom lokalne hrane prispevamo tudi k razvoju slovenskega kmetijstva.

Potrebe glede izboljšanja položaja kmeta v verigah v SN 2023–2027 zasledujemo prevsem preko ukrepov povezovanja, promocije, shem kakovosti, ekoregij.

4. Prispevanje k blažitvi podnebnih sprememb in prilagajanju nanje ter k trajnostni energiji

Potreba: Zmanjševanje emisij TGP in amonijaka v kmetijstvu

Kmetijstvo prispeva k izpustom amonijaka in TGP, zlasti metana in didušikovega oksida. K zmanjševanju izpustov prispeva izvajanje nadstandardnih sonaravnih načinov pridelave in obdelave tal, usmerjenih predvsem v izboljšanje zadrževanja vode v tleh, ohranjanje rodovitnosti tal, zmanjševanje izgub ogljika iz tal, nadzorovano uporabo gnojil in FFS ter gnojenje z dušikom, s ciljem izboljšanja učinkovitosti kroženja dušika in izpustov didušikovega oksida ter zmanjševanja potrebe po vnosu dušika iz mineralnih gnojil. Možnosti za zmanjšanje emisij amonijaka v zrak so predvsem v krmljenju obrokov z majhno vsebnostjo beljakovin, v izboljšanju načinov reje živali in skladiščenja živinskih gnojil ter v uvajanju gnojenja z nizkimi izpusti v zrak.

Potreba: Ohranjanje organske snovi in proizvodnega potenciala kmetijskih tal

Tla v Sloveniji so večinoma dobro oskrbljena z organsko snovjo. Vsebnost talne organske snovi (TOS) je eden izmed pokazateljev kakovosti in učinkovitosti rabe tal ter osnova za ocenjevanje učinkov rabe tal na potencialne izpuste TGP iz kmetijstva. S primernim gospodarjenjem s tlemi, kot je ustrezen način obdelave in oskrbe posevkov in nasadov, stalna pokritost tal, gnojenje, izbor in vrstenje kmetijskih rastlin, se ohranja vsebnost organskega ogljika v tleh, ki je sestavni del TOS in je pomemben za trajnostno kmetovanje kot tudi prilagajanje kmetijstva podnebnim spremembam. Za namen poročanja o stanju TOS in za spodbujanje trajnostnih kmetijskih praks ter ohranjanje kakovosti tal je treba spremljati stanje tal na kmetijskih zemljiščih.

Potreba: Blaženje in prilagajanje podnebnim spremembam v kmetijstvu in gozdarstvu

Kmetijska pridelava je odvisna od vremena in podnebnih razmer. Zaradi spremenjenih podnebnih razmer škodljivci in boleznirastlin povzročajo škodo na kmetijskih pridelkih, okrasnih rastlinah in gozdu. Zato je nujno ukrepanje in krepitev zmogljivosti za obvladovanje prilagajanja kmetijstva in gozdarstva ter spodbujanje kmetijskih in gozdarskih praks, ki pripomorejo k blaženju in prilaganju na podnebne spremembe ter vzpostavitev celovitega sistema spremljanja vplivov podnebnih sprememb. Potrebno je ukrepanje na področju razogljichenja kmetijske in gozdarske proizvodnje,

izkoriščanja OVE in potenciala geotermalne energije. Na področju živinoreje je treba spodbuditi ukrepe, ki blažijo vročinski stres in zmanjšujejo izpuste TGP.

Potreba: Obnovitev gozda po naravnih nesrečah in neugodnih vremenskih razmerah

Slovenske gozdove so od leta 2014 dalje poškodovale večje ujme, kot so žledolom, vetrolom in prenamožene populacije podlubnikov. Z namenom zagotavljanja trajnostnega vira OVE in ohranjanja ter krepiteve ekosistemskih, socialnih ter proizvodnih funkcij gozda, se na površinah gozda, poškodovanih v raznih ujmah, stremi k čim hitrejši obnovi sestoja. Ukrepi za obnovo ter revitalizacijo poškodovanih gozdov so podani v načrtu sanacije gozdov. Potrebno je zagotoviti ustrezen, podnebju in rastiščem prilagojen sadilni material.

Potrebe glede blaženja in prilagajanja na podnebne spremembe se bodo naslavljal predvsem preko naložbenih ukrepov, hkrati pa tudi preko ukrepov, ki prispevajo k več specifičnim ciljem, npr. ekološko kmetijstvo, KOPOP, shema za podnebje in okolje (SOPO). Zaradi preglednosti so slednji trije sklopi intervencij opisani pod specifičnim ciljem 5.

5. Spodbujanje trajnostnega razvoja in učinkovitega upravljanja naravnih virov, kot so voda, tla in zrak

Potreba: Zmanjšanje negativnih vplivov kmetijstva na stanje površinskih in podzemnih voda

Obremenitve iz kmetijstva vplivajo na ekološko stanje vodnih teles površinskih in podzemnih voda, kjer je zaznano prekomerno obremenjevanje s hranili in FFS. Ukrepanje je treba še posebej usmeriti na območja večje kmetijske proizvodnje severovzhodne Slovenije, kjer dobro stanje vodnih teles površinskih in podzemnih voda ni doseženo. Stremeti je treba predvsem k zmanjšanju vnosa FFS in gnojil, primerni obdelavi tal, preusmerjanju v trajnostne kmetijske prakse, zmanjševanje hidromorfoloških obremenitev in negativnega vpliva osuševanja zemljišč na stanje voda, kot tudi spodbuditi naložbe v skladiščne kapacitete in specialno mehanizacijo za aplikacijo gnojil in FFS, kar prispeva k doseganju okoljskih ciljev in ciljev načrtov upravljanja voda.

Potreba: Zmanjševanje emisij TPG in amonijaka v kmetijstvu

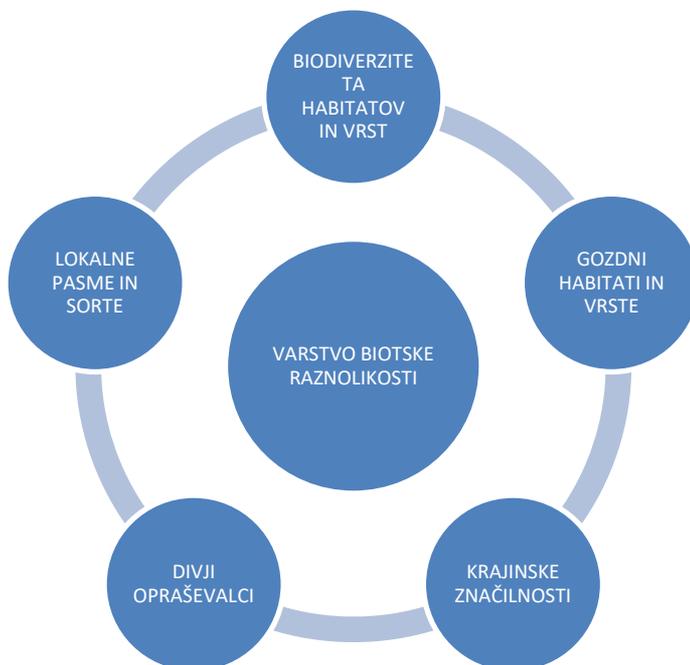
Vir emisij TGP v kmetijstvu so predvsem metan, ki nastane pri reji prežvekovalcev in ravnanju z gnojem in gnojevko ter didušikov oksid, ki nastane pri rabi mineralnih in živinskih gnojil. K zmanjševanju emisij lahko prispeva prilagojena reja živali in krmljenja živali kot tudi izboljšanje skladiščenja živalskih gnojil. Poleg tega je pomembno tudi izvajanje nadstandardnih sonaravnih načinov pridelave in obdelave tal, preciznejša raba gnojil in FFS ter uvajanje gnojenja z nizkimi izpusti v zrak.

Potreba: Ohranjanje organske snovi in proizvodnega potenciala kmetijskih tal

Tla v Sloveniji so večinoma dobro oskrbljena z organsko snovjo. Vsebnost talne organske snovi (TOS) je eden izmed pokazateljev kakovosti in učinkovitosti rabe tal ter osnova za ocenjevanje učinkov rabe tal na potencialne izpuste TGP iz kmetijstva. S primernim gospodarjenjem s tlemi, kot je ustrezen način obdelave in oskrbe posevkov in nasadov, stalna pokritost tal, gnojenje, izbor in vrstenje kmetijskih rastlin, se ohranja vsebnost organskega ogljika v tleh, ki je sestavni del TOS in je pomemben za trajnostno kmetovanje kot tudi prilagajanje kmetijstva podnebnim spremembam. Za namen poročanja o stanju TOS in za spodbujanje trajnostnih kmetijskih praks ter ohranjanje kakovosti tal je treba spremljati stanje tal na kmetijskih zemljiščih.

Potrebe glede Spodbujanja trajnostnega razvoja in učinkovitega upravljanja naravnih virov, kot so voda, tla in zrak se bodo naslavljal predvsem preko naložbenih ukrepov, hkrati pa tudi preko ukrepov, ki prispevajo k več specifičnim ciljem, npr. ekološko kmetijstvo, KOPOP, shema za podnebje in okolje (SOPO).

6. Prispevanje k varstvu biotske raznolikosti, krepitev ekosistemskih storitev in ohranjanje habitatov ter krajine

Potreba: Ohranjanje in izboljšanje stanja biotske raznovrstnosti habitatov in vrst

Biotska raznovrstnost v Sloveniji v kmetijski krajini upada. K temu najbolj prispeva izguba habitatov. Spodbujati je treba ohranjanje in vzpostavljanje ekstenzivnih kmetijskih praks. Pod pritiskom so predvsem ekstenzivna travnišča, ki jih v nižinah ogroža intenziviranje kmetijske rabe, v hribovskih in gorskih predelih pa zaraščanje. V neugodnem stanju sta dve tretjini travniških habitatov. Na območjih Natura 2000 prihaja do upadanja populacij travniških ptic in metuljev ter slabšanja stanja habitatov, zato je treba usmeriti aktivnosti v ohranjanje in izboljšanje stanja biotske raznovrstnosti habitatov in vrst. Zato je nujno ciljno naslavljanje površin z visoko naravovarstveno vrednostjo.

Potreba: Ohranjanje in izboljšanje biotske raznovrstnosti gozdnih habitatov in vrst

Ugodno stanje je opredeljeno za 1/5 gozdnih vrst po habitatni direktivi Nature 2000, ter 3/4 površin gozdnih habitatnih tipov. Slabo stanje gozdnih habitatnih tipov je bilo opredeljeno za nekatere »manjšinske« gozdne habitatne tipe in gozdne habitatne tipe s specifičnimi vodnimi režimi. Za izvajanje gozdarskih ukrepov za izboljšanje stanja ogroženih vrst in habitatnih tipov v gozdni krajini na območjih Natura 2000 so namenjena sredstva Gozdnega sklada. Zaradi navedenega Slovenija za ta namen ne bo uporabljala sredstev SN SKP 2023-2027.

Potreba: Ohranjanje kulturne krajine in površin z visokoraznovrstnimi značilnostmi

Krajinske značilnosti so ne samo gonilo biotske raznovrstnosti, ampak imajo tudi kulturno in estetsko vrednost. Zagotavljajo mnoge koristi agro-ekosistemom kot širšemu okolju. Krajinske značilnosti, povezane s kmetijsko dejavnostjo (npr. mejice, omejki, suhozidi, drevesa, jarki, mokrišča in visokodebelni sadovnjaki), so bistvenega pomena za ohranjanje biotske raznovrstnosti v kmetijskih ekosistemih. Ohranjanje raznolike krajine, za katero je značilen visok delež polnaravnih življenjskih habitatov, kot so travnišča in mejice, v kmetijstvu pripomore k naravnemu zatiranju škodljivcev, boljšemu opravljanju in odpornosti na podnebne spremembe. Zato je treba zaustaviti izginjanje krajinskih značilnosti in usmeriti aktivnosti v njihovo ohranjanje.

Potreba: Ohranjanje opravljanja z izboljšanjem življenjskega prostora divjih opravljalcev

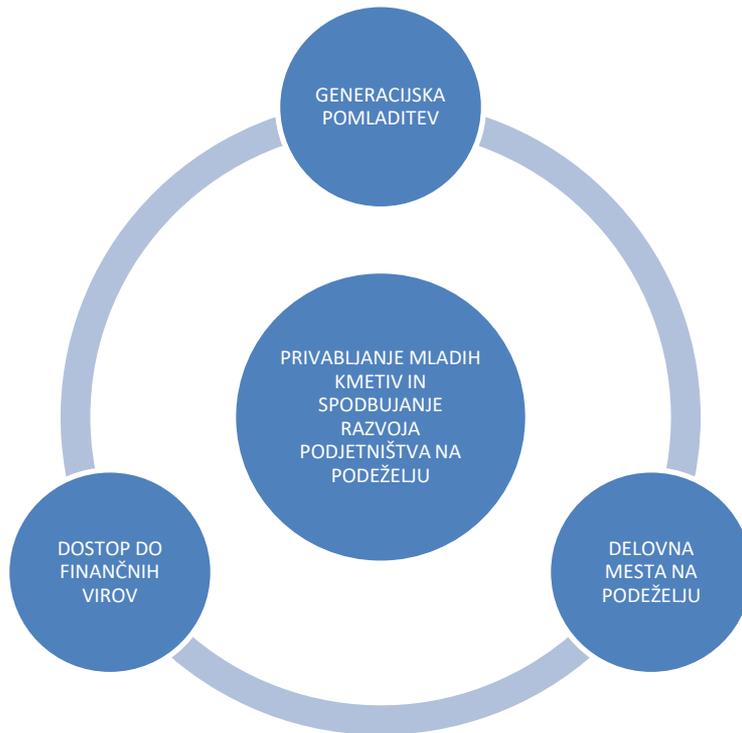
Divji opravljalci spadajo med ključne vrste kopenskih ekosistemov. Med divjimi opravljalci prevladujejo divje čebele (čmrlji in čebele samotarke) in muhe trepetavke, medtem ko je prispevek metuljev, hroščev in drugih žuželk manjši. Pestrost opravljalcev omogoča zanesljivo opravljanje v kmetijstvu in v drugih naravnih ekosistemih tudi v času slabega vremena, vpliva na količino in kakovost pridelka ter ohranjanje biodiverzitete. Ohranjanje vrstno pestrih travnikov prispeva k ohranjanju opravljalcev. Za divje opravljalce je treba zagotoviti hrano in primerna gnezdišča ter prilagoditi čas uporabe FFS.

Potreba: Zagotavljanje genske raznovrstnosti ter ohranjanje lokalnih pasem in sort

Lokalne pasme domačih živali (avtohtone in tradicionalne pasme) in lokalne sorte kmetijskih rastlin (avtohtone in tradicionalne sorte) so pomembne za ohranjanje kmetijske biotske raznovrstnosti. Ker jih sodobnejše in produktivnejše pasme in sorte izpodrivajo, so ogrožene, da bodo izgubljene za kmetovanje. Zato je treba spodbujati njihovo ohranjanje. K temu prispeva reja in pridelava lokalnih pasem in sort na KMG, kakor tudi raziskave in pridobivanje podatkov o genskih virih v kmetijstvu, njihova karakterizacija in evalvacija ter ohranjanje ex situ in in situ.

Potrebe glede varstva biotske raznolikosti, krepitev ekosistemskih storitev in ohranjanje habitatov ter krajine se bodo naslavljal predvsem preko naložbenih ukrepov, hkrati pa tudi preko ukrepov, ki prispevajo k več specifičnim ciljem, npr. ekološko kmetijstvo, KOPOP, shema za podnebje in okolje (SOPO).

7. Privabljanje mladih kmetov in spodbujanje razvoja podjetništva na podeželju

Potreba: Učinkovita generacijska pomladitev nosilcev kmetijskih gospodarstev

Mlajši nosilci imajo večja KMG, tako po obsegu KZU kot po standardnem prihodku. Med mladimi obstaja večja pripravljenost za sodelovanje in povezovanje, tako medsebojno kot z znanstvenimi institucijami. Spodbuditi je treba generacijsko prenovo nosilcev KMG, ki posledično vpliva na odločitve mladih kmetov za prevzem KMG in nadaljevanje in razvoju kmetijske dejavnosti in s tem k zmanjšanju izseljevanja v regionalna razvojna središča, hkrati pa k zagotovitvi kvalitetne, lokalno pridelane hrane.

Potreba: Spodbujanje zaposlovanja in ohranjanje delovnih mest na podeželju

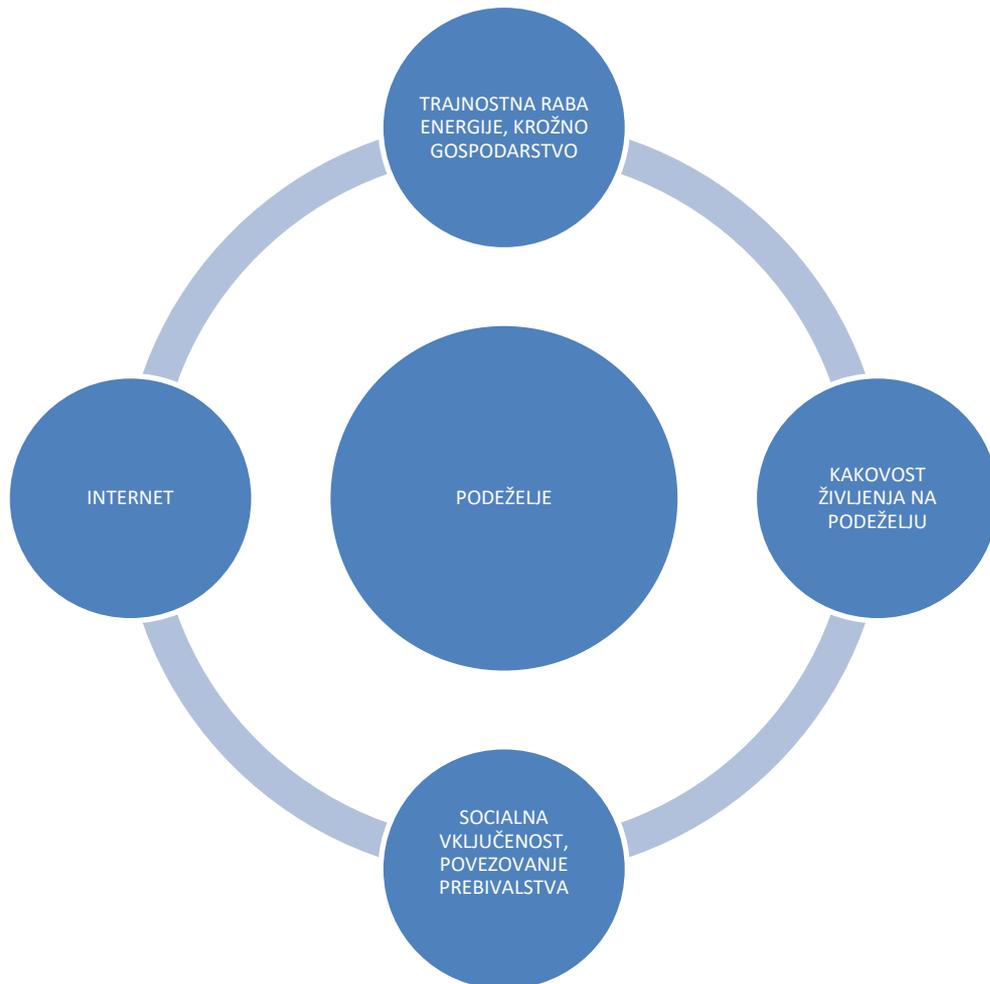
Demografske spremembe, dneve migracije in odseljevanje s podeželja zmanjšujejo ponudbo delovne sile na podeželju, kar lahko v prihodnosti postane omejitveni dejavnik za gospodarski razvoj. Po drugi strani pa se dosežena stopnja izobrazbe izboljšuje. Problem odseljevanja s podeželja in dnevnih migracij je potrebno reševati s spodbujanjem gospodarske aktivnosti na podeželju in ustvarjanjem ugodnega podjetniškega okolja ter kvalitetnih delovnih mest. Zagotoviti je potrebno podporo mikro in malim podjetjem ter kmetijam z dopolnilno dejavnostjo, ki svoj razvoj povezujejo z aktivacijo endogenih potencialov na podeželju in s tem ustvarjajo pogoje za ohranitev obstoječih in vzpostavitev novih delovnih mest kot tudi dodaten vir dohodka na podeželju

Potreba: Zagotavljanje lažjega dostopa do ustreznih finančnih virov

Mladi kmetje imajo večje potrebe po zagonskih sredstvih in tudi bolj izdatno ter pogumno vlagajo v svoja KMG v začetnem obdobju kmetovanja. Več sredstev vlagajo v ureditev in vzdrževanje nepremičnin namenjenih za kmetijsko dejavnost ter nakup nove kmetijske mehanizacije ter strojne in transportne opreme za prevoz živali in surovin ter v ureditve ali vzdrževanje nepremičnin za kmetijsko dejavnost, nakup pripadajoče opreme za kmetijsko proizvodnjo, ureditev greznic in čistilnih naprav, nakup IKT in strojne opreme. Pri pridobivanju ugodnih posojil za namen kmetijstva imajo mladi nosilci KMG težave zaradi nedoseganja vstopnih pogojev kreditne sposobnosti, neizkazovanja ustreznega zavarovanja ali nedoseganja vstopnega praga točk.

Potrebe glede privabljanja mladih kmetov in spodbujanja razvoja podjetništva na podeželja se bodo naslavljal predvsem preko podpore za vzpostavitev gospodarstev mladih kmetov in dopolnilne dohodkovne podpore za mlade kmete. Investicije mladih kmetov bodo podprte z uvedbo mehanizma finančnih instrumentov.

8. Spodbujanje zaposlovanja, rasti, socialne vključenosti in lokalnega razvoja na podeželskih območjih, vključno z biogospodarstvom in trajnostnim gozdarstvom

Potreba: Spodbujanje trajnostne rabe energije ter razvoja krožnega in biogospodarstva

Povečanje OVE pri primarni pridelavi hrani je moč doseči z mobilizacijo novih virov biomase, in sicer so to lahko potencialna degradirana zemljišča in neizkoriščena kmetijska zemljišča. V Sloveniji ni kmetijskih zemljišč, ki bi bila degradirana v tem smislu, da bi bila neprimerna za pridelavo poljščin in bi se lahko uporabljala v energetske namene. Izkoriščanje trajnostno razpoložljive lesne biomase je usmerjeno v uplinjanje lesne biomase. Živinska gnojila, zaradi dobro razvite živinoreje, predstavljajo potencial za proizvodnjo bioplina. Uvajanje krožnega gospodarstva in biogospodarstva vodi k ustvarjanju novih delovnih mest, zlasti na podeželskih območjih z večjo udeležbo primarnih proizvajalcev in predelovalcev v lokalnem okolju.

Potreba: Dvig kakovosti življenja ter razvoj storitev in infrastrukture na podeželju

Na podeželju, še posebej na območjih praznjenja, je potrebno zagotavljati oskrbo vseh skupin prebivalcev z osnovnimi storitvami in infrastrukturo. Potrebno je izboljšati življenjske pogoje v podeželskih skupnostih in tako prispevati k privlačnosti vaškega okolja kot bivanjskega prostora tudi za mlade in potenciala za razvoj drugih gospodarskih dejavnosti ter na tak način zmanjševati razkorak med regijami ter mesti in podeželjem. Za ohranjanje vitalnosti podeželskih območij je potrebno omogočiti razvoj kulturnih, pristočasnih in drugih dejavnosti. Pri tem pa spodbujati pametne vasi. Potrebno je omogočiti vlaganja v ohranitev dediščine na podeželju.

Potreba: Krepiti socialno vključenost, sodelovanje in povezovanje prebivalcev podeželja

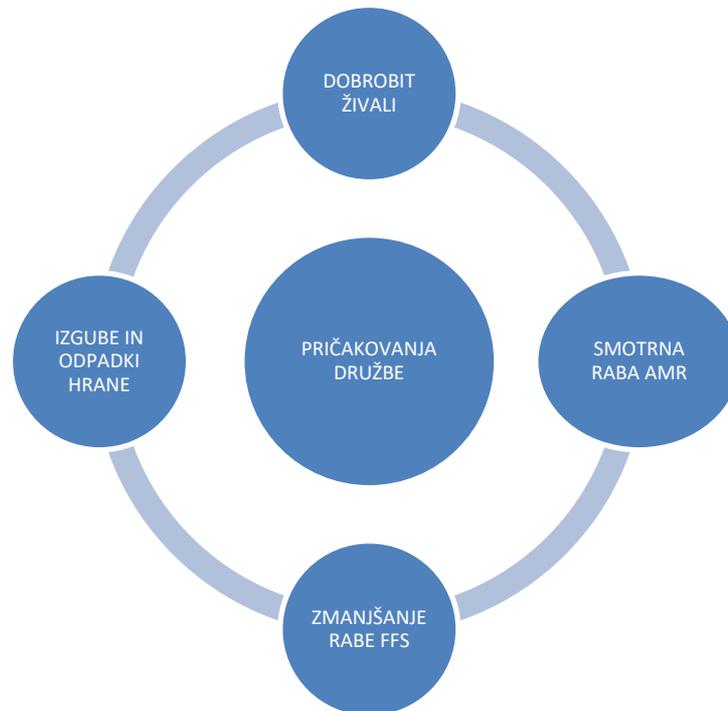
Na podeželju še vedno ostajajo določene ranljive skupine in medregionalne razlike. Ohranjati je treba heterogeno strukturo prebivalstva, vitalnosti naselij ter razvijati tolerantnosti do socialnih in kulturnih razlik. Prepoznati in aktivirati je treba produktivno zmogljivost ranljivih skupin na podeželju ter jih ustrezno socialno vključiti. Potrebno je uvajati inovativne socialne storitve in oblike mobilnosti, za zagotavlja dostopnosti do storitev in ohranjanje vključenosti v družbo. Potrebe se med posameznimi območji Slovenije razlikujejo, zato je ključnega pomena spodbujanje lokalnega razvoja po pristopu od spodaj navzgor (LEADER), pri katerem se lokalno prebivalstvo spodbuja, da aktivno odloča in usmerja razvoj lokalnega območja.

Potreba: Izboljšanje pokritosti podeželskih območij s hitrimi širokopasovnimi povezavami

Slovenija po razvoju infrastrukture informacijske družbe zaostaja za povprečjem EU-27. Vsa podeželska gospodinjstva še nimajo dostopa do standardne širokopasovne infrastrukture. Uvajanje širokopasovnih povezav ovirata razpršena poseljenost ter gričevnata in hribovita krajina. Potrebno je izboljšati dostop do informacijsko-komunikacijskih tehnologij, kar bo imelo pozitiven vpliv na gospodarske aktivnosti, privabljanje investicij, uvajanje inovacij, nova delovna mesta, pa tudi demografsko strukturo na podeželju.

Potrebe glede spodbujanja zaposlovanja, rasti, socialne vključenosti in lokalnega razvoja na podeželskih območjih, vključno z biogospodarstvom in trajnostnim gozdarstvom se bodo naslavljal predvsem preko spodbujanja lokalnega razvoja po pristopu od spodaj navzgor (LEADER) in preko podpor za naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetskih dejavnosti vključno z biogospodarstvom. Podpore za širokopasovni internet, kar je eden od osnovnih predpogojev za razvoj podeželja, bodo na voljo v okviru Evropskega sklada za regionalni razvoj, ki bo zagotovili 100 % pokritost slovenskega podeželja s širokopasovnimi povezavami.

9. Izboljšanje odziva kmetijstva na potrebe družbe na področju hrane in zdravja, vključno z zdravo, hranljivo in trajnostno hrano, zavrženo hrano in dobrobitjo živali

Potreba: Spodbujanje smotrne rabe protimikrobnih zdravil za zdravljenje živali

»Eno zdravje« dobiva na pomenu. Z aktivnostmi želimo ohraniti možnosti učinkovitega zdravljenja okužb pri ljudeh in živalih s protimikrobnimi zdravili v okviru ukrepov za zmanjšanje pojavnosti in širjenja odpornosti mikrobov. Zagotavljati je treba odgovorno rabo protimikrobnih zdravil, zmanjšati prekomerno rabo in zlasti poskrbeti, da bo potreb po predpisovanju in uporabi protimikrobnih zdravil za zdravljenje živali čim manj. Vzpostaviti je treba spremljanje in nadzor nad porabo protimikrobnih zdravil po živalskih vrstah na KMG. Pomembno je ozaveščanje in usposabljanje imetnikov živali in veterinarjev z najnovejšimi dognanji. Ukrepi prispevajo k uresničevanju strateških in programskih dokumentov za obvladovanje odpornosti mikrobov.

Potreba: Zmanjšanje rabe FFS in razvoj ter raba nekemičnih metod varstva rastlin

Skrb za zdravje ljudi in ohranjanje okolja zahteva trajnostno rabo FFS. Na zmanjšanje odvisnosti od rabe FFS lahko vplivamo z RRI ter spodbujanjem rabe alternativnih metod varstva rastlin. Z vidika prilaganja na podnebne spremembe je v vseh panogah kmetijske pridelave ključen razvoj in sajenje novih sort, ki bodo odporne na bolezni in škodljivce. Prilagoditi in vlagati je treba v naprave za nanašanje FFS (za nekemično zatiranje plevelov) in naprave, ki zmanjšujejo rabo FFS. Spodbuja se uporaba FFS v poljedelstvu, hmeljarstvu, zelenjadarstvu, sadjarstvu, oljkarstvu in vinogradništvu na osnovi mikroorganizmov in biotično zatiranje škodljivcev ter uporaba protiinsektnih mrež, različnih vab in metode konfuzije ter dezorientacije.

Potreba: Zagotavljanje živalim prilagojenih načinov reje

Trajnostni razvoj, ki vključuje okoljske in podnebne zahteve ter poudarja dobrobit živali, pridobiva na pomenu pri razvoju kmetijstva in živinoreje. Potrošniki pri odločitvi o nakupu živalskih proizvodov vse večjo pozornost namenjajo pogojem reje živali. Razvoj živinoreje bo temeljil na dobrobiti živali in na zagotavljanju visokih standardov zdravstvenega varstva živali. Različni pogoji reje različno vplivajo na pojav stresa, anomalij v obnašanju, telesnih poškodb, bolezni in drugih odstopanj z vidika dobrobiti živali. Zato se bo spodbujalo izvajanje živalim prilagojen način reje ter izboljšanje razmer za rejo živali in prilagoditev kmetijskih gospodarstev nadstandardnim zahtevam dobrobiti rejnih živali.

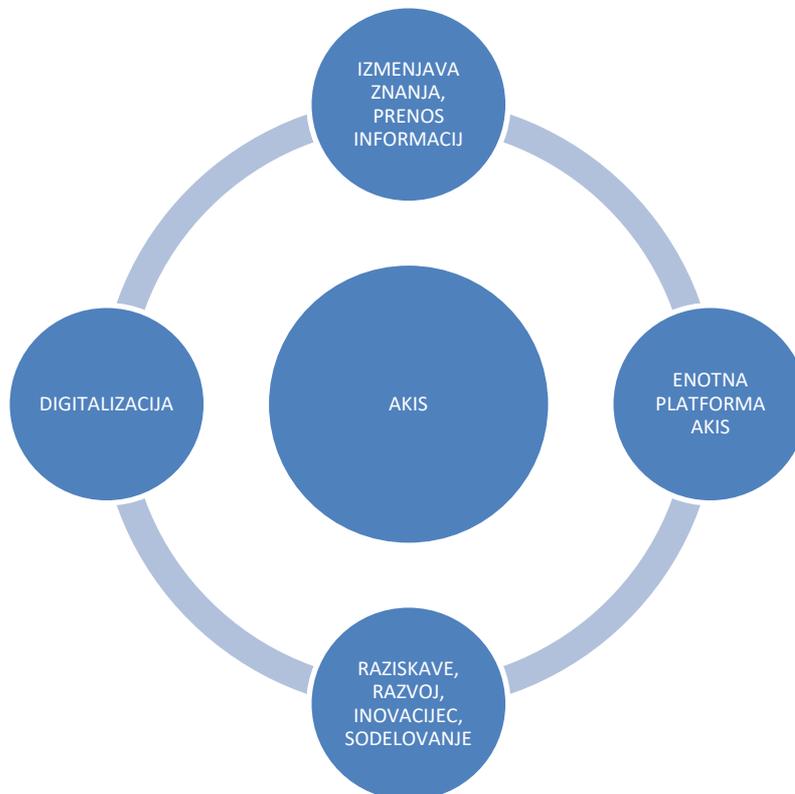
Potreba: Zmanjševanje izgub in odpadkov hrane v verigi preskrbe s hrano

Izgube in odpadna hrana v verigi preskrbe s hrano, so izziv s katerimi se moramo soočiti. Podpreti je treba digitalizacijo proizvodnih procesov, predelave in predelavo presežkov hrane in biogenih odpadkov ter stranskih

proizvodov, osveščati in izobraževati vse deležnikov v verigi ter vzpodbujati inovacijska partnerstva. Treba je nameniti pozornost in sredstva za raziskave ter prenos znanja za trajnostno proizvodnjo in porabo hrane. Pomembno je osveščanje in spodbujanje javnih zavodov, da v okviru zelenega javnega naročanja dajejo prednost lokalni in trajnostno pridelani hrani ter osveščanju potrošnikov o rokih trajanja hrane in načinih zmanjševanja količine odpadne hrane. Pripravljena je nacionalna strategija, ki povezuje različne sektorje.

Potrebe glede izboljšanja odziva kmetijstva na potrebe družbe na področju hrane in zdravja, vključno z zdravo, hranljivo in trajnostno hrano, zavrženo hrano in dobrobitjo živali se bodo naslavljale predvsem preko izvajanja dobrobiti živali, naložb v prilagoditev kmetijskih gospodarstev izvajanju nadstandardnih zahtev s področja dobrobiti rejnih živali in biotičnega varstva rastlin. Potreba Zmanjševanje izgub in odpadkov hrane v verigi preskrbe s hrano se v okviru SN 2023-2027 naslavlja delno, preko številnih intervencij EKSRP. Strategija za manj izgub in odpadne hrane v verigi preskrbe s hrano pa predstavlja okvir za večletni akcijski načrt vseh deležnikov verige preskrbe s hrano in ministrstev, ki bo prispeval k cilju prepolovitve odpadne hrane do leta 2030. Tudi potreba Spodbujanje smotrne rabe protimikrobnih zdravil za zdravljenje živali se v okviru SN 2023-2027 naslavlja delno, z zagotavljanjem primerne dobre oskrbe rejnih živali, njihove dobrobiti, z uspešnim preprečevanjem širjenja okužb ob razumnem in vestnem izvajanju zdravstvenega varstva živali pred boleznimi ter aktivnostmi ozaveščanja, usposabljanja in izobraževanja rejcev, veterinarjev in ostalih deležnikov. Spodbujanje smotrne rabe protimikrobnih zdravil za zdravljenje živali se celovito rešuje v okviru Državne strategije „Eno zdravje“ za obvladovanje odpornosti mikrobov (2019-2024) z nacionalnim akcijskim načrtom, ki se bo posodabljal.

10. Spodbujanje znanja, inovacij in digitalizacije v kmetijstvu in na podeželskih območjih – horizontalni cilj

Potreba: Izboljšanje izmenjave znanja in prenosa informacij

Za izboljšanje znanja in kompetenc kmetovalcev in lastnikov gozdov se v vseh devetih strateških ciljih in v vseh panogah kaže potreba po učinkovitejši izmenjavi znanja in prenosu informacij. Potrebe so največje na področjih uvajanja sodobnih tehnologij in digitalizacije, upravljanja kmetij, finančnih spretnosti in podjetništva, prilagajanja in blaženja vplivov podnebnih sprememb, zdravja rastlin in živali, ohranjanja in varovanja naravnih virov ter biotske raznovrstnosti. Med oblikami izmenjave znanja in dobrih praks je pomemben razvoj demonstracijskih kmetij, pa tudi prenos znanja in izkušenj na mlade kmete. Kaže se tudi potreba po povečanju usposobljenosti svetovalcev.

Potreba: Izboljšanje koordinacije in vzpostavitve enotne spletne platforme AKIS

Problem slovenskega kmetijstva ni le sporadičnost sodelovanja med deležniki in šibek prenos znanja, ampak tudi neusklajeno delovanje sistema AKIS. Sistem je kompleksen in razdrobljen, zato je potrebno med javnimi raziskovalnimi, izobraževalnimi in svetovalnimi institucijami vzpostaviti sistematično sodelovanje in koordinacijo, da bomo okrepili izmenjavo znanja in prenos informacij v prakso. Okrepiti je potrebno tudi povratni tok informacij o zaznanih potrebah kmetovalcev in lastnikov gozdov. Vse to bi lahko naslovili z vzpostavitvijo koordinacijskega telesa in skupnega informacijskega okna do znanja in informacij za vse deležnike AKIS v obliki enotne spletne platforme.

Potreba: Krepitev raziskav, razvoja, inovacij in sodelovanja

Soočamo se s številnimi izzivi, ki zahtevajo krepitev razvoja in inovacijske sposobnosti. Potrebno je nadaljevati s spodbujanjem povezovanja in tesnejšega sodelovanja vseh deležnikov sistema AKIS. Izboljšati je potrebno tudi pogoje za ustvarjanje znanja, saj zaradi nezadostnih javnih vlaganj v raziskave in razvoj ter investicijske podhranjenosti institucij v kmetijstvu, zlasti na področju rastlinske proizvodnje, ne moremo več slediti potrebam po novih znanjih na področju trajnostnega razvoja kmetijstva in gozdarstva, uresničevanja okoljskih in podnebnih zavez na ravni EU ter zelenega in digitalnega prehoda. Slovenija je pod povprečjem EU glede na državna proračunska sredstva za raziskave in razvoj v kmetijstvu na prebivalca.

Potreba: Spodbujati digitalizacijo in krepitev kompetenc v kmetijstvu, gozdarstvu in ŽPI

Slovenija ne izkorišča vsega potenciala IKT, kar je posledica bistveno prenizkih vlaganj v razvoj digitalne družbe, neustrezne umeščenosti razvojnega področja in pomanjkanja koordinacije med deležniki. Potrebno je spodbujanje digitalizacije in krepitev digitalnih kompetenc, kar bo prispevalo k učinkovitejšemu digitalnemu prehodu. Večja uporaba digitalnih tehnologij bi kmetovalcu in lastniku gozda pomagala delovati natančneje, učinkoviteje in bolj trajnostno. Okrepitev znanja in večja uporaba obstoječih in novih tehnologij in aplikacij, lahko prispevajo k učinkovitejšim procesom ter privedejo do oblikovanja novih proizvodov in storitev za povečanje produktivnosti in konkurenčnosti v kmetijstvu, gozdarstvu in živilstvu.

Potrebe glede spodbujanja znanja, inovacij in digitalizacije v kmetijstvu in na podeželskih območjih se bodo naslavljal predvsem preko podpor za projekte EIP ter razvojna partnerstva raziskovalnih institucij, izmenjave znanja in prenos informacij kmetom in gozdarjem ter usposabljanja svetovalcev in medgeneracijskega prenosa znanja.

PRIORITIZACIJA POTREB

Pri pripravi prioritizacije potreb smo upoštevali izsledke široke javne in strokovne razprave o vsebini strateškega dokumenta. Pomembno izhodišče za prioritizacijo potreb je bilo poročilo vrednotenja: »Prioritizacija potreb strateškega načrta skupne kmetijske politike za obdobje 2021-2027«, pripravljenega s strani revizijske družbe Deloitte svetovanje d.o.o., januarja 2021. Izvajalci poročila so opredelili **4 merila** (1- primerjava z EU povprečjem ali pregled trendov v Sloveniji, 2 - zmožnost trga za naslavljanje potreb, 3 – kompleksnost in 4 - sinergije), na podlagi katerih so podali oceno in prioritizacijo potreb. Ker je v vmesnem času prišlo do sprememb potreb (večinoma je šlo za smiselno vsebinsko združevanje potreb in večje osredotočenje), smo prioritizacijo potreb nadaljevali na osnovi poročila družbe Deloitte, s tem da smo merilom: 1 - *primerjava z EU povprečjem ali pregled trendov v Sloveniji* ter 2- *zmožnost trga za naslavljanje potreb*, dodali še novo merilo 3 - *finančna sredstva*, vezana na intervencije, ki naslavlja posamezno potrebo.

V prioritizacijo so vključene vse identificirane potrebe, in sicer tudi tiste, ki so bile v okviru SN 2023-2027 prepoznane, bodo pa le delno ali sploh ne bodo podprte z intervencijami v okviru SN 2023-2027 (drug vir financiranja). Te potrebe so v tabeli označene z zvezdico. Vseh identificiranih potreb v SN 2023-2027 je **37**.

Potrebe smo razvrstili po **vsebinskih sklopih**:

Pametno, odporno in konkurenčno kmetijstvo (**EKONOMSKA** komponenta);

Varovanje okolja in trajnostno upravljanje z naravnimi viri (**OKOLJSKA in PODNEBNA** komponenta) ter

Kakovost življenja in krepitev gospodarske aktivnosti na podeželju (**SOCIALNA** komponenta)

in po pomembnosti: **zelo pomembno, srednje pomembno in pomembno**.

Razvrstitev potreb glede štiri vsebinske sklope Resolucije "Naša hrana, podeželje in naravni viri po 2021":

Pametno, odporno in konkurenčno kmetijstvo (EKONOMSKA komponenta)	Razvrščanje potreb po pomembnosti (zelo pomembno, srednje pomembno, pomembno)	INTERVENCIJE
P01 Zagotavljanje primerljivega in stabilnega dohodkovnega položaja KMG	ZELO POMEMBNA	Osnovna dohodkovna podpora za trajnostnost Dopolnilna prerazporeditvena dohodkovna podpora za trajnostnost Plačilo za naravne ali druge omejitve (OMD plačila)
P02 Ohranjanje kmetijske proizvodnje na OMD	ZELO POMEMBNA	Plačilo za naravne ali druge omejitve (OMD plačila)

P06 Povečanje produktivnosti, konkurenčnosti in dodane vrednosti v kmetijstvu	ZELO POMEMBNA	Naložbe v dvig produktivnosti in tehnološki razvoj, vključno z digitalizacijo kmetijskih gospodarstev in živilskopredelovalne industrije Kolektivne naložbe v kmetijstvu za skupno pripravo kmetijskih proizvodov za trg in razvoj močnih in odpornih verig vrednosti preskrbe s hrano Naložbe v razvoj in dvig konkurenčnosti ter tržne naravnosti ekoloških kmetij Izvedba agromelioracij in komasacij kmetijskih zemljišč Izgradnja namakalnih sistemov Podpora čebelarjem in čebelarskim društvom Vzreja čebeljih matic Promocija in raziskava trga sektorja čebelarstva Kakovost in varnost čebeljih pridelkov Prestrukturiranje in preusmeritev vinogradov Promocija vina v tretjih državah Ukrepi informiranja o vinih Unije v državah članicah
P05 Zagotavljanje prehranske varnosti	ZELO POMEMBNA	Osnovna dohodkovna podpora za trajnostnost Plačilo za naravne ali druge omejitve (OMD plačila)
P04 Izboljšanje dohodkovnega položaja sektorjev v težavah	ZELO POMEMBNA	Vezana dohodkovna podpora za rejo drobnice Vezana dohodkovna podpora za rejo govedí Vezana dohodkovna podpora za krave dojilje Vezana dohodkovna podpora za mleko v gorskih Vezana dohodkovna podpora za beljakovinske rastline
P10 Boljša prepoznavnost in organiziranost proizvajalcev za skupen nastop na trgu	SREDNJE POMEMBNA	Spodbujanje kolektivnih oblik sodelovanja v kmetijskem in gozdarskem sektorju, sheme kakovosti, promocija in kratke dobavne verige Kratke dobavne verige z namenom vzpostavitve "ekoregije"
P11 Krepitev vključevanja v sheme kakovosti in prepoznavnosti shem kakovosti	SREDNJE POMEMBNA	Spodbujanje kolektivnih oblik sodelovanja v kmetijskem in gozdarskem sektorju, sheme kakovosti, promocija in kratke dobavne verige Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo Ukrepi informiranja o vinih Unije v državah članicah
P07 Povečanje konkurenčnosti in tehnološkega razvoja ŽPI	SREDNJE POMEMBNA	Naložbe v dvig produktivnosti in tehnološki razvoj, vključno z digitalizacijo kmetijskih gospodarstev in živilskopredelovalne industrije Naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za delo v gozdu
P25 Zagotavljanje lažjega dostopa do ustreznih finančnih virov	SREDNJE POMEMBNA	Podpora za vzpostavitev gospodarstev mladih kmetov Dopolnilna dohodkovna podpora za mlade kmete

P08 Povečanje produktivnosti, konkurenčnosti ter tehnološki razvoj v gozdarstvu	POMEMBNA	Naložbe v ureditev gozdne infrastrukture Naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za delo v gozdu Naložbe v primarno predelavo lesa in digitalizacijo Naložbe v ustanovitev in razvoj gozdnega drevesničarstva
P09 Razvoj verig vrednosti preskrbe s hrano ter spodbujanje lokalnih trgov	POMEMBNA	Spodbujanje kolektivnih oblik sodelovanja v kmetijskem in gozdarskem sektorju, sheme kakovosti, promocija in kratke dobavne verige
P03 Obvladovanje tveganj za doseganje vzdržnega dohodka in odpornosti kmetij	POMEMBNA	Potreba se v okviru SN 2023-2027 naslavlja delno, preko intervencij v okviru sektorja sadja in zelenjave: Umik s trga za brezplačno razdelitev, Opustitev spravila , Zavarovanje letine in proizvodnje
Varovanje okolja in trajnostno upravljanje z naravnimi viri (OKOLJSKA komponenta)	Razvrščanje potreb po pomembnosti (zelo pomembno, srednje pomembno, pomembno)	INTERVENCIJE
P14 Ohranjanje organske snovi in proizvodnega potenciala kmetijskih tal	ZELO POMEMBNA	KOPOP Ekološko kmetovanje Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo SOPO
P15 Blaženje in prilagajanje podnebnim spremembam v kmetijstvu in gozdarstvu	ZELO POMEMBNA	Tehnološke posodobitve namakalnih sistemov Naložbe v prilagoditev na podnebne spremembe pri trajnih nasadih Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo KOPOP Ekološko kmetovanje SOPO
P20 Ohranjanje kulturne krajine in površin z visokoraznovrstnimi značilnostmi	ZELO POMEMBNA	Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme za upravljanje traviščnih habitatov ter za optimalno uporabo hranil in trajnostno rabo FFS Plačila Natura 2000 Izvajanje ukrepov iz načrtov upravljanja zavarovanih območij SOPO KOPOP
P17 Zmanjšanje negativnih vplivov kmetijstva na stanje površinskih in podzemnih voda	ZELO POMEMBNA	KOPOP Ekološko kmetovanje Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo SOPO

P18 Ohranjanje in izboljšanje stanja biotske raznovrstnosti habitatov in vrst	ZELO POMEMBNA	Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme za upravljanje traviščnih habitatov ter za optimalno uporabo hranil in trajnostno rabo FFS Plačila Natura 2000 Izvajanje ukrepov iz načrtov upravljanja zavarovanih območij Neproizvodne naložbe, povezane z izvajanjem naravovarstvenih podintervencij SOPO Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo KOPOP Ekološko kmetovanje
P32 Zagotavljanje živalim prilagojenih načinov reje	ZELO POMEMBNA	Dobrobit živali Naložbe v prilagoditev kmetijskih gospodarstev izvajanju nadstandardnih zahtev s področja dobrobiti rejnih živali
P26 Spodbujanje trajnostne rabe energije ter razvoja krožnega in biogospodarstva	SREDNJE POMEMBNA	Podpora za naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti vključno z biogospodarstvom
P21 Ohranjanje opravevanja z izboljšanjem življenjskega prostora divjih opravevalcev	SREDNJE POMEMBNA	Izvajanje ukrepov iz načrtov upravljanja zavarovanih območij Neproizvodne naložbe, povezane z izvajanjem naravovarstvenih podintervencij SOPO KOPOP
P13 Zmanjševanje emisij TGP in amonijaka v kmetijstvu	SREDNJE POMEMBNA	Naložbe v učinkovito rabo dušikovih gnojil KOPOP Ekološko kmetovanje SOPO
P22 Zagotavljanje genske raznovrstnosti ter ohranjanje lokalnih pasem in sort	SREDNJE POMEMBNA	Ohranjanje, trajnostna raba in razvoj rastlinskih genskih virov v kmetijstvu KOPOP
P31 Zmanjšanje rabe FFS in razvoj ter raba nekemičnih metod varstva rastlin	SREDNJE POMEMBNA	Biotično varstvo rastlin KOPOP SOPO
P16 Obnovitev gozda po naravnih nesrečah in neugodnih vremenskih razmerah	POMEMBNA	Naložbe v sanacijo in obnovo gozdov po naravnih nesrečah in neugodnih vremenskih razmerah
P30 Spodbujanje smotrne rabe protimikrobnih zdravil za zdravljenje živali	POMEMBNA	Potreba se v okviru SN 2023-2027 naslavlja delno. Celovito se rešuje v okviru Državne strategije „Eno zdravje“ za obvladovanje odpornosti mikrobov (2019-2024)
P33 Zmanjševanje izgub in odpadkov hrane v verigi preskrbe s hrano	POMEMBNO	Potreba se v okviru SN 2023-2027 naslavlja delno, preko številnih intervencij EKSRP.
P19 Ohranjanje in izboljšanje biotske raznovrstnosti gozdnih habitatov in vrst	POMEMBNO	Potrebe SN ne naslavlja neposredno. Finančno pokrita potreba iz sredstev Gozdnega sklada.

Kakovost življenja in krepitev gospodarske aktivnosti na podeželju (SOCIALNA komponenta)	Razvrščanje potreb po pomembnosti (zelo pomembno, srednje pomembno, pomembno)	INTERVENCIJE
P23 Učinkovita generacijska pomladitev nosilcev kmetijskih gospodarstev	ZELO POMEMBNA	Podpora za vzpostavitev gospodarstev mladih kmetov
P24 Spodbujanje zaposlovanja in ohranjanje delovnih mest na podeželju	ZELO POMEMBNA	Podpora za vzpostavitev gospodarstev mladih kmetov Dopolnilna dohodkovna podpora za mlade kmete Podpora za naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti vključno z biogospodarstvom LEADER
P27 Dvig kakovosti življenja ter razvoj storitev in infrastrukture na podeželju	ZELO POMEMBNA	LEADER
P28 Krepitev socialno vključenost, sodelovanje in povezovanje prebivalcev podeželja	SREDNJE POMEMBNA	LEADER
P12 Osveščanje potrošnikov o varni, kakovostni in lokalno pridelani hrani	SREDNJE POMEMBNA	Spodbujanje kolektivnih oblik sodelovanja v kmetijskem in gozdarskem sektorju, sheme kakovosti, promocija in kratke dobavne verige Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo Promocija in raziskava trga sektorja čebelarstva
P29 Izboljšanje pokritosti podeželskih območij s hitrimi širokopasovnimi povezavami	POMEMBNA	Potreba se v okviru SN 2023-2027 ne naslavlja neposredno. Financiranje s sredstvi ESRR.
Horizontalni cilj: krepitev oblikovanja in prenos znanja	Razvrščanje potreb po pomembnosti (zelo pomembno, srednje pomembno, pomembno)	INTERVENCIJE
P34 Izboljšanje izmenjave znanja in prenosa informacij	nerazvrščeno	Medgeneracijski prenos znanja Izmenjava znanja in prenos informacij kmetovalcem in lastnikom gozdov ter usposabljanje svetovalcev
P37 Spodbujati digitalizacijo in krepitev kompetenc v kmetijstvu, gozdarstvu in ŽPI	nerazvrščeno	Podpora za projekte EIP ter razvojna partnerstva raziskovalnih institucij
P36 Krepitev raziskav, razvoja, inovacij in sodelovanja	nerazvrščeno	Podpora za projekte EIP ter razvojna partnerstva raziskovalnih institucij
P35 Izboljšanje koordinacije in vzpostavitev enotne spletne platforme AKIS	nerazvrščeno	Izmenjava znanja in prenos informacij kmetovalcem in lastnikom gozdov ter usposabljanje svetovalcev

5. BISTVENE NOVOSTI, KI JIH V KMETIJSKO POLITIKO UVAJA STRATEŠKI NAČRT 2023–2027

I. KREPITEV ODPORNEGA IN KONKURENČNEGA KMETIJSKEGA SEKTORJA, KI ZAGOTAVLJA PREHRANSKO VARNOST

Za slovenski kmetijski sektor je značilna izrazito neugodna agrarna struktura, razdrobljenost in težji pogoji kmetovanja zaradi naravnogeografskih razmer. Strateški načrt 2023–2027 zato veliko pozornost namenja **kontinuiteti izjemno pomembnih plačil**, kot so neposredna plačila in proizvodno vezana plačila v okviru I. stebra SKP ter OMD plačila v okviru II. stebra SKP, ki **zagotavljajo stabilni dohodkovni položaj v kmetijstvu**. Velika novost pa je uvedba **prerazporeditvenega plačila** v okviru neposrednih plačil, s katerim zasledujemo cilj bolj poštene porazdelitve neposrednih plačil.

Hkrati pa se Strateški načrt 2023–2027 v večji meri kot kadarkoli doslej orientira v krepitev **odpornosti in konkurenčnosti kmetijskega sektorja**. Čas pandemije **COVID-19** je le še poudaril zavedanje, kako ranljive so lahko globalne verige s hrano in kako nestabilni so kmetijski trgi. Strateški načrt 2023–2027 gradi na spoznanju, da je položaj kmetijstva in kmeta v verigah vrednosti nujno potrebno okrepiti, in sicer najprej z **nadaljnjo modernizacijo in tehnološkim razvojem kmetij**, da bodo bolj konkurenčne in tržno naravnane, nato pa tudi s njihovim medsebojnim **sodelovanjem za uspešnejši nastop na trgu** ter z nadaljnjim tesnejšim povezovanjem **vertikalno vzdolž verig preskrbe s hrano**.

Povezani proizvajalci lažje dosegajo ekonomije obsega, stroškovno učinkovitost, pestrost ponudbe ter boljša pogajalska izhodišča v odnosu do ostalih členov v verigi. Tesnejša vpetost kmetijstva v ostale segmente gospodarstva pa prinaša večjo odpornost na razne krize in šoke, večjo stabilnost ter boljšo porazdelitev tveganj med vsemi členi v verigi. S tem namenom se v obdobju 2023–2027 več pozornosti namenja **kolektivnim naložbam v kmetijstvu**, **krepitvi organiziranja primarnih proizvajalcev** preko **skupin in organizacij proizvajalcev**, nadaljnjemu vključevanju proizvajalcev v **sheme kakovosti**, s čimer ne zvišujejo le dodane vrednosti svojih proizvodov, temveč krepijo tudi povezovanje vzdolž verige. **Sektorske intervencije** za vino, sadje in zelenjavo ter čebele so v obdobju 2023–2027 sploh prvič vključene v nek skupni programski dokument SKP. Popolna novost pa je spodbujanje organiziranja **medpanožnih organizacij**, katerih cilj je krepiti celotno verigo, ter **vzpostavljanje ekoregij**, kjer gre za celovit pristop k spodbujanju povezovanja kmetijstva z ostalim gospodarstvom na nekem zaokroženem geografskem območju.

1. Poenostavitev izvajanja neposrednih plačil z ukinitvijo plačilnih pravic

Z novim modelom neposrednih plačil uvajamo pomembno poenostavitev, in sicer ukinjamo plačilne pravice in uvajamo enotno plačilo na hektar. Ukinitvev plačilnih pravic pomeni ukinitvev zgodovinskih dodatkov, ki so se skozi leta vezali na plačilne pravice in katerih glavnina vrednosti izvira iz leta 2006. Enotno plačilo na hektar pomeni bolj odprt, razumljiv in pregleden sistem, enotno obravnavo, saj vsi kmetje prejmejo enako plačilo na hektar in plačilo za vse upravičene površine. Pomeni tudi boljši izkoristek EU sredstev, saj ni več neuveljavljenih plačilnih pravic, preprečuje pa tudi anomalije, ki so se pri plačilnih pravicah lahko pojavile v smislu velike vrednosti plačilnih pravic na malem številu hektarjev na kmetiji.

2. Bolj pravična porazdelitev neposrednih plačil z uvedbo prerazporeditvenega plačila

Model neposrednih plačil prvič uvaja povsem novo dopolnilno prerazporeditveno plačilo, ki se nameni kmetijskim gospodarstvom **do povprečne velikosti 8,2 ha**. Dodeli se v obliki letnega, enotnega, nevezanega plačila na upravičen hektar upravičene površine. Prerazporeditveno plačilo s tem prispeva k večji stabilnosti dohodka na omenjenih kmetijskih gospodarstvih. S tem pa tudi prispeva k bolj pravični porazdelitvi neposrednih plačil ter učinkovitejšemu usmerjanju dohodkovne podpore za trajnostnost.

3. Posebna pozornost kmetijskim sektorjem v težavah

V okviru novega modela neposrednih plačil bomo še naprej posebno pozornost namenili tistim kmetijskim sektorjem, za katere ekonomski izračuni kažejo, da so se znašli v še posebej težkem ekonomskem položaju. V SN 2023–2027 se bodo proizvodno vezana plačila usmerila v **rejo govedi** po celotni Sloveniji, **rejo kraj dojilj** prav tako po celotni Sloveniji, **prirejo mleka v gorskem območju** in **rejo drobnice**. Za te sektorje v težavah bomo namenili 13 % ovojnice neposrednih plačil. Dodatno bomo v Sloveniji spodbujali proizvodnjo **beljakovinskih rastlin**, čemur bomo namenili dodatna 2 % ovojnice neposrednih plačil.

4. Velik poudarek tudi v bodoče za ohranjanje in razvoj kmetij na območjih s težjimi pogoji kmetovanja

Velika specifičnost slovenskega kmetijstva je zagotovo dejstvo, da se pretežni del kmetijskih zemljišč nahaja na območjih **s težjimi pogoji kmetovanja**. Ker je ohranitev kmetijstva na takih območjih bistvenega pomena za ohranjanje kulturne krajine, sonaravnih sistemov kmetovanja in vitalnosti podeželskih območij, bo tudi v bodoče zagotovljeno izvajanje plačila OMD v okviru II. stebra SKP. To plačilo je namenjeno nadomestitvi vseh ali dela dodatnih stroškov in izpada dohodka, ki so na zadevnem območju vezani na naravne ali druge omejitve.

Pomembna novost pri tem plačilu pa je prenova sistema točkovanja. Ključni spremembi glede na obdobje 2014–2020 sta ukinitve fiksnega dela plačila, kar pomeni, da bo plačilo odvisno le od točk, ki jih prejme kmetijsko gospodarstvo za hektarje, ki jih obdeluje na OMD ter diferencirana vrednost točke v smeri, da se višja vrednost točke pripiše tistemu kmetijskemu gospodarstvu, ki ima večje število točk in ima travojede živali. **Prenova sistema plačil za OMD ohranja zavezo po skrbni obravnavi teh območij, hkrati pa bolj ciljno naslavlja ohranjanje najtežjih pridelovalnih površin.**

Plačila OMD dopolnjujejo **investicijske spodbude** (npr. *Naložbe v dvig produktivnosti in tehnološki razvoj, vključno z digitalizacijo kmetijskih gospodarstev in živilskopredelovalne industrije*), ki kmetije z OMD usmerjajo v razvoj, dvig dodane vrednosti in tržne usmerjenosti. Tako kot v obdobju 2014–2020 bodo kmetije z OMD deležne višje stopnje podpore, vidik OMD pa bo tudi v prihodnje sestavni del meril za izbor vlog.

Poleg tega se na gorska OMD veže **vezana dohodkovna podpora za mleko v gorskih območjih** v okviru **neposrednih plačil I. stebra SKP**.

5. Bolj ciljno naravnani ukrepi za dvig konkurenčnosti kmetijske pridelave in predelave živil, z usmeritvijo podpor v krepitev povezav v verigah preskrbe s hrano

Investicije v primarno kmetijsko proizvodnjo odslej združene z investicijami v predelavo in trženje ter enotna stopnja podpore

V programskem obdobju 2014–2020 so bile investicije v primarno kmetijsko proizvodnjo ločene od investicij v predelavo in trženje kmetijskih proizvodov. Izkušnje so pokazale, da ločevanje med tovrstnimi investicijami ni vedno najprimernejše, saj se s tem projekti po nepotrebem delijo, hkrati pa to ovira kmetije pri sočasnem vlaganju v osnovno kmetijsko dejavnost in dvig dodane vrednosti, kar pa postaja temeljna razvojna usmeritev marsikatere kmetije, ki s tem povečuje lastno dodano vrednost ter se odziva na povpraševanje potrošnikov. Predvidena novost v okviru intervencije *Naložbe v dvig produktivnosti in tehnološki razvoj, vključno z digitalizacijo kmetijskih gospodarstev in živilskopredelovalne industrije* torej podpira kmetije pri tem razvojnem konceptu in s tem predvidoma tudi poenostavlja izvedbo tovrstnih kompleksnejših investicij.

Novost je tudi omejitev stopnje podpore na enotnih 30 %, z možnostjo dodatkov:

+ 10 odstotnih točk za naložbe na gorskih območjih ter za

+ 10 odstotnih točk za naložbe mladih kmetov.

Navedeno povečuje transparentnost ter prispeva k bolj učinkoviti rabi javnih sredstev.

Vsebinska nadgradnja investicij v smeri uvajanja digitalizacije in krožnega gospodarstva

Vsebinska prenova investicij zajema tudi večjo reorienteacijo v smeri **uvajanja digitalizacije in krožnega gospodarstva**. Učinkovita in precizna proizvodnja bo krepila tržno usmerjenost in povečanje konkurenčnosti ob hkratnem zagotavljanju večje trajnosti kmetijstva in živilsko-predelovalne panoge. V okviru krožnega gospodarstva pa se bodo izvajale naložbe v uporabo stranskih proizvodov, reciklažo in uporabo odpadnih surovin ter zmanjšanje količin odpadkov, v okviru biogospodarstva pa se bodo izvajale naložbe v uporabo obnovljivih bioloških virov in odpadkov kmetijskega izvora v pretvorbo teh virov odpadkov za hrano vključno z proizvodnjo bioplina.

Majhne kmetije deležne poenostavitve – pavšalne podpore za investicije v dvig konkurenčnosti

Slovensko kmetijsko je izrazito dualno strukturirano: pretežni del kmetij je majhnih in proizvaja pretežno za lastno oskrbo, le manjši del kmetij, ki so večje, je profesionalno, tržno naravnano. Majhne kmetije so kljub temu izrazito pomembne z vidika ohranjanja krajine in vitalnosti podeželja ter imajo lahko velik razvojni potencial. V okviru Strateškega načrta 2023–2027 je namera povečati konkurenčnost in tržno usmerjenost majhnih kmetij, zato jim bo zagotovljen dostop do pavšalne investicijske podpore do maksimalne višine 20.000 eur.

Pavšalna podpora majhnim kmetijam prinaša pomembne **administrativne razbremenitve** v zvezi s pridobitvijo in izplačili podpore.

Uvedba finančnih inštrumentov za investicije mladih kmetov in uvedba podpore medgeneracijskemu prenosu znanja med prenosnikom in mladim kmetom

Mladi kmetje so prihodnost in razvojni temelj slovenskega kmetijstva. Ker se zavedamo, kako ključen je za mlade kmete, ki šele začenjajo s kmetijsko dejavnostjo, **dostop do kapitala**, smo se odločili, da v okviru Strateškega načrta 2023–2027 dosedanje zagonske in nepovratne investicijske spodbudbe nadgradimo s povratnimi oblikami podpor, **t.i. finančnimi instrumenti** (npr. posojili, garancijami, subvencijo obrestne mere...). Pričakujemo, da bodo mladi kmetje tako lahko pod **bolj ugodnimi bančnimi pogoji, z manj tveganji, hitreje in na bolj poenostavljen način** dostopali do nujno potrebnih dodatnih razvojnih sredstev, s katerimi bodo lažje prestrukturirali in modernizirali svojo dejavnost.

Popolna novost poleg finančnih instrumentov pa je tudi **podpora medgeneracijskemu prenosu znanja med prenosnikom in mladim prevzemnikom**. S to podporo želimo olajšati prenos kmetije na mladega prevzemnika ter omogočiti, da bo prenosnik na prevzemnika prenašal svoje specifično znanje in pridobljene izkušnje s področja izvajanja kmetijske dejavnosti na kmetijskem gospodarstvu, ki ga je predal prevzemniku.

Hkrati pa za mlade kmete tudi v bodoče ohranjamo:

- **dopolnilno dohodkovno podporo za mlade kmete v okviru neposrednih plačil I. stebra SKP,**
- **zagonsko podporo za vzpostavitev kmetijskega gospodarstva.**

Posebna pozornost pa se mladim kmetom namenja tudi v okviru **nepovratnih podpor za investicije v dvig konkurenčnosti** z vidika meril za izbor vlog in pa višje stopnje podpore.

6. Močna reorientacija v smer krepitve organiziranosti kmetijskega sektorja in povezav v verigah preskrbe s hrano

Vključitev sektorskih intervencij v Strateški načrt 2023–2027

Prvič v zgodovini SKP se sektorske intervencije vključujejo v skupni programski dokument SKP. V preteklih programskih obdobjih so se namreč tovrstne intervencije izvajale povsem samostojno in ločeno. V Strateški načrt je bil vključen preplet večjega števila sektorskih intervencij na področju sadja in zelenjave, čebelarstva in vina.

Sektorske intervencije za sadje in zelenjavo

V Sloveniji si želimo, da bi se vzpostavile organizacije proizvajalcev v sektorju sadja in zelenjave, ki bodo izvajale operativne programe. Za njihovo delovanje so namenjene sektorske intervencije za sadje in zelenjavo.

Pridelava sadja ter glavna pridelava zelenjave v Sloveniji poteka na prostem, kar predstavlja veliko odvisnost od vremenskih pogojev in posledično velika tveganja v pridelavi. Zaradi neugodnih vremenskih pogojev pri tržnih pridelovalcih hektarski pridelki zaostajajo za povprečnimi hektarskimi pridelki v državah članicah EU. Glavni cilj intervencij je dvig konkurenčnosti pridelovalcev sadja in zelenjave, povečanje obsega proizvodnje, izboljšanje kakovosti pridelkov ter zmanjšanje stroškov pridelave. Z intervencijami bomo podpirali naložbe, ki bodo spodbujale trajnostni razvoj in učinkovito gospodarjenje z naravnimi viri (voda, tla in zrak), spodbujali bomo uporabo okoljsko sprejemljivih materialov z namenom zmanjšanja vpliva na okolje.

Tehnološki razvoj mednarodno konkurenčnega sadjarstva in zelenjadarstva, ki upošteva zelo visoke okoljevarstvene standarde, zahteva vlaganja tudi v raziskave in razvoj ter v iskanje novih tehnoloških rešitev za slovensko okolje. V okviru spodbujanja modernizacije kmetij želimo vključiti tudi prenos znanja o novih tehnologijah. Z intervencijo svetovalne storitve in tehnična pomoč bomo omogočili, da organizacije proizvajalcev lahko pridobijo specialna znanja o tehnologiji in opremi. Želimo spodbujati sodelovanje med organizacijami proizvajalcev, pri tem je ključna izmenjava podatkov, znanja ter spretnosti. Na kakovost pridelkov oz. ohranjanje kakovosti pridelkov ter proizvodov ključno vplivata učinkovit transport in pravilno skladiščenje ter rokovanje s pridelki, zaradi česar bomo podpirali naložbe v distribucijske centre, skladišča, hladilnice, sušilnice. Z vidika povečanja komercialne vrednosti proizvodov je potrebno

dati poseben poudarek na uporabo oznak, ki potrjujejo sodelovanje proizvodov v shemah kakovosti Unije. S promocijo želimo povečati tudi delež uživanja sveže zelenjave in sadja v Sloveniji. Intervencije so namenjene tudi preprečevanju in reševanju kriz na trgu v sektorju sadja in zelenjave ter podpori vzdržnim dohodkom kmetij pri kritju tržnih izgub, ki jih imajo organizacija proizvajalcev ali njeni aktivni člani.

Sektorske intervencije za čebelarstvo

V zadnjih desetih letih v Sloveniji narašča število čebelarjev in število čebeljih družin. Zaradi prevelike gostote čebeljih družin na določenih območjih je potrebno predvsem omogočiti kar največje izkoriščanje čebeljih paš in zmanjšati izgube čebeljih družin zaradi bolezni.

Le manjšemu številu čebelarjev je čebelarstvo glavna panoga, večinoma se s čebelarjenjem ukvarjajo osebe v prostem času. Ekonomska uspešnost in dohodkovna učinkovitost čebelarjenja še ni zadovoljiva. Za povečanje donosa medu, ohranjanje kranjske sivke, izboljšanje zdravstvenega stanja čebeljih družin, ohranjanje oziroma izboljšanje kakovosti čebeljih pridelkov in ne nazadnje za večjo ekonomičnost in konkurenčnost sektorja čebelarstva je potrebno okrepiti naložbe v sodobnejše tehnologije, krepiti znanje, omogočiti večje izkoriščanje čebelje paše, podpirati raziskave, osveščati javnost o pomenu čebel itd. Za nadaljnji razvoj sektorja je pomembno, da se tudi v prihodnje izvajajo različne vrste intervencij, ki vodijo v razvoj čebelarstva. Z izbranimi intervencijami (in podintervencijami) se bo vplivalo predvsem na dvig konkurenčnosti sektorja čebelarstva. Poleg tega pa bodo intervencije imele vpliv tudi na druga področja kot je pridelava zdrave in kakovostne hrane, biotska raznovrstnost, ohranjanje kulturne krajine, turizem itd.

Sektorske intervencije za vino

Ker so osnovne težave slovenskega vinogradništva in vinarstva predvsem v razdrobljeni pridelavi, nekonkurenčni pridelavi na strmih legah in neprepoznavnosti slovenskih vin izven Republike Slovenije, so sektorske intervencije za vino namenjene predvsem prestrukturiranju vinogradov in promociji vina na tretjih trgih. Hkrati pa so zaradi ohranitve in ozaveščenosti evropskega potrošnika intervencije usmerjene tudi v obveščanje potrošnikov v državah članicah o odgovornem uživanju vina in tveganju, povezanem s škodljivim uživanjem alkohola, ter obveščanje o shemi zaščiteneh označb porekla in zaščiteneh geografskih označb v zvezi s posebno kakovostjo in značilnostmi tega vina.

Primarni cilj intervencij je dvig konkurenčnosti pridelovalcev (tudi z ustreznim informiranjem potrošnikov), sledita mu zmanjšanje stroškov pridelave vina in povečanje kakovosti pridelka.

Navedeno bo možno doseči z ustreznimi podporami v celotni verigi pridelave grozdja in vina, vključno s promocijo vina. Ker nameravamo intervencijo v investicije v predelovalne obrate izvajati iz sredstev razvoja podeželja, se podpore namenjene predelovalni verigi ne uvedejo v okviru sektorskih intervencij za vino.

Večji poudarek kolektivnim naložbam v kmetijstvu, ki postajajo povsem samostojen ukrep

Bodoči Strateški načrt kot povsem samostojni ukrep uvaja intervencijo Kolektivne naložbe v kmetijstvu za skupno pripravo kmetijskih proizvodov za trg in razvoj močnih in odpornih verig vrednosti preskrbe s hrano. V programskem obdobju 2014–2020 so bile tovrstne naložbe prvič uvedene, vendar le kot del splošnega ukrepa, vezanega na izboljševanje produktivnosti na kmetijskih gospodarstvih. Z namenom, da se podpre kolektivno organiziranje v kmetijstvu, smo oblikovali povsem samostojno in ločeno intervencijo za izvedbo kolektivnih naložb. Sredstva za tovrstne naložbe bodo namenjena zadrugam, organizacijam in skupinam proizvajalcev pa tudi članom kratkih dobavnih verig. Kolektivne naložbe pa bodo namenjene skupni predelavi in trženju kmetijskih proizvodov oziroma prvi prodaji kmetijskih proizvodov prodajnim posrednikom ali predelovalcem.

Krepitev konkurenčnega in tržno usmerjenega ekološkega kmetijstva

Ekološko kmetijstvo ima v Strateškem načrtu 2023–2027 posebno mesto. Kot že omenjeno v prehodnem poglavju o okoljskem in podnebnem prispevku Strateškega načrta 2023–2027, je bil zanj oblikovan močan sveženj različnih spodbud, med katerimi je tudi investicijska spodbuda ekološkim kmetom in predelovalcem ekoloških proizvodov (*intervencija: Naložbe v razvoj in dvig konkurenčnosti ter tržne naravnosti ekoloških kmetij*). Doslej smo tovrstne spodbude izvajali v sklopu splošnejšega investicijskega ukrepa za naložbe na kmetijskih gospodarstvih, v obdobju 2023–2027 pa dajemo investicijskim spodbudam za ekološke kmetije povsem ločeno ovojnico sredstev in samostojno intervencijo. S tem želimo ekološkim kmetom omogočiti lažji dostop do sredstev za prestrukturiranje, razvojni rast, kar je predpogoj za dvig njihove konkurenčnosti in uspešnejši prodor na trge.

Krepitev konkurenčnosti in tržne naravnosti ekološkega kmetijstva spodbujamo tudi z inveinvesticijskimi spodbujami, povezanih s povezovanjem ekoloških kmetov, promocijo in vključevanjem v sheme kakovosti (podintervencije: *Podpora za ustanovitev in začetno delovanje kolektivnih oblik sodelovanja v kmetijskem in gozdarskem sektorju,*

Dejavnosti informiranja in promocija proizvodov iz shem kakovosti, Novo sodelovanje v shemah kakovost ter povsem nova intervencija: kratke dobavne verige z namenom vzpostavitve »ekoregije«, ki je podrobneje opisana v nadaljevanju.

Prvič vključitev spodbud za medpanožne organizacije s ciljem krepitev vertikalne povezanosti vzdolž verig preskrbe s hrano (podintervencija: Medpanožno sodelovanje)

V okviru intervencij II. stebra SKP, ki se nanašajo na krepitev organiziranosti kmetijskega sektorja, prvič vključujemo medpanožne organizacije. S tem želimo dati jasn signal o podpori boljšemu vertikalnemu organiziranju celotne verige preskrbe s hrano od proizvodnje do distribucije končnemu potrošniku. Tako bo do podpore upravičena pravna oseba, ki bo povezala in k sodelovanju zavezala vse relevantne deležnike v verigi preskrbe s hrano ter s tem uresničevala enega ali več ciljev, povezanih z izboljšanjem preglednosti proizvodnje in stanja na trgu.

Velika novost tudi vključitev spodbude za oblikovanje »ekoregij/100%lokalno«, ki stremi k združevanju ponudbe in skupnemu trženju proizvodov z nekega širšega območja

Pomembna novost je tudi nova podintervencija, vezana na vzpostavitev »ekoregij«, kjer gre za ozemeljski pristop, s katerim želimo povezati ponudbo s povpraševanjem po lokalno pridelanih proizvodih, s poudarkom na ponudbi ekološko pridelane hrane. S to intervencijo želimo spodbuditi širša območja k prehodu na okolju prijaznejše načine kmetovanja ter k učinkovitejšemu organiziranju, trženju in promociji lokalne ponudbe, zlasti ekološko pridelane, ter k neposrednemu povezovanju kmetov s končnimi potrošniki ter obrati javne prehrane v okviru kratkih dobavnih verig.

Nadaljujemo s podporami povezovanju v kmetijskem sektorju s skupinami in organizacijami proizvajalcev ter izvajanjem shem kakovosti ter promocijo

V obdobju 2023–2027 nadaljujemo z dodeljevanjem podpor za:

- ustanovitev in začetno delovanje **skupin proizvajalcev in organizacij proizvajalcev** za skupno trženje na področju kmetijstva in gozdarstva,
- ustanovitev in začetno delovanje **skupin za izvajanje shem kakovosti in skupin izvajalcev** iz 36. člena uredbe EU 2018/848 ter izvajanju njihove skupne promocije.

Cilj tovrstnih zagonskih podpor je zagotoviti boljšo organiziranost sektorja, večjo ponudbo proizvodov na trgu, zlasti proizvodov iz shem kakovosti, ter s tem krepitev položaja kmetijskih proizvajalcev v verigah preskrbe s hrano.

Iz vseh naštetih poudarkov je razvidno, da je Slovenija svoj strateški načrt 2023–2027 na področju odpornosti in konkurenčnosti kmetijstva zasnovala v smeri ohranjanja kontinuitete, vendar s številnimi pomembnimi vsebinskimi nadgradnjami in novostmi. S posebno skrbnostjo smo pristopili do vprašanja ohranjanja stabilnega dohodkovnega položaja v kmetijstvu, ukinitve plačilnih pravic, bolj pravične porazdelitve neposrednih plačil ter prenove točkovanja v okviru plačil OMD. Z vidika odpornosti in konkurenčnosti smo naredili pomembne vsebinske nadgradnje z vključevanjem finančnih instrumentov za mlade kmete, ter poenostavitvami za investicije majhnih kmetij. Bistveno več poudarka kot kadarkoli doslej pa v kontekstu boljše pripravljenosti na bodoče šoke in neravnovesja na trgih namenjamo izboljšanju organiziranosti ter delovanju verig preskrbe s hrano.

II. VEČJA OKOLJSKA IN PODNEBNA AMBICIOZNOST

Koncept zelene arhitekture nove SKP, na katerem temelji uresničevanje okoljsko-podnebnih ciljev SKP, se z vsemi svojimi ključnimi elementi od »okrepljene pogojenosti«, sheme za okolje in podnebje (t.i. ekosheme) v okviru neposrednih plačil ter intervencij razvoja podeželja v celoti preslikava v slovenski strateški načrt za obdobje 2023–2027. **V skladu z novo SKP slovenski strateški načrt za obdobje 2023–2027 bolj kot katerikoli programski dokument na področju SKP doslej podpira ambicioznejši prehod na bolj trajnostni prehranski in kmetijski sistem v skladu z Evropskim zelenim dogovorom in njegovima ključnima strategijama: Strategijo »od vil do vilic« in Strategijo za biotsko raznovrstnost do leta 2030.**

Povečana ambicioznost v povezavi z okoljskimi in podnebnimi cilji se kaže preko naslednjih vzvodov:

1. Okrepljena pogojenost – zaostritev osnovnih standardov za pridobitev plačil SKP

Okrepljena pogojenost je izhodišče za **celotno zeleno arhitekturo**, ki jo vzpostavlja **nova SKP**. To je temelj, ki ga sestavlja sklop **obveznih pravil oziroma standardov**, ki jih bodo morali izpolnjevati vsi upravičenci SKP, če bodo želeli prejeti neposredna plačila I. stebra oziroma ostala plačila SKP, ki so vezana na površine ali živali. Gre za standarde iz Priloge III Uredbe EU o strateških načrtih s področja varovanja okolja, zdravja živali in ljudi ter dobrega počutja živali, ki zajemajo **»predpisane zahteve ravnanja«** na podlagi prava EU (v nadaljevanju: PZR) ter **»dobre kmetijske in okoljske pogoje«** (v nadaljevanju: DKOP), to so standardi za ohranjanje dobrega kmetijskega in okoljskega stanja zemljišč.

V primerjavi z obdobjem 2014–2020 se z novo SKP sistem pogojenosti z letom 2023 že na EU ravni **zastruje oz. krepi**, kar se prenaša tudi v slovenski strateški načrt 2023–2027. Ključni element povečane okoljsko-podnebne ambicioznosti je **združitev obstoječe navzkrižne skladnosti** z zahtevami iz t.i. **zelene komponente** iz neposrednih plačil iz obdobja 2015–2020(2022) v sistem »okrepljene pogojenosti« (zlasti v povezavi z ohranjanjem okoljsko občutljivega trajnega travinja ter površinami z neproduktivnimi elementi, ki imajo ekološki pomen). Ta sprememba pomeni, da bodo zahteve iz naslova zelene komponente, ki so v obdobju 2014–2020 veljale za nadstandard, za katerega so kmetje pridobili plačilo iz sheme zelene komponentev okviru neposrednih plačil, postale obvezen standard za vse kmete, ki jih določeni standard zadeva. Za izvajanje teh standardov kmetje od leta 2023 ne bodo več pridobili plačil povezanih z izpolnjevanjem teh zahtev oz. praks. V Sloveniji je shema zelene komponente v letu 2020 znašala 39,9 mio EUR, kar predstavlja cca 56 % sheme osnovnega plačila oziroma 30% nacionalne ovojnice za neposredna plačila.

Oblikovanje okrepljenih osnovnih zahtev v okviru pogojenosti prinaša pomemben vzvod za zagotavljanje **višje osnovne okoljske in podnebne učinkovitosti velike večine kmetij**, prejemnic plačil SKP, vezanih na površino ali živali. Hkrati pa dvig zahtevnosti osnovnih standardov **povečuje zahtevnost preostalih ključnih elementov zelene arhitekture nove SKP**, ki temeljijo na pogojenosti: tu gre zlasti za sheme za okolje in podnebje (ekosheme) v okviru intervencij neposrednih plačil in ukrepe, vezane na površino v okviru intervencij razvoja podeželja (npr. kmetijsko-okoljska-podnebna plačila), katerih cilj je spodbujanje praks kmetovanja, ki presegajo osnovni standard. Prispevek bodoče pogojenosti k specifičnim okoljsko-podnebnim ciljem nove SKP je torej pomemben ne le zaradi podvrženosti večjega števila kmetij k spoštovanju ostrejših osnovnih standardov, temveč tudi zaradi zaostritve temeljev (»baseline« izhodišč) za vse ostale površinske intervencije strateškega načrta.

Okrepljena pogojenost z letom 2023 prinaša še nekatere druge **nadgradnje in spremembe obstoječih zahtev**, ki so podrobneje opisane v nadaljevanju, hkrati pa tudi vključitev nekaterih določenih **novih DKOP** (kot npr. DKOP 2 – Varstvo mokrišč in šotič). **Na novo** se dodajajo **tudi PZR**, in sicer v povezavi z vključitvijo relevantnih elementov Okvirne vodne direktive 2000/60/ES in Direktive 2009/128/ES za doseganje trajnostne rabe pesticidov.

Ključne novosti v okviru okrepljene pogojenosti so sledeče: uvaja se povsem **nov DKOP 2**, ki se nanaša na varstvo mokrišč in šotič. Te zahteve v dosednji navzkrižni skladnosti ni bilo. Ta standard določa prepovedi glede preoravanja, požiganja, nasipanja travniških površin ali kakršnegakoli drugega posega v zgornjo plast zemljišča/travno rušo na teh območjih, določa tudi omejitve glede obdelave njivskih površin, prepovedi glede izsuševanja in spreminjanja vodnih režimov, prepovedi glede rabe organskih in mineralnih gnojil, paše itn. Zahteve glede obdelave tal na območjih mokrišč in šotič prispevajo tako k okoljskim (varovanje tal, manjši izpusti CO₂) kot tudi naravovarstvenim ciljem (večja biodiverziteteta). Zelo verjetno pa tega standarda ne bomo izvajali pred letom 2024 oz. 2025, saj je potrebno predhodno opredeliti ta območja in oblikovati sloje.

Standard DKOP 3 glede prepovedi zažiganja žetvenih ostankov na ornih strniščih **se z letom 2023 širi** tudi na prepoved požiganja travniških površin, s čimer prispevamo k ohranjanju okolja in biodiverzitetete. Pri standardu **DKOP 4, ki opredeljuje varovalne pase ob vodotokih**, se v skladu z Zakonom o vodah ohranja 5- do 15-metrski varovalni pas, kjer je med drugim prepovedano gnojenje, uporaba FFS in preoravanje travniških površin. Gre za zahtevo, ki je že v obstoječi navzkrižni skladnosti ostrejša od predpisanega 3-metrskega pasu, ki se zahteva po pravnem redu EU. Novost pa je, da se v ta sistem zahtev na novo dodajajo tudi 3-metrski varovalni pasovi ob osuševalnih jarkih, kadar so ti povezani v hidrografske mreže vodotokov I. in II. reda, kar bo prispevalo k boljšemu varovanju voda pred spiranjem FFS in gnojil. **Standard DKOP 7** glede **izvajanja kolobarja se zastruje** v primerjavi z navzkrižno skladnostjo. Kolobar bo sedaj trileten (v navzkrižni skladnosti je bil ustrezen dvoleten), koruza na vseh njivskih površinah gospodarstva se bo lahko v monokulturi pridelovala največ dve leti (prej tri leta), kot kolobarni člen v istem letu se bo štel drugi glavni posevek (prej so se kot kolobarni člani šteli tudi praha, podsevki in naknadni posevki). Pri tem

standardu gre torej za ojačan kolobar v primerjavi z navzkrižno skladnostjo, zato pričakujemo večje učinke za ohranjanje organske mase v tleh, dvig bilance hranil in biodiverziteto.

Pomembno okrepitev pogojenosti pa predstavlja zlasti že omenjen prenos dosedanjih praks zelene komponente v sistem pogojenosti, ki se vsebinsko nanaša zlasti na **DKOP 8** – v povezavi z **minimalnim deležem ornih kmetijskih zemljišč, ki mora biti namenjen neproduktivnim značilnostim ali področjem** ter **DKOP 9** – v povezavi z varovanjem **okoljsko občutljivega trajnega travinja znotraj območij NATURA 2000** in pa DKOP 1- ohranjanje deleža **trajnega travinja**.

DKOP 8 se nadgrajuje v smeri zahteve po zagotavljanju minimalnega deleža neproizvodnih značilnosti na ornih zemljiščih. To je povsem nov in eden bistvenih elementov večje okoljske ambicioznosti pogojenosti, pri katerem gre za prenos ukrepa iz zelene komponente (»površine z ekološkim pomenom« - PEP) v pogojenost. Med neproizvodnimi značilnostmi sodijo: krajinske značilnosti (mejice, lesna vegetacija (posamična drevesa, drevoredi, skupine dreves), male vodne prvine (kali), terase, suhozidi, praha (negovana, s predpisanim načinom vzdrževanja), dosevki (s faktorjem uteži 0,3), rastline, ki vežejo dušik, obračališča, jarki, kolovozi, ki so del GERK.

Omenjena nadgradnja močno povečuje okoljski prispevek pogojenosti, saj površine z ekološkim pomenom in ostale neproizvodne površine znatno prispevajo k ohranjanju organske mase v tleh, preprečujejo izpiranje hranil, fiksirajo dušik in prispevajo k biodiverziteti ter k mozaičnosti kmetijske krajine. Površine z neproizvodnimi značilnostmi bodo opredeljene kot upravičene površine. V posebnih slojih bodo lesne prvine (mejice, posamična drevesa, drevesa v vrsti in skupine dreves), male vodne prvine (kali) in suhozidi, ostaja pa tudi sloj naravnih prvin.

Nadalje ta standard ohranja tudi vse dosedanje zahteve glede izvajanja ukrepov za omejitev širjenja tujerodnih vrst z invazivnim potencialom, pri čemer se z letom 2023 ta seznam rastlin v Sloveniji širi. Prav tako kot del tega standarda tudi v bodoče ostaja prepoved rezanja žive meje in sekanja dreves v času razmnoževanja in vzreje mladičev pri ptičih.

Povsem nov je tudi standard **DKOP 9**, s katerim bo prepovedano spreminjanje ali preoravanje vseh trajnih travnikov površin na območju, ki je določeno kot okoljsko občutljivo na NATURA 2000 območjih. Tudi pri tem standardu gre za prenos ukrepa iz zelene komponente (»Ohranjanje okoljsko občutljivega trajnega travinja« - OOTT) v sistem pogojenosti, pri čemer bo območje OOTT bistveno obširnejši, vseboval bo več hektarjev trajnih travnikov. Ta standard bo s tem prispeval k ohranjanju organske mase ter preprečevanju izpustov CO₂ in kar je pri tem standardu najpomembnejše, prispeval bo tudi k ohranjanju biodiverzitete, vezane na travniške habitate.

V pogojenost se iz zelene komponente vključuje tudi **DKOP 1** – ohranjanje trajnega travinja, ki določa največ 5-odstotno zmanjšanje trajnega travinja v primerjavi z referenčnim letom na ravni države. Če je zmanjšanje travinja večje, se obveznost ohranjanja prenese na raven kmetijskega gospodarstva. Zahteva pri novi pogojenosti tako ostaja enaka kot se je v obdobju 2015 -2020 izvajala v okviru zelene komponente. Se pa bo spremenilo razmerje v izhodiščnem letu zaradi širitve obsega upravičenih hektarjev iz naslova krajinskih značilnosti in neproizvodnih elementov iz DKOP 8, deloma tudi iz naslova dodatnih krajinskih značilnosti iz SOPO.

Vsebinsko nespremenjeni glede na dosedanjo navzkrižno skladnost pa ostajajo standardi DKOP 5 – minimalno upravljanje zemljišč, ki odraža specifične pogoje za omejitev erozije na zemljiščih, DKOP 6 – minimalna pokritost tal, da se prepreči gola zemlja v obdobjih, ki so najbolj občutljiva. Omenjeni standardi bodo tako kot doslej prispevali k sekvestraciji ogljika v tleh, zaščiti trajnega travinja pred spremembo rabe, varovanju voda, preprečevanju erozije.

Za oceno večje okoljske ambicioznosti pogojenosti je pomembno tudi upoštevanje ojačanih standardov predpisanih zahtev ravnanja – **PZR**. To je drugi sklop standardov, ki poleg DKOP sestavljajo sistem pogojenosti, izhajajo pa iz pravnega reda EU (raznih okoljskih, energetskih direktiv in uredb EU). Pri PZR 1 – Varovanje voda je nov poudarek na fosforju kot onesnaževalu, če se ga uporablja v pretiranih količinah. Ta dodatek je dan že na nivoju EU predpisa. Posebej izpostavljamo PZR 3 – Ohranjanje prosto živečih ptic in PZR 4 – Ohranjanje naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst. Pri obeh standardih smo dosedanje zahteve v okviru navzkrižne skladnosti okrepili, in sicer prav zaradi poslabševanja stanja habitatov in vrst, varovanje katerih je opredeljeno z Direktivo 2009/147/ES o ohranjanju prosto živečih ptic in Direktivo 92/43/EGS o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst. Število zahtev, ki jih mora izpolnjevati upravičenec, smo povečali s treh na sedem zahtev pri PZR 3 ter z dveh na pet pri PZR 4. Med njimi so vsebinsko zelo pomembne, kot je prepoved sajenja energetskih rastlin v Naturi 2000, prepoved uporabe digestata (iz bioplinarn) na območju črnega močerila (črna človeška ribica v Beli krajini), prepoved krčenja in redčenja mejic v času gnezdenja ptic in podobno.

Spremembe in novosti, ki jih uvaja sistem okrepljene pogojenosti v okviru zelene arhitekture strateškega načrta, jasno kažejo na povečanje okoljske in podnebne ambicioznosti glede na navzkrižno skladnost iz obdobja 2014–2020. Ker sistem pogojenosti zajema večino kmetij, ki želijo pridobiti neposredna plačila in ostala plačila, vezana na površino oz. živali, lahko predpostavljamo večji osnovni prispevek kmetijstva k

podnebno-okoljskim ciljem SKP.

Ker pa je pogojenost tudi temelj (»baseline«) za izvajanje ukrepov oz. intervencij, vezanih na površino oz. živali (kot sta npr. shema za okolje in podnebje – SOPO v okviru neposrednih plačil ali pa KOPOP v okviru II. stebra SKP), to posledično prinaša povečanje zahtevnosti omenjenih ukrepov glede na obdobje 2014–2020. S tem pa je – v primeru zadostne vključitve kmetov – pričakovati tudi večje pozitivne učinke teh ukrepov na okolje in podnebje.

2. Spremenjena definicija upravičenega hektarja – vključitev neproduktivnih krajinskih značilnosti

Že osnovna Uredba EU o strateških načrtih SKP spodbuja države članice, da se glede na velike okoljske ambicije SKP upravičena površina ne bi smela zmanjšati zaradi izvajanja nekaterih pravil o pogojenosti ter shem za podnebje in okolje v okviru neposrednih plačil. V preteklosti so morda lahko bili zaradi neupravičenosti do neposrednih plačil takšni neproduktivni krajinski elementi odstranjeni, s tem pa tudi uničena zatočišča za rastlinske in živalske vrste.

Ob naraščajočem zavedanju glede pomena biodiverzitete in slabšanja trendov na področju ohranjenosti kvalifikacijskih vrst in habitatov, vezanih na kmetijsko krajino, že iz Uredbe EU o strateških načrtih SKP izhaja (in se prenaša tudi v slovenski strateški načrt 2023–2027), da se pod upravičeni hektar štejejo tudi neproduktivne površine v skladu s standardom DKOP 8 iz Priloge III Uredbe EU o strateških načrtih SKP. Pri tem gre za neproduktivne površine, ki se uporabljajo za doseganje minimalnega deleža ornega zemljišča, namenjenega za neproizvodne elemente in krajinske značilnosti, za katere velja obveznost ohranjanja.

Prav tako se pod upravičen hektar štejejo krajinske značilnosti, ki se, za čas trajanja zadevne obveznosti kmeta, določijo ali ohranjajo na podlagi sheme za podnebje in okolje iz člena 31 Uredbe EU o strateških načrtih SKP.

3. Shema za okolje in podnebje uvaja zahtevnejšo ozelenitev neposrednih plačil

Shema za okolje in podnebje, t.i. SOPO, uvaja povsem novo obliko »zelenega plačila« v okviru neposrednih plačil, ki mora znašati **vsaj 25 % nacionalne ovojnice za neposredna plačila** (omogočena je sicer določena prožnost za države v »dvoletnem učnem obdobju izvajanja« ter odmik od % v primeru močne okoljsko-podnebne komponente II. stebra). Podobno kot nekatera plačila v II. stebri SKP ta shema sedaj podpira kmete pri **prostovoljnem prevzemu letnih kmetijskih praks**, ki presegajo zahteve iz pogojenosti in **ugodno vplivajo na okolje in podnebje**.

Pomembna novost glede na zeleno komponento neposrednih plačil je ta, da bo moral kmet – v primeru želje po vključitvi v shemo – sedaj **aktivno uveljavljati izbor sheme SOPO** ter jo tudi **izvajati**, kar je pomembna sprememba glede na preteklo programsko obdobje, ko je bil zaradi derogacij, ki so izhajale že iz EU predpisov, velik delež kmetij izvzet iz aktivnega izvajanja zelene komponente, a je prejel zeleno plačilo. To sicer po drugi strani prinaša tveganje manjšega interesa in vključitve v shemo SOPO, kar pa je tudi stvar stimulativnosti plačila in primerne oblikovanosti ter dostopnosti shem različnim proizvodnim usmeritvam.

Aktualni nabor shem SOPO sestavljajo zahteve, ki so bile pretežno prenesene **iz ukrepa KOPOP 2014–2020 na II. stebri SKP**, nanašajo pa se na **travinje, njivske površine, trajne nasade, ter krajinske značilnosti**.

Z vključitvijo dosedanjih zahtev **zelenih komponente** neposrednih plačil v okrepljeno pogojenost (»baseline«) ter s **prenosom** določenih zahtev **iz dosedanjega ukrepa KOPOP v shemo SOPO** se povečuje okoljska in podnebna ambicioznost neposrednih plačil.

Trajno travinje: Sheme za trajno travinje so namenjene zlasti ohranjanju ekstenzivnih travnikov. Spodbujajo izvajanje trajnostnih kmetijskih praks z ekstenzivno pašo in rabo, kar prispeva k ponorom ogljika, zmanjševanju emisij toplogrednih plinov, preprečevanju zaraščanja in ohranjanju oziroma izboljšanju biotske raznovrstnosti na trajnem travinju tako z omejevanjem števila rab kot tudi vnosom hranil, predvsem dušika.

V okvir nabora predlaganih shem SOPO za travinje so bile iz ukrepa KOPOP 14–20 prenesene zahteve, povezane z gnojenjem z organskimi izpusti z majhnimi izpusti v zrak. Popolna novost pa je shema Pisan travnik, ki je rezultatsko usmerjena shema in je vezana na prisotnost v naprej predpisanih kvalifikatorskih rastlinskih vrst.

Njive: Sheme za njive so prvenstveno namenjene izboljšanju ohranjanja tal in povečanju organske snovi v tleh, k ohranjanju rodovitnosti in kvalitete tal, biotske raznovrstnosti na ornih površinah in zmanjševanju emisij. Na ta način pa prispevajo tudi k ustreznemu gospodarjenju z vodami in upravljanju s tlemi ter blaženju in prilagajanju kmetijstva na podnebne spremembe. Sheme podpirajo kmetijske prakse, namenjene ohranjanju naravnih virov, kot so voda, tla in zrak: pestrejšo setveno strukturo, opuščanje oranja, vezavo dušika, omejeno in zmanjšano uporabo fitofarmaceutskih sredstev in gnojil, zagotavljanje pa tudi podporo ekosistemskim storitvam.

V okvir nabora predlaganih shem SOPO za njivske površine so bile iz ukrepa KOPOP 14–20 prenesene zahteve, povezane z ozelenitvijo, konzervirajočo obdelavo tal ter gnojenje z majhnimi izpusti. Popolna novost pa sta obe biodiverzitetni shemi: *Zaplate golih tal za poljskega škrjanca* ter shema *Varstvo gnezd pribe*, ki sta specifično namenjeni ohranjanju ogroženih ptic, vezanih na kmetijsko krajino.

Trajni nasadi: Sheme za trajne nasade so usmerjene v zmanjševanje uporabe fitofarmacevtskih sredstev, kar prispeva k varovanju vodnih virov in tal, zagotavljanju prostora za koristne organizme ter k povečanju biotske raznovrstnosti v trajnih nasadih.

Krajina: Z namenom ohranjanja kmetijske krajine sta bili identificirani dve shemi SOPO. Obe podpirata vzpostavitev fizičnih preprek z namenom preprečevanja zanaša fitofarmacevtskih sredstev in gnojil v vodotoke ter vzpostavljanje neproizvodnih površin v kmetijski krajini in ustrezne prakse upravljanja za ohranjanje krajinskih značilnosti, kar prispeva k varovanju vodnih virov, ohranjanju biotske raznovrstnosti in mozaičnosti ter pestrosti kmetijske krajine.

4. Večja ambicioznost Kmetijsko-okoljsko-podnebnih plačil (KOPOP)

Vključitev novih vsebin in nadgradnja obstoječih vsebin

V primerjavi z obdobjem 2014–2020 je nova struktura KOPOP bolj ambiciozno zastavljena, ker se je del vsebin prestavil v shemo SOPO, zaradi česar se je zahtevnost izvajanja KOPOP povečala, hkrati pa so se dodali določene povsem nove vsebine. Povsem nove (pod)intervencije so sledeče:

- integrirana pridelava, ki se v nadgrajeni in ambicioznejši obliki vrača v strateški načrt, izvajala se je že v okviru PRP 2007–2013;
- izboljšanje kakovosti krme in načrtnega krmljenja pri govedu, prašičih pitancih ter ovcah in kozah;
- ohranjanje suhih travšč;
- zmanjšanje ostankov FFS v pridelkih sadja in grozdja;
- shema Senena prireja;
- precizno gnojenje in škropljenje.

Hkrati pa novi KOPOP ohranja in po potrebi nadgrajuje vse tiste podintervencije, ki ostajajo relevantne tudi v prihodnjem programskem obdobju 2023–2027 (npr. *Posebni travščni habitati*, *Traviščni habitati metuljev*, *Habitati ptic vlažnih travnikov*, *Visokodebelni travniški sadovnjaki*, *Strmi travniki*, *Ohranjanje mejic*, *Sobivanje z zvermi*, *Planinska paša*, *Lokalne pasme*, *Lokalne sorte*, *Vodni viri*, ...). Ohranja se tudi koncept, po katerem se intervencije usmerjajo na določena najbolj ranljiva območja, npr. na habitate znotraj območij Natura 2000, območja iz Načrta upravljanja voda, za katera se, tako kot do sedaj, predvideva 100 % plačilo izpada dohodka oz. dodatnih stroškov. Z ustreznimi izvedbenimi mehanizmi bomo tudi še naprej preprečevali, da bi manj zahtevne sheme SOPO ali podintervencije KOPOP ogrozile izvajanje zahtevnejših, naravovarstvenih in vodovarstvenih podintervencij KOPOP.

Sprememba koncepta izvajanja KOPOP v paketni pristop

Pomembna sprememba, ki bo po naših pričakovanjih povečala okoljsko in podnebno učinkovitost KOPOP, je ponovna uvedba t.i. »*paketnega izvajanja zahtev*«, kot smo ga poznali v obdobju 2007–2013. V obdobju 2014–2020 se je KOPOP izvajal prek koncepta »*obveznih zahtev in izbirnih zahtev*«, ki si ga je kmet ukrojil sam glede na način kmetovanja. Tak sistem je lahko privedel do situacije, ko z vidika okolja in podnebja zahtevnejše in učinkovitejše izbirne zahteve s strani kmetov niso bile izbrane. Poleg tega je bil takšen sistem izvajanja zelo kompleksen zaradi nujnosti upoštevanja različnih dovoljenih in nedovoljenih kombinacij zahtev na posamezni kmetijski površini.

Novi koncept izvajanja KOPOP s paketnim pristopom odpravlja te anomalije, v pakete so vključene vse relevantne zahteve, ki na določenem kmetijskem gospodarstvu kumulativno lahko več doprinesejo k varovanju tal, voda, zraka in biotske raznovrstnosti ter krajine. To pa pomeni tudi to, da marsikatera doslej izbirna zahteva v novem sistemu postaja obvezna zahteva v okviru paketa ali je posamezna zahteva celo postala povsem samostojna podintervencija, kot npr. *Ohranjanje kolobarja*, *Setev rastlin za zeleno gnojenje*, *Opustitev uporabe insekticidov v vinogradih*).

Več poudarka na rezultatski naravnosti KOPOP

Do sedaj je ukrep KOPOP vključeval izključno zahteve, vezane na upravljanje z določeno kmetijsko površino. Nadgradnja v obdobju 2023–2027 pa gre v smeri vključevanja bodisi upravljavsko-rezultatskih shem (*Habitati ptic vlažnih travnikov*) oziroma izključno rezultatskih shem (*Ohranjanje suhih travšč*), kjer je tudi plačilo diferencirano glede na dosežen rezultat ohranjenosti habitata oz. prisotnost kvalifikacijske vrste, ki se jo varuje.

Zaostritev zahtev v okviru posameznih podintervencij KOPOP

Določene zahteve v okviru posameznih podintervencij KOPOP se zaostrujejo z vidika zahtevnosti izvajanja. Npr.

izvajanje kolobarja (*podintervencija Ohranjanje kolobarja*) se v novi strukturi KOPOP predvideva v treh ravneh zahtevnosti, kar pomeni, da bodo tisti kmetje, ki želijo storiti več z vidika okolja, prejeli tudi višje plačilo. V okviru ohranjanja *Visokodebelnih travniških sadovnjakov* je novost zahteva po odstranjevanju bele omele, bršljana in drugih ovijalk ter zahteva po uporabi le tistih FFS, ki so dovoljena v ekološki pridelavi. Novo uvedene podintervencije integrirane pridelave s celovitim paketom agrotehničnih ukrepov močno nadgrajujejo dosedanje operacije Poljedelstvo in zelenjadarstvo, Hmeljarstvo, Sadjarstvo in Vinogradništvo, kjer je bil nabor obveznih in izbirnih zahtev bistveno ožji. Ker je integrirana pridelava tudi nacionalna shema kakovosti, se za vse kmete, ki se bodo vključili v te podintervencije, predpisana vključitev v neodvisno kontrolo certifikacijskega organa in pridobitev certifikata.

Uvajanje digitalizacije – novi ali prenovljeni sloji za izvajanje KOPOP

Nadaljujemo tudi z izboljševanjem podlag oz. slojev, na katere je vezana izvedba podintervencij KOPOP. V različnih časovnih okvirih bodo na novo pripravljene ali izboljšani sloji za izvedbo pravil o pogojenosti in/ali naravovarstvenih podintervencij, ki se bodo nanašale mejice, mokrišča in šotišča, občutljivo trajno travinje na območjih Natura 2000 itn. Z vzpostavitvijo slojev pričakujemo učinkovitejše izvajanje in nadzor ter spremljanje učinkov. Pričakujemo pa tudi, da se bodo določeni sloji razširili, kar povečuje možnost vpisa kmetov in s tem učinkov KOPOP.

5. Ekološko kmetovanje

Ekološko kmetovanje je tudi v okviru strateškega načrta 2023–2027 samostojna intervencija, hkrati pa je ekološko kmetijstvo neposredno ali posredno v ospredju tudi pri številnih drugih intervencijah. Pričakujemo, da bo preplet različnih intervencij, investicijskih, površinskih ter ostalih, doprinesel k povečevanju deleža kmetijskih gospodarstev za izvajanje naravi prijaznega načina kmetovanja in s tem k še večjemu prispevku kmetijstva k ohranjanju in izboljševanju biotske raznovrstnosti, ohranjanju virov pitne vode, rodovitnosti tal, kulturne kmetijske krajine in k varovanju okolja nasploh.

Krepitev ekološkega kmetijstva je pomembna tudi z vidika naraščajočega povpraševanja po lokalno proizvedenih ekoloških proizvodih. V Sloveniji je povpraševanje bistveno višje od ponudbe, zaradi tega je preusmeritev v ekološko kmetovanje pomembna za razvoj lokalnih trgov, predstavlja tržno priložnost za pridelovalce in spodbuja k večjemu vključevanju v shemo kakovosti Ekološko kmetovanje.

S tem namenom je bil v strateškem načrtu oblikovan sveženj različnih spodbud – od že omenjene spodbude za prevzemanje in ohranjanje praks ekološkega kmetovanja (*intervencija Ekološko kmetovanje*), do investicijskih spodbud ekološkim kmetom in predelovalcem ekoloških proizvodov (*intervencija: Naložbe v razvoj in dvig konkurenčnosti ter tržne naravnosti ekoloških kmetij*), kot tudi neinvesticijskih spodbud, povezanih s povezovanjem ekoloških kmetov, promocijo in vključevanjem v sheme kakovosti (podintervencije: *Podpora za ustanovitev in začetno delovanje kolektivnih oblik sodelovanja v kmetijskem in gozdarskem sektorju, Dejavnosti informiranja in promocija proizvodov iz shem kakovosti, Novo sodelovanje v shemah kakovost ter povsem nova intervencija: kratke dobavne verige z namenom vzpostavitve »ekoregije«*). Večjo ambicioznost strateškega načrta nakazuje povsem samostojna investicijska intervencija, ki bo ekološkim kmetom omogočila pridobitev razvojnih sredstev za prestrukturiranje in rast.

Pomembna novost pa je tudi nova intervencija, vezana na vzpostavitev »ekoregij«, kjer gre za ozemeljski pristop, s katerim želimo povežati ponudbo s povpraševanjem po lokalno pridelanih proizvodih, s poudarkom na ponudbi ekološko pridelane hrane. S to intervencijo želimo spodbuditi širša območja k prehodu na okolju prijaznejše načine kmetovanja ter k učinkovitejšemu organiziranju, trženju in promociji lokalne ponudbe, zlasti ekološko pridelane, ter k neposrednemu povezovanju kmetov s končnimi potrošniki ter obrati javne prehrane v okviru kratkih dobavnih verig.

Ekološko kmetijstvo bo podprto tudi skozi intervencije, *povezane s sodelovanjem in prenosom znanja, t.i. AKIS intervencije*, ki so opisane v nadaljevanju.

6. Nove površinske intervencije na področju okolja: Biotično varstvo, Izvajanje ukrepov iz načrtov upravljanja zavarovanih območij, Plačila Natura 2000

Velika novost strateškega načrta 2023–2027 so tudi povsem nove intervencije na področju okolja:

- **Intervencija Biotično varstvo**

Direktiva 2009/128/ES o trajnostni rabi pesticidov spodbuja zatiranje škodljivcev in bolezni z nizkimi vnosi kemičnih fitofarmaceutskih sredstev, kjer je to mogoče in daje prednost nekemičnim metodam, tako da uporabniki fitofarmaceutskih sredstev preidejo na prakse in pripravke z najnižjim tveganjem za zdravje ljudi in okolje med tistimi, ki so na voljo za isto bolezen oziroma istega škodljivca. Med takšne pripravke sodijo komercialni proizvodi za biotično zatiranje škodljivcev in bolezni ter fitofarmaceutska sredstva na osnovi mikroorganizmov, ki predstavljajo znatno manjše tveganje za okolje kot kemična fitofarmaceutska sredstva.

Intervencija Biotično varstvo rastlin je namenjena zmanjšani uporabi kemičnih fitofarmaceutskih sredstev in s spodbujanjem nadstandardnih praks varstva rastlin pred škodljivci prispeva k varovanju vodnih virov in tal.

- **Intervencija Izvajanje ukrepov iz načrtov upravljanja zavarovanih območij**

Zavarovana območja so območja narave, kjer je velika biotska, abiotska in krajinska raznovrstnost ter velika gostota in raznolikost naravnih vrednot. Načrtovana intervencija je namenjena spodbujanju nadstandardnih sonaravnih kmetijskih praks, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine. Upravičencem zagotavlja nadomestilo za izvajanje ukrepov na kmetijskih in gozdnih površinah iz načrtov upravljanja zavarovanih območij, pri čemer je podpora vezana na posebne zahteve, ki presegajo ustrezne obvezne standarde in zahteve, glede na omejitve, ki izhajajo iz Direktiv 92/43/EGS in 2009/147/ES. Intervencija bo prispevala k učinkovitejšemu upravljanju širših zavarovanih območij.

V Sloveniji zavarovana območja prekrivajo 14 % ozemlja države in so eden ključnih instrumentov varstva biotske raznovrstnosti, krajinske pestrosti in naravnih vrednot, ki hkrati prispeva tudi k socialno-gospodarskemu razvoju regij.

- **Intervencija Plačila Natura 2000**

Intervencija Plačila Natura 2000 zagotavlja upravičencem nadomestilo za omejitve pri kmetovanju, ki so predpisane na posameznih območjih Natura 2000 in izhajajo zahtev Direktive 2009/147/ES in Direktive 92/43/EGS. Uvedba te intervencije je neposreden odziv na poslabševanje stanja kvalifikacijskih habitatnih tipov in vrst znotraj posameznih območij Natura 2000.

7. Prvič vključitev neproizvodnih naložb, ki podpirajo cilje naravovarstvenih intervencij

Prvič doslej se na področju kmetijstva lotevamo izvajanja neproizvodnih naložb, ki bodo specifično namenjene varovanju narave. S tem namenom je bila oblikovana intervencija *Neproizvodne naložbe, povezane z izvajanjem naravovarstvenih podintervencij SN 2023-2027*, ki se deli na 2 podintervenciji:

- Neproizvodne naložbe v ohranjanje ekstenzivnih pašnikov,
- Neproizvodne naložbe v ureditev mejic, suhozidov in drugih krajinskih značilnosti.

Upravičenci do podpore bodo nosilci kmetijskih gospodarstev, ki se ukvarjajo s pridelavo kmetijskih proizvodov ter so vključeni v izvajanje naravovarstvenih podintervencij SN 2023-2027 oziroma se bodo vključili v njihovo izvajanje najkasneje do zaključka naložbe.

Intervencija s tem podpira okoljsko funkcijo kmetijstva in spodbuja sonaravne kmetijske prakse, ki so usmerjene v ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajine ter ustrezno gospodarjenje z vodami in upravljanje s tlemi ter zmanjšanje negativnih vplivov kmetovanja na okolje. Hkrati intervencija neposredno krepi izvajanje ostalih naravovarstvenih podintervencij SN 2023–2027.

8. Vključitev novih okoljskih intervencij na področju gozdarstva ter ohranitev dosedanjih intervencij, vezanih na sanacijo in obnovo gozdov po naravnih nesrečah in neugodnih vremenskih razmerah

Na področju gozdarstva se bosta v obdobju 2023–2027 prvič izvajali 2 povsem novi intervenciji:

- **Intervencija Ohranjanje in vzdrževanje pasišč za prostoživeče rastlinojede živali:** s to intervencijo želimo podpreti ohranjanje in vzdrževanje pašnih površin, ki jih na eni strani uporabljajo kmetje za svojo kmetijsko dejavnost in na drugi strani predstavljajo pašo za prostoživeče rastlinojede živali. S tem bi lahko obdržali ugodno stanje prostoživečih rastlinojedih živali v Sloveniji in ohranili zanimanje kmetovalcev za nadaljnjo rabo kmetijskih zemljišč navkljub negativnemu vplivu te paše na pridelek travinja.
- **Naložbe v ustanovitev in razvoj gozdnega drevesničarstva:** Gozdno drevesničarstvo predstavlja prvi člen gozdno–lesne verige, ki je podlaga za stabilnejšo dolgoročno zagotavljanje surovin za lesno industrijo in istočasno za blaženje klimatskih sprememb ter zagotavljanje mladega stabilnega gozda. Z intervencijo želimo podpreti izgradnjo novih gozdnih drevesnic, posodobitev infrastrukture obstoječih gozdnih drevesc, in nakup nove specializirane mehanizacije oziroma opreme za izvajanje del vzgoje sadik gozdnega drevja v gozdnih drevesnicah, vključno z vzgojo kontejnerskih sadik. S temi naložbami torej neposredno prispevamo k uspešnejši obnovi slovenskih gozdov.

Hkrati pa na področju gozdarstva nadaljujemo z izvajanjem pomembnega ukrepa iz obdobja 2014–2020, ki je bil uveden zaradi obsežnega žledoloma iz leta 2014 in drugih naravnih nesreč, kot so napadi prenamnoženih podlubnikov, ki so sledili žledolomu ter vetrolomi, ki so v tem obdobju močno prizadele gozdne sestoje.

- **Naložbe za sanacijo in obnovo gozdov po naravnih nesrečah in neugodnih vremenskih razmerah:** Intervencija je namenjena hitrejši obnovi poškodovanih gozdov, preko financiranja nakupa sadik gozdnega materiala in materiala za zaščito sadik, financiranja izvedbe del za odpravo škode ter ureditev vlak, potrebnih za izvedbo sanacije gozdov.

9. Specifične intervencije za produktivne naložbe, namenjene okolju in podnebjju

V programskem obdobju 2014–2020 smo vse produktivne naložbe na področju primarne proizvodnje izvajali v okviru enega širšega ukrepa, ki je vključeval tako »klasične« produktivne naložbe kot tudi naložbe, ki so večji poudarek namenjale okolju in podnebjju. V okviru strateškega načrta 2023–2027 smo »splošne/klasične« produktivne investicije ločili od okoljsko in podnebno naravnanih, s čimer zagotavljamo večjo transparentnost glede sredstev za namen okoljskih in podnebnih investicij ter pričakovanih učinkov, večjo ciljno naravnost in rezultatsko usmerjenost tovrstnih investicij. Gre za sledeče intervencije:

- **Intervencija Naložbe v prilagoditev na podnebne spremembe pri trajnih nasadih:** intervencija je namenjena podpori naložbam v nakup in postavitve mrež proti toči, ureditev intenzivnih trajnih nasadov ter travniških sadovnjakov, nakup opreme za protislansko zaščito ter obnovo potenciala kmetijske proizvodnje, prizadetega zaradi naravne nesreče ali izjemnih pojavov pri trajnih nasadih.
- **Intervencija Naložbe v učinkovito rabo dušikovih gnojil:** intervencija je namenjena podpori individualnim in kolektivnim naložbam v nakup kmetijske mehanizacije, ki je namenjena gnojenju z organskimi gnojili z nizkimi izpusti v zrak. Ta intervencija tako neposredno prispeva k cilju zmanjševanja tologrednih plinov. Hkrati pa podpira izvajanje sheme SOPO in KOPOP, kamor so vključene kmetijske prakse, povezane z gnojenjem z organskimi gnojili z nizkimi izpusti v zrak, preciznim gnojenjem...
- **Intervencija Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme za upravljanje traviščnih habitatov ter za optimalno uporabo hranil in trajnostno rabo FFS:** Predmet podpore so naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme, ki je namenjena spravlilu krme s travinja ter optimalni uporabi hranil in trajnostni rabi FFS. Upravičenci do podpore pa so nosilci kmetijskih gospodarstev, ki se ukvarjajo s pridelavo kmetijskih proizvodov ter so vključeni v izvajanje naravovarstvenih podintervencij SN 2023-2027 oziroma se bodo vključili v njihovo izvajanje najkasneje do zaključka naložbe. Ta intervencija se tako neposredno povezuje z neproizvodnimi naložbami in podintervencijami KOPOP ter jih krepi.

Poleg teh specifičnih intervencij pa je potrebno, da se bo tudi v okviru »klasičnih« intervencij za povečevanje produktivnosti, programiranih v okviru SC 2, zasledovalo okoljske in podnebne cilje, npr. preko vsebinske nadgradnje v smeri uvajanja digitalizacije s ciljem krepitve preciznega kmetijstva, vključevanja krožnega gospodarstva ter strukturiranosti meril za izbor vlog.

10. Sistem AKIS neposredno krepi izvajanje KOPOP, Ekološko kmetijstvo in ostalin intervencij, povezanih z okoljem in podnebjem

Prenovljeni sistem kmetijskega znanja in inovacij (t.i. sistem AKIS – Agricultural Knowledge and Innovation System) ter intervencije s tem v povezavi bodo še bolj močno podprle izvajanje KOPOP in ostalih intervencij, povezanih z okoljskimi in podnebnimi cilji. V primeru KOPOP je tako kot doslej predvidena obveznost glede vključitve kmetov v *program usposabljanja oziroma svetovanja*, pri čemer obstaja večja fleksibilnost glede časovnega okna, v katerem je potrebno opraviti ta 15-urni program. V okviru posameznih (pod)intervencij npr. *Habitati ptic vlažnih travnikov*, *Ohranjanje suhih travišč* je predvideno sodelovanje strokovnjakov s kmeti pri določitvi stanja habitatov in/ali vrst.

Velik poudarek okoljskim in podnebnim izzivom namenjajo tudi sledeče intervencije:

- Podpora za projekte EIP ter razvojna partnerstva raziskovalnih institucij,
- Izmenjava znanja in prenos informacij kmetovalcem in lastnikom gozdov ter usposabljanje svetovalcev.

Pričakujemo, da bodo te intervencije znotraj sistema AKIS podprle prenos znanja ter sodelovanje med kmeti in raziskovalnimi institucijami na področju okoljskih in podnebnih ciljev. To pa ne bo vplivalo le na povečanje usposobljenosti kmetov za izvajanje zahtev KOPOP, temveč ima lahko tudi srednjeročne učinke na razvoj kmetijsko-okoljske politike in zasnovo bodočega KOPOP po letu 2027. Rezultati marsikaterega EIP projekta iz tekočega programskega obdobja se namreč že uporabljajo pri nadgradnji intervencije KOPOP 2023–2027.

11. Finančni vidik dokazuje večjo okoljsko in podnebno ambicioznost strateškega načrta

Ne le po vsebinski plati, temveč tudi po finančni plati je možno dokazati večji okoljsko in podnebno ambicioznost slovenskega strateškega načrta 2023–2027. Obseg sredstev EKSRP za predlagane okoljsko-podnebnne vsebine v Sloveniji znaša dobrih 227 mio € od skupno 550,8 mio € oz. 41,2 %, kar je več od obvezne zamejitve po EU zakonodaji, po kateri se zahteva, da se iz naslova EKSRP 35 % vseh sredstev nameni okoljskim in podnebnim ciljem. Z vidika I. stebra obvezna zamejitev EU zahteva, da se vsaj 25 % sredstev ovojnice za neposredna plačila I. stebra nameni izvajanju sheme SOPO (možen je sicer rabat oz. znižanje tega %, v primeru preseganja zamejitve za okoljsko-podnebnne cilje na II. stebri), kar v primeru Slovenije v obdobju 2023–2027 (brez upoštevanja rabata) znaša še dodatnih 164 mio € za okoljsko-podnebnne cilje.

Gledano celovito, je iz vseh naštetih poudarkov razvidno, da je Slovenija svoj strateški načrt 2023–2027 z vidika okoljskih in podnebnih ciljev zastavila veliko ambicioznejše kot katerikoli programski dokument s področja SKP doslej, s čimer je bilo zadoščeno načelu »brez nazadovanja« (ang. »no back sliding clause«). Celotna zelena arhitektura strateškega načrta 2023–2027 gradi na okrepljeni pogojenosti, nadaljnji ozelenitvi I. stebra s shemo SOPO ter prepletu ciljno-usmerjenih intervencij razvoja podeželja na II. stebru, ki skupaj utirajo pot zeleni in podnebni tranziciji slovenskega kmetijstva.

III. IZBOLJŠANJE ODZIVA KMETIJSTVA NA POTREBE DRUŽBE IN KREPITEV ODPORNOSTI PODEŽELSKIH OBMOČIJ

SKP pa je ena od politik, ki je predmet naraščajočega zanimanja družbe, in sicer zlasti ko gre za vprašanja varovanja okolja in podnebja, pa tudi okoliščin, v katerih poteka pridelava in prireja, sledljivosti vzdolž celotne verige preskrbe s hrano, odpadne hrane, transparentnosti glede označevanja živil in osveščenosti glede kakovosti hrane, ki jo uživamo. V tem delu SKP ne nagovarja več izključno le proizvajalce, temveč enako močno izpostavlja vidik ostalih členov v verigi, vključno s potrošnikom, kar tokrat izrezno prepoznava tudi Strategija EU »od vil do vilic«. Slovenski Strateški načrt 2023–2027 v tem delu gradi na izboljšanju dobrobiti živali ter zmanjševanju fitofarmaceutskih sredstev.

1. Večji poudarek na dobrobiti živali

V obdobju 2014–2020 smo prvič uvedli ukrep, povezan z izpolnjevanjem nadstandardnih zahtev dobrobiti živali. Ta ukrep oz. intervencija se v obdobju 2023–2027 nadgrajuje v smeri dodajanja novih skupin rejnih živali, in sicer bo podpora mogoče uveljavljati tudi za perutnino in konje. Nadaljujemo pa še naprej s podporo izvajanju nadstandardnih zahtev dobrobiti pri prašičih, govedu in drobnici.

Pomembna novost je tudi vključitev povsem samostojne investicijske intervencije na področju dobrobiti živali, s katero bo možno financirati novogradnjo ali obnovo hleva oz. ureditev pašnika v smeri izpolnjevanja zahtev iz intervencije, ki ureja dobrobit živali v SN 2023–2027. S to investicijsko intervencijo bomo tako močno podprli prilagoditev obstoječih kapacitet za rejo živali v smeri izvajanja nadstandardnih zahtev s področja dobrobiti živali. Samo izvajanje intervencije pa bo prilagojeno specifičnim ciljnim skupinam, kot sledi:

- Naložbe majhnih kmetij;
- Naložbe v prilagoditev kmetijskih gospodarstev izvajanju nadstandardnih zahtev na področju:
 - govedoreje,
 - prašičereje,
 - drobnice,
 - kopitarjev,
 - perutnine.

Investicijam na področju dobrobiti živali bo namenjenih bistveno več sredstev kot kadarkoli doslej v II. stebru.

2. Zmanjševanje rabe kemičnih FFS preko podpore biotičnem varstvu rastlin

Intervencija Biotično varstvo rastlin je povsem nova intervencija, ki je na kratko že omenjena v prehodnem poglavju o okoljski in podnebni ambicioznosti Strateškega načrta 2023–2027. Namenjena je zmanjšanju rabe kemičnih fitofarmaceutskih sredstev, s spodbujanjem nadstandardnih praks varstva rastlin pred škodljivci pa prispeva prispeva k varovanju vodnih virov in tal. Ta intervencija je tako pomembna z vidika uresničevanja Direktive 2009/128/ES o trajnostni rabi pesticidov kot tudi zahtev Evropskega zelenega dogovora glede zmanjševanja FFS.

Z vsako novo reformo SKP se krepi zavedanje, da SKP daleč presega okvirje kmetijske politike. Je namreč ena od osrednjih politik za ohranjanje vitalnosti in odpornosti podeželskih območij, kjer se ob kmetijstvu vršijo tudi druge gospodarske dejavnosti. V tem delu Strateški načrt 2023–2027 nadaljuje z uspešnim pristopom LEADER in izvajanjem podpor za nezemeljske dejavnosti na podeželju. Hkrati pa preko kmetijske politike naslavljammo naraščajoča pričakovanja družbe – v tem kontekstu se Strateški načrt 2023–2027 orientira zlasti v povečevanje dobrobiti živali in zmanjševanje rabe kemičnih FFS.

IV. V SREDIŠČU ZNANJE, INOVACIJE (T.I. AKIS) IN DIGITALIZACIJA

Sistem znanja in inovacij na področju kmetijstva (v nadaljnjem besedilu: AKIS) v Sloveniji se šteje za srednje močnega do močnega ter je nekje na sredi med „razdrobljenim“ in „povezanim“. Glede na visoka pričakovanja, ki jih v povezavi s kmetijstvom izraža Evropski zeleni dogovor skupaj z obema osrednjima strategijama: Strategijo od vil do vilic in Strategijo o biotski raznovrstnosti do 2030, bo potrebno v bodoče proizvajati več, a z bistveno manj vplivi na naravne vire. Prehod v trajnostni prehranski sistem zato terja zahtevne tehnološke prilagoditve v kmetijski proizvodnji, česar brez okrepitve **sodelovanja med raziskovalno sfero, svetovalci in kmetijsko prakso, vlaganj v sistem akis** ter pospešenega **uvajanja digitalizacije** ne bo mogoče uresničiti.

Digitalizacija je sicer podprta v okviru različnih investicijskih ukrepov, izpostaviti pa je potrebno dopolnjevanje z **Mehanizmom za okrevanje in odpornost**, v okviru katerega imamo predviden **močan 28,5 mio €** vreden projekt E-kmetijstvo, prehrana in gozdarstvo, s katerim bomo med drugim podprli tudi uresničevanje ciljev SKP na področju okolja, podnebja, sledljivosti živil itn.

Z izostrenim zavedanjem o pomenu znanja in inovacij Strateški načrt 2023–2027 gradi na nadaljevanju podpor za **Evropska inovacijska partnerstva** (EIP), hkrati pa kot veliko novost uvaja podporo za **razvojna partnerstva raziskovalnih institucij**, v okviru katere bodo upravičene tudi **investicije v sistem AKIS**. V okviru **prenosa znanja** pa se prvič uvaja **podpora za usposabljanje svetovalcev**. Že omenjena pa je bila tudi nova intervencija pri mladih kmetih, in sicer v zvezi z medgeneracijskim prenosom znanja s prenosnika na mladega prevzemnika.

Ključne novosti so tako sledeče:

1. Podpora za razvojna partnerstva raziskovalnih institucij

Podintervencija je namenjena izboljšanju pogojev za ustvarjanje znanja v sistemu AKIS, med drugim tudi z izvedbo **investicij v sistem AKIS**. Ta sistem namreč zaradi nezadostnih javnih vlaganj v raziskave in razvoj ne more več slediti potrebam po novih znanjih na področju razvoja trajnostnega kmetijstva, uresničevanja okoljskih in podnebnih zavez na ravni EU ter zelenega in digitalnega prehoda. Hkrati je namen te podintervencije okrepiti sodelovanje ter izmenjavo znanja in informacij med znanstvenimi institucijami, dejavnimi v kmetijskem, živilskem in gozdarskem sektorju.

2. Intervencija glede izmenjave znanja se širi tudi na usposabljanje svetovalcev

Pomembna novost na področju podpor za izmenjavo znanja in prenos informacij je zlasti širitev teh podpor na **usposabljanje svetovalcev**. Dodatno pa je potrebno izpostaviti tudi širitev modalitet na področju izmenjave znanja in informacij (demonstracijski prikazi, spletna in druga predavanja, delavnice ter druge (inovativne) oblike prenosa znanja).

Kmetijstvo je z Evropskim zelenim dogovorom postavljeno pred izjemen tehnološki ziv. Sedanje ravni proizvodnje bo moralo dosegati z bistveno manj vplivi na okolje. Močan, povezan sistem AKIS, v okviru katerega bo teklen hiter večsmerni prenos znanja in inovacij med raziskovalci, svetovalci in kmetijsko prakso, je danes nujnost. Strateški načrt 2023–2027 gradi na partnerstvih EIP, vlaganjih v sistem AKIS, prenosu znanja. V kombinaciji z Mehanizmom za okrevanje in odpornost bo poudarek namenjen tudi digitalizaciji, kar bo v prihodnje tlakovalo pot v smeri uvajanja pametnega in preciznega kmetijstva 4.0.

6. FINANČNI RAZREZ

RS ima v okviru SN 2023-2027 na voljo 1,2 mrd EUR sredstev iz Evropskega kmetijskega jamstvenega sklada (EKJS) in Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP).

Razpoložljiva finančna sredstva SN 2023-2027:

Sklad	Namen	Razpoložljiva sredstva (v EUR)
EKJS	Neposredna plačila	657.650.260
	Sektorske intervencije - vino	24.245.000
	Sektorske intervencije - čebele	3.247.275
	Skupaj	685.142.535
EKSRP	Skupaj	550.850.960
SKUPAJ		1.235.993.495

Znesku za razvoj podeželja je potrebno dodati še nacionalna sredstva, ki se bodo zagotovila iz proračuna RS in so odvisna od stopnje prispevka EKSRP, ki je sicer določena za kohezijski regiji in za posamezne intervencije. V okviru nacionalnega prispevka RS je bilo za intervencije EKSRP zagotovljenih dodatnih 100 mio EUR iz proračuna RS.

Predlog evropske zakonodaje določa nekatera najvišja in najnižja dodeljena finančna sredstva, ki se morajo nameniti za posamezne vsebine, in sicer:

- se za LEADER nameni najmanj 5 % sredstev iz sklada EKSRP
- se za intervencije okoljskih in podnebnih specifičnih ciljev nameni najmanj 35 % celotnih sredstev iz sklada EKSRP
- se za podporo mladim kmetom nameni vsaj 3 % sredstev iz ovojnice za neposredna plačila, ki se jih lahko doseže s podporo skozi I. in II. steber
- se za intervencije vezane dohodkovne podpore nameni največ 13 % sredstev iz ovojnice za neposredna plačila, pri čemer se znesek lahko poveča za 2 % vezani dohodkovni podpori za beljakovinske rastline
- se za shemo za podnebje in okolje nameni vsaj 25 % sredstev iz ovojnice za neposredna plačila

Razpoložljiva finančna sredstva po intervencijah SN 2023-2027:

Naziv intervencije	Skupna sredstva	Okvirna sredstva na letni ravni	Okvirna letna podpora na enoto
Osnovna dohodkovna podpora za trajnostnost	351.842.889 EUR	70.368.578 EUR	156 EUR
Dopolnilna prerazporeditvena dohodkovna podpora za trajnostnost	32.882.513 EUR	6.576.503 EUR	42 EUR
Dopolnilna dohodkovna podpora za mlade kmete	9.864.754 EUR	1.972.951 EUR	66 EUR
Vezana dohodkovna podpora za mleko v gorskih območjih	18.414.208 EUR	3.682.842 EUR	102 EUR
Vezana dohodkovna podpora za krave dojlje	32.882.513 EUR	6.576.503 EUR	110 EUR
Vezana dohodkovna podpora za rejo govedi	28.936.612 EUR	5.787.322 EUR	88 EUR
Vezana dohodkovna podpora za rejo drobnice	5.261.202 EUR	1.052.240 EUR	16 EUR

Vezana dohodkovna podpora za beljakovinske rastline	13.153.005 EUR	2.630.601 EUR	320 EUR
Schema za podnebje in okolje	164.412.565 EUR	32.882.513 EUR	več podpor
Plačilo za naravne ali druge omejitve	220.000.000 EUR	44.000.000 EUR	
Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila	118.946.368 EUR	23.789.274 EUR	
Ekološko kmetovanje	73.000.000 EUR	14.600.000 EUR	
Plačila NATURA 2000	2.400.000 EUR	480.000 EUR	
Ohranjanje, trajnostna raba in razvoj rastlinskih genskih virov v kmetijstvu	1.750.000 EUR	350.000 EUR	
Izvajanje ukrepov iz načrtov upravljanja zavarovanih območij	1.600.000 EUR	320.000 EUR	
Dobrobit živali	50.000.000 EUR	10.000.000 EUR	
Biotično varstvo rastlin	4.000.000 EUR	3.200.000 EUR	
Ohranitev in vzdrževanje pasišč za prostoživeče rastlinojede živali	4.500.000 EUR	900.000 EUR	
Izgradnja namakalnih sistemov	14.000.000 EUR		
Naložbe v dvig produktivnosti in tehnološki razvoj, vključno z digitalizacijo kmetijskih gospodarstev in živilskopredelovalne industrije	69.930.000 EUR		
Kolektivne naložbe v kmetijstvu za skupno pripravo kmetijskih proizvodov za trg in razvoj močnih in odpornih verig vrednosti preskrbe s hrano	9.029.054 EUR		
Izvedba agromelioracij in komasacij kmetijskih zemljišč	12.000.000 EUR		
Naložbe v nakup nove mehanizacije in opreme za delo v gozdu	10.500.000 EUR		
Naložbe v primarno predelavo lesa in digitalizacijo	8.000.000 EUR		
Naložbe v razvoj in dvig konkurenčnosti ter tržne naravnosti ekoloških kmetij	3.996.000 EUR		
Naložbe v prilagoditev kmetijskih gospodarstev izvajanju nadstandardnih zahtev s področja dobrobiti rejnih živali	57.990.012 EUR		
Naložbe v ustanovitev in razvoj gozdnega drevesničarstva	2.000.000 EUR		
Naložbe v ureditev gozdne infrastrukture	4.000.000 EUR		

Kratke dobavne verige z namenom vzpostavitve »ekoregije«	2.300.000 EUR		
Spodbujanje kolektivnih oblik sodelovanja v kmetijskem in gozdarskem sektorju, sheme kakovosti, promocija in kratke dobavne verige	10.499.460 EUR		
Naložbe v prilagoditev na podnebne spremembe pri trajnih nasadih	31.467.000 EUR		
Naložbe v sanacijo in obnovo gozdov po naravnih nesrečah in neugodnih vremenskih razmerah	4.000.000 EUR		
Naložbe v učinkovito rabo dušikovih gnojil	4.000.000 EUR		
Tehnološke posodobitve namakalnih sistemov	8.000.000 EUR		
Naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in opreme za upravljanje traviščnih habitatov ter za optimalno uporabo hranil in trajnostno rabo FFS	5.980.915 EUR		
Neproizvodne naložbe, povezane z izvajanjem naravovarstvenih podintervencij SN 2023-2027	3.000.000 EUR		
Podpora za vzpostavitev gospodarstev mladih kmetov	47.290.760 EUR		
Medgeneracijski prenos znanja	7.560.000 EUR		
LEADER	34.428.185 EUR		
Podpora za naložbe v vzpostavitev in razvoj nekmetijskih dejavnosti vključno z biogospodarstvom	8.998.011 EUR		
Podpora za projekte EIP ter razvojna partnerstva raziskovalnih institucij	7.209.301 EUR		
Izmenjava znanja in prenos informacij kmetovalcem in lastnikom gozdov ter usposabljanje svetovalcev	3.500.000 EUR		
Podpora čebelarjem in čebelarским društvom	2.253.830 EUR	450.766 EUR	
Vzreja čebeljih matic	753.491 EUR	150.698 EUR	
Promocija in raziskava trga sektorja čebelarstva	142.675 EUR	28.535 EUR	
Kakovost in varnost čebeljih pridelkov	1.820.844 EUR	364.169 EUR	
Prenos znanja v čebelarstvu	706.993 EUR	141.399 EUR	
Raziskovalno delo na področju čebelarstva	816.717 EUR	163.343 EUR	
Prestrukturiranje in preusmeritev vinogradov	13.992.000 EUR	3.498.000 EUR	

Ukrepi informiranja o vinih Unije v državah članicah	604.000 EUR	151.000 EUR	
Promocija vina v tretjih državah	4.800.000 EUR	1.200.000 EUR	
Intervencije sadje in zelenjava: 13 podintervencij SKUPAJ – naveden znesek podpore za operativni program v primeru VTP 10 mio EUR	410.000 EUR (iz OP)		